



UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**ULOGA ODJELJENJA STRANIH JEZIKA
CENTRA ZA PROFESIONALNI RAZVOJ
ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE
U VOJNOJ EDUKACIJI
-magistarski rad-**

Kandidat
Vahid Podžić
Broj indeksa: 184-NS/20

Mentor
prof. dr. Zlatan Bajramović

Sarajevo, februar 2022. godine



ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**ULOGA ODJELJENJA STRANIH JEZIKA
CENTRA ZA PROFESIONALNI RAZVOJ
ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE
U VOJNOJ EDUKACIJI
-magistarski rad-**

Kandidat
Vahid Podžić
Broj indeksa: 184-NS/20

Mentor
prof. dr. Zlatan Bajramović

Sarajevo, februar 2022. godine

SADRŽAJ

Uvod	6
TEORIJSKO-METODOLOŠKI PRISTUP RADU.....	8
Predmet rada	8
Problem rada	8
Osnovni pojmovi u radu	9
Ciljevi istraživanja	13
Generalna hipoteza	13
Izvedbene hipoteze	13
Metode rada.....	14
Opravdanost istraživanja	14
Vremenski i prostorni okvir istraživanja.....	14
1. OBRAZOVANJE ODRASLIH	15
1.1. Obrazovanje – pojam i definicija	15
1.2. Pojava i razvoj obrazovanja odraslih	17
1.3. Cjeloživotno učenje i obrazovanje	22
1.3.1. Formalno obrazovanje	24
1.3.2. Neformalno obrazovanje	25
1.3.3. Informalno učenje i obrazovanje	27
1.4. Andragogija	28
1.4.1. Andragogija i njene discipline	29
1.4.2. Vojna andragogija	31
1.5. Obuka i vojna edukacija u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine	32
1.5.1. Namjena, ciljevi i smjernice za izvođenje obuke i vojne edukacije u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine	34
1.5.2. Ciklus obuke i usavršavanja u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine.....	37
2. ORUŽANE SNAGE BOSNE I HERCEGOVINE.....	43
2.1. Reforma odbrane	43
2.2. Odbrambena struktura Bosne i Hercegovine	46
2.3. Struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.....	50
2.4. Misija, zadaci i ciljevi Oružanih snaga Bosne i Hercegovine	51
2.5. Pripadnici Oružanih snaga Bosne i Hercegovine	52
2.6. Činovi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine.....	52

2.7. Nadležnosti institucija unutar odbrambene strukture	54
--	----

3. JEZIČKA EDUKACIJA U ORUŽANIM SNAGAMA BOSNE I HERCEGOVINE..63

3.1. Politika učenja stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine	63
3.1.1. Osnovni ciljevi učenja stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine ...	63
3.1.2. Prioriteti za učenje stranih jezika	64
3.1.3. Nadzor, nadležnosti i odgovornosti nad učenjem stranih jezika	65
3.2. Mjesto i uloga Komande za obuku i doktrinu u vojnoj edukaciji	66
3.2.1. Misija i Lista osnovnih zadataka misije Komande za obuku i doktrinu	67
3.2.2. Funkcije, dužnosti i odgovornosti Komande za obuku i doktrinu	68
3.2.3. Centri za obuku Komande za obuku i doktrinu	69
3.3. Mjesto i uloga Centra za profesionalni razvoj u vojnoj edukaciji	72
3.3.1. Misija i LOZM Centra za profesionalni razvoj	72
3.3.2. Organizacijske cjeline Centra za profesionalni razvoj	73
3.3.3. Razmještaj Centra za profesionalni razvoj	74
3.4. Uloga Odjeljenja stranih jezika u vojnoj edukaciji	75
3.4.1. Misija i LOZM Odjeljenja stranih jezika	77
3.4.2. Nastavne metode, moduli i standardi	77
3.4.3. Dužnosti, nadležnosti i odgovornosti personala Odjeljenja stranih jezika	80
3.4.4. Karakteristike i kvalitete instruktora	83
3.4.5. Zajednički evropski referentni okvir za jezike	86
3.5. Odsjek engleskog jezika	89
3.5.1. Opšti opis Odsjeka engleskog jezika	89
3.5.2. Testiranja na Odsjeku engleskog jezika	91
3.5.3. Test STANAG 6001	92
3.6. Odsjek njemačkog jezika	95
3.6.1. Opšti opis Odsjeka njemačkog jezika.....	95
3.6.2. Testiranja na Odsjeku njemačkog jezika	98
3.6.3. Određivanje nivoa poznavanja njemačkog jezika	100
3.7. Kurs francuskog jezika	101
3.7.1. Opšti opis Kurasa francuskog jezika	101
3.7.2. Testiranja na Kursu francuskog jezika	104
3.7.3. Određivanje nivoa poznavanja francuskog jezika	105
3.8. Kurs turskog jezika.....	106
3.8.1. Opšti opis Kurasa turskog jezika.....	106
3.8.2. Testiranja na Kursu turskog jezika	107

3.8.3. Određivanje nivoa poznavanja turskog jezika	109
3.9. Kurs grčkog jezika	109
3.9.1. Opšti opis Kurasa grčkog jezika.....	109
3.9.2. Testiranja na Kursu grčkog jezika	112
3.9.3. Određivanje nivoa poznavanja grčkog jezika	113
3.10. Ostale aktivnosti Odjeljenja stranih jezika	113
3.11. Evaluacija obuke u Odjeljenju stranih jezika	114
3.12. Produkti Odjeljenja stranih jezika u periodu od 2017. do 2021. godine	119
3.12.1. Produkti Odsjeka engleskog jezika	119
3.12.2. Produkti Odsjeka njemačkog jezika	121
3.12.3. Produkti Kurasa francuskog jezika	123
3.12.4. Produkti kurasa turskog jezika	124
3.12.5. Produkti Kurasa grčkog jezika	125
3.12.6. Produkti Odjeljenja stranih jezika	127
Zaključna razmatranja	130
Skraćenice	138
Popis shema	141
Popis slika	141
Popis tabela	142
Popis grafikona	142
Literatura	143

Uvod

Namjena obuke i vojne edukacije u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine (OS BiH) definisane su Politikom obuke i vojne edukacije OS BiH i Doktrinom obuke OS BiH. Zadatak OS BiH, prema ovim dokumentima je razvijanje obučениh i spremnih pojedinaca i jedinica za uspješno izvršavanje dodijeljenih zadataka u skladu sa Zakonom o odbrani BiH (Službeni glasnik 88/05). Obučeni i spremni pojedinci i jedinice trebaju biti u potpunosti osposobljeni, s ciljem postizanja određenih normi i standarda individualnog ili kolektivnog učinka u skladu sa zahtjevima NATO interoperabilnosti,¹ te da tako na efikasan i profesionalan način uspješno izvrše dodijeljenu misiju. Ciljevi obuke i vojne edukacije u OS BiH su proizvođenje i razvijanje profesionalnih i obučениh oficira, podoficira, vojnika i jedinica za pravovremeno i adekvatno angažovanje i brzo prilagođavanje u promjenjivim situacijama u vojnim operacijama.

Oficiri, podoficiri i vojnici u OS BiH se obučavaju da izgrade vještine koje su neophodne za operativne vojne snage i njihova obuka traje od dana stupanja u Oružane snage BiH pa sve do završetka vojne službe. U Oružanim snagama BiH postoje tri vrste obuke: 1) oblast institucionalne obuke, 2) oblast operativne obuke i 3) oblast samorazvoja. Institucionalna i operativna obuka se realizuje u centrima za obuku Komande za obuku i doktrinu (KOiD) i u operativnim jedinicama Oružanih snaga BiH, te u školama prijateljskih zemalja. Samorazvoj omogućava pojedincima da prošire svoja znanja i iskustva u oblastima institucionalne i operativne obuke i pripreme pojedinca za buduće pozicije.

Za potrebe obučavanja pripadnika Oružanih snaga BiH ključnu ulogu ima šest centara obuke u sastavu Komande za obuku i doktrinu: 1) Centar za osnovnu obuku (COO), 2) Centar za profesionalni razvoj (CPR), 3) Centar za borbene simulacije, 4) Centar za borbenu obuku (CBO), 5) Centar za obuku za operacije podrške miru (COOPM/PSOTC) i 6) Centar za protivminski djelovanje i uništavanje neeksplodiranih ubojitih sredstava (CPMD i UNUS). U skladu sa definisanim Partnerskim ciljevima Bosne i Hercegovine, osnovni ciljevi učenja stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine su: a) osposobljavanje personala Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine (MO BiH) i drugih zainteresovanih institucija Bosne i Hercegovine u komuniciranju na jezicima koji su u

¹ Interoperabilnost - (inter- + novolat. operabilis, od lat. operare: djelovati, raditi), sposobnost sustava, postrojbi ili snaga za pružanje i primanje usluga od drugih sustava, postrojbi ili snaga, te uporaba tako razmijenjenih usluga za učinkovito međusobno djelovanje. (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27658 preuzeto 12.12.2021.)

zvaničnoj upotrebi u NATO-u, sa posebnim fokusom na engleski jezik, te prema potrebama u komuniciranju na drugim jezicima vodećih zemalja NATO-a; b) priprema i osposobljavanje pripadnika Oružanih snaga BiH i Ministarstva odbrane BiH za vojno i vojnodiplomatsko predstavljanje zemlje u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine i međunarodnim organizacijama, u multinacionalnim, međunarodnim i inostranim vojnim komandama, u NATO, UN, EU i drugim multinacionalnim, međunarodnim i inostranim organizacijama i institucijama, te u NATO komandnim strukturama; c) postizanje NATO interoperabilnosti i osposobljavanje pripadnika Oružanih snaga i Ministarstva odbrane BiH, i jedinica Oružanih snaga BiH za zajedničko djelovanje sa NATO snagama u NATO vođenim i drugim međunarodno odobrenim operacijama podrške miru, operacijama kolektivne sigurnosti, operacijama upravljanja krizama, kao i edukaciji, obuci i NATO vježbama u zemlji i u inostranstvu.

Da bi se ispunili navedeni ciljevi, osnovni zahtjevi u oblasti učenja stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine su razvijanje sistema obuke, sistema testiranja i odgovarajućih kapaciteta za učenje stranih jezika u skladu sa NATO standardima. U skladu sa opredjeljenjem Bosne i Hercegovine za pristupanje u punopravno članstvo u NATO, te u skladu sa potrebama i mogućnostima, u Oružanim snagama BiH uče se jezici koji su u oficijelnoj upotrebi u NATO-u i vodećim zemljama NATO-a, prema sljedećim prioritetima: a) prvi prioritet - engleski jezik, b) drugi prioritet - francuski i njemački jezik, c) treći prioritet - turski i grčki jezik, d) četvrti prioritet – italijanski jezik (po potrebi). Prvi i najviši prioritet učenja stranih jezika u Oružanim snagama BiH je kontinuirana edukacija i kondiciranje engleskog jezika, uključujući NATO operativnu terminologiju i procedure. Učenje i kondiciranje drugih stranih jezika se realizuje i organizuje u skladu sa potrebama i mogućnostima. S obzirom da su potrebe za edukacijom pripadnika Oružanih snaga BiH i Ministarstva odbrane BiH u inostranstvu stalno rasle, kao i doprinos Bosne i Hercegovine miru i stabilnosti u svijetu, poznavanje stranih jezika je osnovni alat preko kojeg pripadnici Oružanih snaga i Ministarstva odbrane BiH dopunjuju i proširuju svoje opšte znanje te učestvuju u brojnim misijama podrške miru i stižu brojna zvanja u svjetskim relevantnim institucijama i ustanovama partnerskih zemalja gdje se pruža znanje iz različitih sigurnosnih i vojnih oblasti.

TEORIJSKO-METODOLOŠKI PRISTUP RADU

Predmet rada

Predmet rada je uloga Odjeljenja stranih jezika (OSJ) Centra za profesionalni razvoj u vojnoj edukaciji što podrazumijeva jezičku edukaciju u pripremi personala Oružanih snaga BiH, Ministarstva odbrane BiH i jedinica Oružanih snaga BiH za izvršenje zadataka Oružanih snaga BiH iz Zakona o odbrani kao što su učešće u operacijama kolektivne sigurnosti, u operacijama za podršku miru i ispunjenje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.

Obučene i spremne jedinice podrazumijevaju permanentno vojno-stručno i lično usavršavanje starješinskog kadra Oružanih snaga BiH, a da bi se to ostvarilo oficiri i podoficiri, pored edukacije u centrima Oružanih snaga u BiH, upućuju se i na stručna usavršavanja u partnerske zemlje, a stečena znanja u tim zemljama značajno utiču na ispunjavanje misije i zadataka Oružanih snaga BiH. Obučeni i osposobljeni pripadnici i jedinice Oružanih snaga BiH se upućuju u NATO vođene i druge međunarodno odobrene operacije podrške miru, operacije kolektivne sigurnosti, operacije upravljanja krizama kao i na obuku i vježbe u inostranstvu. Pored toga, pripadnici Oružanih snaga i Ministarstva odbrane BiH, osposobljavaju se za vojno i vojnodiplomatsko predstavljanje zemlje u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine, u međunarodnim organizacijama, multinacionalnim, međunarodnim i inostranim vojnim komandama, u NATO komandnim strukturama, te NATO, UN, EU i drugim multinacionalnim, međunarodnim i inostranim strukturama, organizacijama i institucijama. Da bi se ovi zadaci izvršili jedan od glavnih uslova je poznavanje stranih jezika a prvenstveno poznavanje engleskog jezika.

Problem rada

Centar za profesionalni razvoj ima veoma važnu ulogu u razvoju starješina Oružanih snaga BiH i sastoji se od dva odjeljenja: Odjeljenje vojnih kurseva i Odjeljenje stranih jezika. Odjeljenje stranih jezika planira i provodi jezičku obuku kroz osnovne i napredne nivoe, te kroz specijalističke kurseve engleskog, francuskog, njemačkog, turskog i grčkog jezika. U sklopu saradnje sa drugim institucijama u Odjeljenju stranih jezika na jezičku edukaciju dolaze i osobe izvan sistema odbrambene sigurnosti. Problem rada sagledaćemo kroz sljedeća pitanja:

- 1) Kakva je struktura, organizacija, rad i rezultati Odjeljenja stranih jezika u Centru za profesionalni razvoj?
- 2) Koliko jezička obuka, u kvalitativnom i kvantitativnom smislu, doprinosi interoperabilnosti Oružanih snaga BiH sa NATO?
- 3) Kakva je saradnja sa drugim institucijama u i izvan sistema odbrane na jezičkoj edukaciji i koliko doprinosi saradnji u operacijama podrške miru?

Osnovni pojmovi u radu

Obrazovanje – „podrazumjeva usvajanje određenog sistema znanja, formiranje praktičnih vještina i navika, što je temelj i pretpostavka razvoja spoznajnih snaga i sposobnosti, oblikovanja naučnog pogleda na svijet kao i povezivanje znanja sa praktičnom, profesionalnom i bilo kojom drugom djelatnošću.“ (Tomić, Osmić, 2006: 21)

Cjeloživotno obrazovanje – „doživotno obrazovanje (ili trajno, stalno obrazovanje), odnosi se na obrazovanje od završetka nekog stupnja formalnog obrazovanja (obično nakon obaveznog obrazovanja) do smrti, ili barem do kraja radnog vijeka.“ (Pastuović, 1999: 53)

Cjeloživotno učenje je sveukupna aktivnost učenja tokom života, a s ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija unutar lične i građanske te društvene perspektive i/ili perspektive zaposlenja. Obuhvata učenje u svim životnim razdobljima, od rane mladosti do starosti i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno). (<https://www.bak.hr/hr/cjelozivotno-obrazovanje/o-cjelozivotnom-obrazovanju-i-ucenju> preuzeto 19.01.2022.)

Andragogija – „nauka koja proučava mogućnosti, probleme, metode i tehnike sistematskog obrazovanja i odgoja odraslih. Riječ andragogija potiče iz starogrčkog jezika, a sastavljena je od dvije riječi aner ili andros (čovjek, muž) i ago ili agein (voditi).“ (Andrilović i dr., 1985: 5)

Vojna andragogija – „bavi se vaspitavanjem i obrazovanjem kao vrsti ljudske djelatnosti u posebnom društvenom organizmu – vojsci. Riječ je, znači, o djelatnosti koja je svojstvena društvu kao cjelini, u kojoj je vojska jedan njen dio.“ (Anđelković i dr., 1997: 14)

Ministarstvo odbrane – „u većini zemalja, jedan od najvažnijih resora vlade, najviši državni (civilni) organ uprave za vojne poslove i provođenje politike odbrane zemlje, rukovođenje oružanim snagama u miru i usklađivanje cjelokupnog sistema priprema zemlje za rat.

Njegove funkcije, sastav, prava i nadležnosti zavise od sistema državne organizacije, političkih, društveno-ekonomskih i drugih faktora. U nekim državama potčinjeno je direktno šefu države, odnosno vrhovnom komandantu. Njime rukovodi ministar odbrane (ponegdje se on naziva i državni sekretar) koji može biti civilno ili vojno lice. Zavisno od nadležnosti koje se uređuju zakonom i zadataka koje izvršava, organizacijski i funkcionalno obično se dijeli na nekoliko sektora ili odsjeka.“ (Beridan i dr., 2001: 212)

Oružane snage – „oružana sila ili armija, posebna organizacija jedne zemlje, obučena i opremljena za vođenje oružane borbe. Kao historijska kategorija nastale su u vrijeme raspadanja prvobitne zajednice i pojave prvih država. Savremene oružane snage sastoje se od vidova, rodova vojske i službi, a u širem smislu, njihovim sastavnim dijelom smatraju se i sve druge naoružane formacije jedne zemlje (jedinice policije, milicije, nacionalne garde, gerilski i dobrovoljački odredi), koje, prema unutrašnjim propisima jedne zemlje, ulaze u sastav njenih oružanih snaga. Po međunarodnom pravu, oružane snage su organ ovlašten da u oružanom sukobu izvodi ratna djeljstva i protiv kojega se izvode ratna djeljstva. Pojam oružane snage po međunarodnom pravu obično je znatno širi nego po unutrašnjim propisima zemlje. Obuhvata ne samo redovne i s njima izjednačene oružane snage već i druge kategorije boraca kojima međunarodno pravo, ako učestvuju u borbi, pruža međunarodnu zaštitu u slučaju njihovoga ranjavanja, bolesti ili zarobljavanja.“ (Beridan i dr., 2001: 261)

Oružane snage Bosne i Hercegovine – „su profesionalna, jedna vojna sila koju organizira i kontrolira Bosna i Hercegovina.“ (Zakon o odbrani, član 2. „Službeni glasnik BiH“, br. 88/05)

Vojna doktrina Oružanih snaga Bosne i Hercegovine – „fundamentalni princip na osnovu čijih smjernica vojne snage izvode svoje akcije u smislu podrške svojih ciljeva. Ona je autoritativna, ali ona ostavlja mogućnost primjene zdravog razuma.“ (Priručnik – Obuka Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, 2008: 6)

Doktrina obuke Oružanih snaga Bosne i Hercegovine – podržava, objašnjava i pokazuje primjere tehnika, procedura i dužnosti za upravljanje obukom i vojnom edukacijom na način definisan Politikom obuke i vojne edukacije Oružanih snaga Bosne i Hercegovine i Priručnikom za obuku. Ovu doktrinu priprema i po potrebi ažurira Komanda za obuku i doktrinu, a odobrava načelnik Zajedničkog štaba Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. (Politika obuke i vojne edukacije Oružanih snaga BiH, januar 2019.)

Obuka – „planiran i organizovan proces osposobljavanja vojnika za individualno i kolektivno izvršavanje vojnih funkcija i zadataka.“ (Beridan i dr., 2001: 246)

Mirovne operacije – „skup mjera i aktivnosti koje Ujedinjeni narodi odobre, poduzimaju i organiziraju u cilju održavanja, očuvanja međunarodnoga mira i sigurnosti, a u skladu sa svojom Poveljom, njenim članom 24, kojim je za taj zadatak ovlašćeno Vijeće sigurnosti.“ (Beridan i dr., 2001: 215)

NATO (Sjevernoatlantski savez ili Organizacija Sjevernoatlantskog ugovora) – politička i vojna međunarodna organizacija osnovana 1949. godine potpisivanjem ugovora između dvanaest država tadašnjeg Zapadnog bloka. Svrha formiranja NATO-a je da odvrati prijetnju koju je Zapadnoj Evropi predstavljao Sovjetski savez. Trenutno ima trideset članica.

Partnerstvo za mir (Partnership for Peace – PFP) – političko i vojni program NATO-a koji je osnovan 1994. godine u cilju stvaranja međusobnog povjerenja i uspostavljanja vojne saradnje između NATO i drugih zemalja u svijetu. Programu Partnerstvo za mir Bosna i Hercegovina je pristupila 14. decembra 2006. godine nakon potpisivanja Okvirnog dokumenta Partnerstva za mir.

(os.mod.gov.ba/vojno-vojna-saradnja/saradnja-sa-nato/default.aspx?id=946&langTag=bs-BA preuzeto 12.02.2022.)

Operacije podrške miru – „podrazumijevaju:

1. Operacije sprečavanja sukoba: a) posmatračke misije, b) preventivno raspoređivanje snaga, c) obuku za operacije podrške miru;
2. Operacije očuvanja mira: a) nadgledanje primirja i prekida vatre, b) razdvajanje snaga, c) razoružanje i demobilizacija;
3. Operacije uspostavljanja, provođenja i izgradnje mira: a) kontrola provođenja embarga i sankcija, b) zaštita ljudskih prava, c) vojna pomoć civilnim vlastima, d) stvaranje sigurnosnog okruženja za provođenje humanitarnih operacija;
4. Učešće u aktivnostima međunarodnih sigurnosnih i odbrambenih organizacija, kojima je Bosna i Hercegovina pristupila na osnovu međunarodnih ugovora, a koje ne podrazumijeva aktivnosti iz st. 1.,2.,3. i 7. ovog člana;
5. Humanitarne operacije kao samostalne operacije u slučaju prirodnih, tehničko-tehnoloških ili ekoloških nesreća;
6. Učešće u vojnim vježbama i obuci na osnovu međudržavnih ugovora;
7. Otklanjanje posljedica terorističkih napada.” (Zakon o učešću pripadnika OS BiH, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu, "Službeni glasnik BiH", broj 14/05)

Interoperabilnost – “sposobnost sistema, jedinica ili snaga za pružanje i primanje usluga od drugih sistema, jedinica ili snaga, te upotreba tako razmijenjenih usluga za efikasno međusobno djelovanje.”

(*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41167 preuzeto 12.12.2021.)

Kolektivna sigurnost – „konceptija međunarodnih sigurnosti koja se ostvaruje kroz međunarodne institucije i međudržavnu suradnju, a zasniva se na zajedničkom djelovanju skupine država u slučaju agresije ili prijetnje miru. Na ideji kolektivne sigurnosti zasnivalo se stvaranje Lige naroda (1920.), a pokušavalo ju se ostvariti mirnim rješavanjem međunarodnih sporova kroz Vijeće Lige naroda, Stalni međunarodni sud ili arbitražu, zatim ograničenjem naoružavanja, primjenom ekonomskih ili vojnih sankcija protiv država koje bi započele rat i dr. Od 1945. kolektivna se sigurnost ostvaruje preko UN-a na načelima: suverene jednakosti država, mirnoga rješavanja sporova, uzdržavanja od uporabe sile i prijetnje silom, suradnje protiv narušitelja mira, očuvanja teritorijalog integriteta, nemiješanja u unutarnje poslove država i dr. Radi jačanja kolektivne sigurnosti, države članice UN-a prihvaćaju određene obveze u slučaju agresije ili prijetnje miru: uzajamne konzultacije, osudu i izolaciju agresora, pomaganje napadnute države i provođenje sankcija prema napadaču, vojni angažman u okviru akcija UN-a i dr. Vijeće sigurnosti odgovorno je za međunarodni mir i sigurnost i ovlašteno je za određivanje sankcija protiv narušitelja mira.

(*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32385 preuzeto 14.12.2021.)

Komanda za obuku i doktrinu – pruža podršku planiranju i realizaciji obuke Oružanih snaga BiH provodeći osnovnu, zajedničku i institucionalnu obuku i školovanje pojedinaca, procjenjujući obučenost pojedinaca, komandi i jedinica Oružanih snaga BiH.

Centar za profesionalni razvoj – Centar u sastavu Komande za obuku i doktrinu koji realizuje karijernu, funkcionalnu, specijalističku i opću edukaciju podoficira i oficira Oružanih snaga BiH, jezičku edukaciju pripadnika Ministarstva odbrane BiH, Oružanih snaga BiH i drugih institucija BiH, te testiranja i osnovnu obuku kandidata za prijem u vojnu službu na podoficirske i oficirske dužnosti.

Odjeljenje stranih jezika – organizacijska cjelina Centra za profesionalni razvoj Komande za obuku i doktrinu koja realizuje edukaciju iz stranih jezika pripadnika Ministarstva odbrane BiH, Oružanih snaga BiH i drugih institucija BiH.

Ciljevi istraživanja

Društveni cilj ovog istraživanja je da pokaže mjesto, ulogu i značaj Odjeljenja stranih jezika Centra za profesionalni razvoj u procesu pripreme sigurnosnih struktura Bosne i Hercegovine za izvršavanje međunarodnih obaveza kao što su vojno i vojnodiplomatsko predstavljanje zemlje u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine i međunarodnim organizacijama, u NATO komandnim strukturama, multinacionalnim, međunarodnim i inostranim vojnim komandama, te NATO, UN, EU i drugim multinacionalnim, međunarodnim i inostranim organizacijama i institucijama, c) postizanje NATO/PfP interoperabilnosti i osposobljavanje pripadnika Oružanih snaga BiH, Ministarstva odbrane BiH i jedinica Oružanih snaga BiH za zajedničko djelovanje sa NATO/PfP snagama u NATO vođenim i drugim međunarodno odobrenim operacijama podrške miru, operacijama kolektivne sigurnosti, operacijama upravljanja krizama, kao i edukaciji, obuci i NATO/PfP vježbama u zemlji i u inostranstvu.

Naučni cilj istraživanja je primjenom adekvatnog metodološkog okvira, odnosno naučnih metoda, analizirati mjesto i ulogu Odjeljenja stranih jezika Centra za profesionalni razvoj Oružanih snaga BiH u pripremi sigurnosnih struktura za izvršavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.

Generalna hipoteza

Učenje stranih jezika u Odjeljenju stranih jezika Centra za profesionalni razvoj Oružanih snaga Bosne i Hercegovine značajno doprinosi u pripremi sigurnosnih struktura Bosne i Hercegovine za izvršavanje međunarodnih obaveza.

Izvedbene hipoteze

1. Jezička obuka u Odjeljenju stranih jezika Centra za profesionalni razvoj Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u kvantitativnom i kvalitativnom smislu značajno doprinosi interoperabilnosti Oružanih snaga Bosne i Hercegovine sa NATO-om.
2. Saradnja sa drugim institucijama u i izvan sistema odbrane na jezičkoj edukaciji doprinosi saradnji za izvršavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.

Metode rada

a) Opće naučne metode:

- Metoda deskripcije,
- Metoda modelovanja.

b) Osnovne naučne metode:

- Analitičko-sintetička metoda,
- Induktivno-deduktivna metoda.

c) Prikupljanje podataka za istraživanje:

- Metoda analize sadržaja dokumenata.

Opravdanost istraživanja

Istraživanje provedeno u ovom radu za cilj ima spoznati naučne metode, plan i program učenja stranih jezika, ali i mjesto i ulogu institucionalnog okvira za učenje stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine i saradnju u učenju stranih jezika sa drugim pripadnicima sistema sigurnosti. Povezivanje i saradnja sa drugim pripadnicima sektora sigurnosti olakšava zajednički rad na ispunjavanju međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine i otvara mogućnosti proširenja saradnje sa drugim obrazovnim ustanovama za učenje stranih jezika. S obzirom na prethodno navedeno istraživanje provedeno u ovom radu doprinosi naučnom ali i društvenom smislu.

Vremenski i prostorni okvir istraživanja

Vremenski okvir istraživanja u ovom radu se načelno odnosi na period od 2017. do 2021. godine. Prostorni okvir istraživanja u cijelosti se odnosi na Bosnu i Hercegovinu.

1. OBRAZOVANJE ODRASLIH

1.1. Obrazovanje – pojam i definicija

Danas se koriste različite definicije pojma obrazovanje, a najčešće su one koje obrazovanje označavaju kao priprema za život kroz proces usvajanja znanja, navika i vještina, psihofizičkog razvoja i formiranja vlastitog pogleda na svijet. Obrazovanje označava jedinstvo znanja i sposobnosti i smatra se da je obrazovana ona osoba koja posjeduje oba ova kvaliteta, tj. osoba koja zna i koja je sposobna da primijeni svoje znanje. U daljnjem tekstu navešćemo neke od definicija pojma obrazovanje.

Za bivšeg profesora nauke o odgoju na Univerzitetu u Hamburgu, Herberta Gudjonsa, obrazovanje znači: „osposobljavanje za razborito samodređenje, razvoj subjekta u mediju objektivacija dosadašnje ljudske kulture, produktivno sudjelovanje u kulturi, postizanje individualnosti i društvenosti, općevažće, tj. za sve ljude jednakovažće obrazovanje, mnogostranost – moralna, kognitivna, estetička i praktična dimenzija.“ (Gudjons, 1994: 162)

Za Tomića i Osmića, „pod obrazovanjem se podrazumijeva usvajanje određenog sistema znanja, formiranje praktičnih vještina i navika, što je temelj i pretpostavka razvoja spoznajnih snaga i sposobnosti, oblikovanja naučnog pogleda na svijet kao i povezivanje znanja sa praktičnom, profesionalnom i bilo kojom drugom djelatnošću.“ (Tomić, Osmić, 2008: 4)

U mrežnom izdanju Hrvatske enciklopedije, „obrazovanje je organizirani pedagoški proces stjecanja znanja i razvijanja spoznaje. Društveno se organizira u zakonom utemeljenim obrazovnim ustanovama koje ostvaruju planove i programe obrazovanja. Prema dobi odgajnika obrazovanje se dijeli na: predškolsko, školsko i obrazovanje odraslih. Primjereno dobnim skupinama, planovima i programima, utvrđuju se sadržaji i trajanje obrazovanja, kojima se osiguravaju obrazovni standardi za svako obrazovno razdoblje. Obrazovanje u užem smislu odnosi se na stjecanje znanja i razvijanje sposobnosti; iz toga proizlaze i materijalni/kognitivni zadaci obrazovanja (znanje) i funkcionalni, formalni, formativni, psihomotorički ili operativni (sposobnosti) zadaci. Obrazovanje je sastavni dio odgoja i pedagoškoga djelovanja koje se izravno povezuje s intelektualnim odgojem. Ono se temelji na učenju te se zbog toga ne odnosi samo na stjecanje znanja već i na savladavanje učenja, tj. „učenje učenja“. Mnoge znanstvene discipline sudjeluju u ostvarenju obrazovanja, a psihologija omogućava primjerenu organizaciju obrazovnoga procesa. Obrazovanje ima velik

motivacijski uticaj na ljudsko ponašanje i djelovanje, što se odražava i na profesionalnom planu. Na nižim stupnjevima obrazovanja prevladava opće obrazovanje, a na višima usmjereni stupnjevi obrazovanja, tj. profesionalna obrazovanja, uz naglašenu stručnu osposobljenost. Obrazovanje je snažan društveni čimbenik i pokretač razvoja, zbog čega mu se u svijetu i u nas pridaje sve veće značenje.“

(Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44619 preuzeto 19.01.2022.)

Iz svega navedenog, možemo zaključiti da je obrazovanje dosta širok pojam i da ima višestruko značenje koje se odnosi na sticanje znanja, vještina, sposobnosti, navika, uvjerenja i vrijednosti.

Cikotić naglašava važnost ulaganja države u obrazovanje jer to značajno opredjeljuje njenu poziciju i ističe „da obrazovanje ne može imati pravičan tretman unutar državnih mehanizama odlučivanja i državne birokratije sve dotle dok se posmatra kao stavka potrošnje u budžetima na različitim nivima, sve dotle dok se doživljava kao mehanizam trošenja državnog i društvenog kapitala, a ne kao mehanizam izgradnje najvitalnijeg i najbitnijeg državnog i društvenog resursa – kompetentnih i kvalifikovanih stručnjaka za buduća vremena. Obrazovanje je, suštinski, investicija u sposobnost države i društvene zajednice da se razvija i podiže svoj kapacitet do mjere da može odgovarati na rastuće zahtjeve vremena u kome se odvijaju sve kompleksniji procesi i promjene.“ (Cikotić, 2017: 114)

Obrazovanje je važno za svakog pojedinca jer ono pored toga što nam daje znanje iz različitih oblasti, ono nam daje i priliku i mogućnost da steknemo iskustvo u onim oblastima koje nas interesuju. Obrazovanje nam omogućava da steknemo potrebna znanja i vještine kako bi mogli obavljati različite poslove i time dati svoj značajan doprinos za boljitak, kako svog bližeg okruženja tako i društva u cjelini. Obrazovani ljudi su korisni članovi društva i svojim znanjem doprinose pokretanju svih društvenih aktivnosti u svom krugu djelovanja. Obrazovanje je zagarantovano i zakonima, ustavom, Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima² i drugim međunarodnim dokumentima. Obrazovanje je proces koji se ne odvija samo u obrazovnim institucijama nego i izvan njih jer pojedinac mora svoje znanje, stečeno u obrazovnim institucijama obogaćivati tokom cijelog života prilagođavajući ga svijetu koji se mijenja budući da postojeće znanje brzo zastarijeva zbog ubrzanog razvoja koji podrazumijeva: društveno-ekonomski razvoj, naučno-tehnološki napredak u svim segmentima

² Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima je deklaracija koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija 10. decembra 1948. godine u Parizu. Deklaracija ima ukupno trideset članova, a član 26. se odnosi na pravo na obrazovanje. (www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/src1.pdf preuzeto 25.01.2022.)

primjenom novih, modernih, visokosifisticiranih i najsavremenijih tehnologija, a posebno digitalnih i informatičkih tehnologija itd.

1.2. Pojava i razvoj obrazovanja odraslih

Kulić i Despotović navode da je „obrazovanje odraslih stara ideja i značajna historijska i civilizacijska pojava. To istovremeno znači da je obrazovanje odraslih prirodna i suštinska karakteristika ljudskih društava kroz rađanje i rast naše civilizacije. Ono je duboko utkano u nastajanje i razvoj najstarijih civilizacija i kultura – grčke, rimske, jevrejske i islamske, koje su mu pridavale veliki značaj i ulogu. U ovim drevnim civilizacijama smatralo se da je veoma važno brinuti se o obrazovanju i učenju odraslih. Takav stav podržavala je i religija – jevrejska i ranohrišćanska. Za jevreje je učenje bilo način preživljavanja. Slično razumijevanje obrazovanja odraslih nalazimo i u najranijem islamskom filozofsko-historijskom mišljenju i kulturi, tako da je muslimanski svijet među prvima propovijedao ideju o doživotnom učenju zahtijevajući od svih ljudi, žena i djece da se obrazuju kako bi mogli da obrazuju i druge.“ (Kulić, Despotović, 2005: 11)

Savremeni autori (Samolovčev, Kidd, Titmus, Savićević) „saglasni su u tome da se obrazovanje odraslih masovnije javlja na prelomu XVIII u XIX vijek jer u tom periodu industrijski razvoj obuhvata sve više evropskih zemalja, što prati pojačavanje i širenje aktivnosti na obrazovanju odraslih.“ (Kulić, Despotović, 2005: 11-12)

Po Savićeviću „obrazovani radnici doprinose umnožavanju kapitala, što je bilo u interesu poslodavaca. Mašine su bile sve komplikovanije tako da je za njihovo rukovanje bio potreban viši nivo znanja. To je bio jedan od pokretačkih motiva stručnog obrazovanja odraslih.“ (Savićević, 2000: 108)

Obrazovanje odraslih će ubrzo postati jedan od najznačajnijih instrumenata društvene emancipacije, odnosno faktor koji treba da omogući izmjenu neljudskih uslova života i nedostatka statusa i uvažavanja. U drugoj polovini XIX vijeka generacije radnika počele su da pohađaju predavanja bilo zato što su željeli da poboljšaju svoje životne uslove i sigurnost, bilo zato što su htjeli „da utope svoju žeđ za znanjem i razumijevanjem, bilo zato što su morali da steknu sredstva za borbu. Od tada se obrazovanje odraslih neprestano širi i produbljuje svoje sadržaje na posebne potrebe. Iako je ekspanzija obrazovanja odraslih započela krajem XVIII vijeka, razvoj obrazovanja odraslih kao posebnog sektora obrazovanja je suštinski proizvod XIX i XX vijeka i Evrope, naročito sjeverozapadne Evrope i Sjeverne Amerike. Naročito je važno da su sve zemlje u razvoju shvatile da bez obrazovanja i učenja

odraslih nema ni znanja, ni stručnosti, ni preduzetničkog duha, koji je toliko potreban u današnjem vremenu“ (Kulić, Despotović, 2005: 12)

„Najveći broj zemalja u savremenom svijetu je svrstao obrazovanje odraslih među svoje najvažnije nacionalne prioritete, odnosno obrazovanje odraslih je izraslo u jedan od najvažnijih simbola i obilježja današnjeg čovjeka i njegove civilizacije.“ (Kulić, Despotović, 2005: 12)

Kulić i Despotović ističu kako je svijet je u neprestanim promjenama i savremeni čovjek doživljava velike preobražaje u današnjem vremenu tako da je važno utvrditi koliko se ove promjene odražavaju na obrazovanje odraslih. Obrazovanje odraslih izrasta u kolektivni fenomen, koji u priličnoj mjeri može oblikovati sudbinu i način življenja današnjeg čovjeka. Postoje tri glavna, temeljna i dalekosežna faktora obrazovanja odraslih a to su: demografske, socijalne i tehnološke promjene. Kod demografskih promjena i obrazovanja odraslih, najvažnije su njegove tri manifestacije: migracije stanovništva, pomjeranja u ekonomskoj strukturi i izmjene u starosnoj strukturi stanovništva. Kod socijalnih promjena i obrazovanja odraslih, najneuralgičniji su sljedeći socijalni fenomeni: socijalna i ekonomska nejednakost, neusklađenost između rada, obrazovanja i slobodnog vremena, iznijenjen položaj i uloga žene u današnjem društvu, porast broja izbjeglica i raseljenih lica i dr. Tehnološke promjene ostavljaju krupne posljedice na proizvodni proces, podjelu rada i radne vještine. Pojavljuju se novi vidovi proizvodnje u oblastima kao što su: elektronika i informatika, kosmička proizvodnja, biotehnologija, proizvodnja usluga, što doprinosi sveukupnim izmjenama u sistemu proizvodnje. Naročito se razvijaju mikroelektronske tehnologije. Talas promjena koji je zahvatio savremenu civilizaciju podrazumijeva rad na stvaranju zaposlenja budućnosti. Neophodno je kvalitativno odgovoriti na zahtjeve informatičkog društva tako da obrazovanje postaje ključni element u procesu intenzivnih promjena u svjetskoj ekonomiji. Profesionalno obučeni i široko obrazovani ljudi će lakše stvarati odgovarajuće uslove za investicije u nove proizvodne kapacitete i bolju organizaciju proizvodnje. (Kulić, Despotović, 2005)

„U andragoškoj literaturi često se raspravlja o funkcijama obrazovanja odraslih. Ruski andragozi Onuškin i Ogarev ukazuju na tri funkcije obrazovanja odraslih:

- kompenzacionu, koja popunjava ranije nezadovoljene obrazovne mogućnosti,
- adaptacionu, koja podrazumijeva prilagođavanje novim zahtjevima života i dinamičkim izmjenama u društvu,
- razvijajuću, koja ima za cilj postepeno obogaćivanje stvaralačkih sposobnosti čovjeka i njegovog duhovnog svijeta.“ (Kulić, Despotović, 2005: 23)

Engleski andragog Džarvis (Jarvis) smatra da je obrazovanje odraslih više latentna nego manifestaciona djelatnost, odnosno, da su aktivnosti u obrazovanju odraslih tradicionalno više povezane sa utvrđivanjem individualnih potreba, nego sa prepoznavanjem socijalnog značaja procesa u koji su bile upletene. "U takvom razumijevanju problema, Džarvis utvrđuje šest funkcija obrazovanja odraslih:

- očuvanje socijalnog sistema i reprodukcija postojećih socijalnih odnosa,
- transmisija znanja i reprodukcija kulturnog sistema,
- individualno napredovanje i selekcija,
- obrazovanje odraslih kao „druga šansa“ i njeno ozakonjenje, kako bi odrasli poboljšali svoje profesionalne kvalifikacije,
- institucionalna ekspanzija koja ima za cilj bolje iskorištavanje „neradnog vremena“ i
- individualni razvoj i oslobađanje.“ (Kulić, Despotović, 2005: 23-24)

Za Tomića „suštinski obrazovanje odraslih podrazumijeva:

- organizovano učenje, odnosno učenje koje se provodi s namjerom, s određenim ciljem i uz veću ili manju podršku sa strane;
- učenje – psihički proces kojim se mijenja osoba koja uči uz pomoć vlastite psihičke aktivnosti;
- garanciju uspješnog učenja – aktiviranje psihičkih sposobnosti i procesa polaznika u obrazovnom procesu.“ (Tomić i dr. 2006: 195-196)

Motivacija je najbitniji faktor za obrazovanje i učenje kod odraslih. Starije osobe posjeduju životno iskustvo, imaju određena predznanja, razvijene sposobnosti, više dolaze do izražaja potrebe, interesi, motiviranost za učenje, doškoloavanje, prekvalifikaciju. Starije, odnosno zrelije osobe ozbiljnije i odgovornije shvataju i prihvataju svoje zadatke, dužnosti i obaveze. „Motivacija odraslih za obrazovanjem uključuje:

- psihički proces – proces zadovoljenja potreba, odnosno motiva;
- motivi – one osobine koje iznutra pokreću neku osobu na aktivnost, usmjeravaju je i određuju intenzitet i trajanje;
- urođeni i naučeni motivi – subjektivni doživljaj potrebe, urođeno-fiziološki (glad, bol, temperatura); motiv sigurnosti; motiv za pripadanje; motiv za poštovanjem; motiv za samoostvarenjem (potreba osobe da razvija svoje potencijale; motiv potreba; motiv vrijednosti, stavova i drugi motivi koji su isključivo vezani za zadovoljenje potreba).“ (Tomić i dr., 2006: 195-196)

„Učenje postaje stalan i kontinuiran proces tokom cjelokupnog radnog vijeka, jer se odgovori na sutrašnje probleme ne mogu naučiti unaprijed. Orijentirajući se na budućnost, na moderniji i savršeniji način rada i proizvodnje neophodno je potpunije i kvalitetnije osposobljavati radnike, razvijati njihove intelektualne i radne sposobnosti. Sve nabrojane pojave uvjetovale su individualnu i društvenu potrebu odgoja i obrazovanja odraslih.“ (Tomić i dr., 2006: 196-197)

„Odgoj i obrazovanje je specifičan odgojni proces, moguć i djelotvoran. Odgoj i obrazovanje odraslih provodi se sa građanima koji su u radnom odnosu, a zbog određenih razloga nastavljaju učenje, osposobljavanje i usavršavanje. Osobe nakon osposobljavanja za određeno zanimanje i stupanja u radni odnos, ponovo iz rada ili uz rad, nastavljaju učenje, usavršavanje ili školovanje za viši stupanj stručne spreme. Zbog toga se obrazovanje odraslih naziva povratnim obrazovanjem u sistemu odgoja i obrazovanja.“ (Tomić i dr., 2006: 196-197)

„Odgoj i obrazovanje pojmovi su koji se nerijetko u pedagojskoj literaturi kako odvajaju tako i spajaju. Problem je u tome što o tim pojmovima pišu različiti autori, s različite pozicije gledajući na njih. Prije svega, odgoj i obrazovanje postavljaju se na funkcionalnu razinu, a zatim i odvajaju, već samom tvrdnjom da odgoj i obrazovanje imaju različite zadatke.“ (Polić, 1993: 17)

Postoji niz zadataka vezanih za suštinsko i formalno obrazovanje odraslih. Ugledni pedagog dr. Muhamed Dervišbegović navodi „tri zadatka obrazovanja odraslih i to:

1. Pružiti i upotpuniti neophodno opće obrazovanje svih građana kojima ono nedostaje;
2. Omogućiti građanima u radnom odnosu da nadoknade i upotpune potrebno stručno obrazovanje u skladu sa radnim mjestom i razvojnim planovima proizvodne organizacije;
3. Obrazovanje i odgoj za slobodno vrijeme.“ (Tomić i dr., 2006: 198-199).

Obzirom da je obrazovanje odraslih složena djelatnost bitno je istaći da se ista odvija po određenim zakonima i prema utvrđenim principima. „Među najvažnije principe kojima se treba rukovoditi u obrazovno-odgojnom radu ubrajaju se:

- a) princip dobrovoljnosti i ponude,
- b) princip zornosti i apstraktnosti,
- c) princip aktivnosti i razvoja,
- d) princip sistematičnosti i postupnosti,
- e) princip primjerenosti i napora,
- f) princip individualizacije i socijalizacije i
- g) princip historičnosti i suvremenosti.

Pored pomenutih principa u procesu obrazovanja i odgoja odraslih neophodno je uvažavati i niz drugih principa od kojih možemo napomenuti:

- princip ekonomičnosti i rentabilnosti;
- princip usklađenosti – jedinstva teorije i prakse,
- princip korelacije odgojno-obrazovnog rada,
- princip raznovrsnosti i dinamičnosti i niz drugih principa koji su preduslov za postizanje cilja i željenih rezultata u procesu odgoja i obrazovanja odraslih.“

(Tomić i dr., 2006: 202-203)

Zbog brzog naučnog, tehničkog, tehnološkog i društvenog razvoja, potrebne su i promjene kako u sadržajima tako i u formama obrazovanja. Znanja koja su stečena u školama i na fakultetima sve su manje trajna znanja te zbog svega toga, odrastao čovjek nakon završetka formalnog (školskog) obrazovanja, samostalno, ili u okviru djelatnosti određenih institucija nastavlja proces vlastitog obrazovanja. „Proces obrazovanja odraslih razvrstava se na nekoliko značajnih bitnih obrazovnih područja a to su:

- a) opismenjavanje i osnovno obrazovanje odraslih,
- b) obrazovanje odraslih za obiteljski život,
- c) obrazovanje i odgoj odraslih za rad,
- d) obrazovanje i odgoj odraslih za obavljanje društvenih i upravljačkih funkcija,
- e) obrazovanje i odgoj odraslih za odbranu i
- f) opće i kulturno obrazovanje i odgoj odraslih.“ (Tomić i dr., 2006: 201)

„Transformacija obrazovanja odraslih sastoji se u njegovu rastvaranju kao posebnog obrazovnog sistema, te urastanja u globalni edukativni sistem, kao jedne faze permanentnog obrazovanja. Ono postaje integralno u smislu sadržaja, metoda i oblika. Obuhvaća i stručno i neprofesionalno obrazovanje, i kompenzacijsko i daljnje obrazovanje, te školovanje i neformalno osposobljavanje, odnosno usavršavanje.“ (Andrilović i dr., 1985: 10)

„U društvima koja uče, obrazovanje i učenje, posebno obrazovanje i učenje odraslih, nije samo interes pojedinca ili države ili nekih specifičnih grupa. Ono je uvijek partnerska djelatnost koja se realizuje kroz formalno, neformalno i informalno obrazovanje i učenje, a u međuspletu interesa i odgovornosti države, privrede i civilnog sektora, odnosno različitih činilaca kao što su:

- različite vladine organizacije i agencije,
- različite nevladine organizacije,
- privredna preduzeća,

- profesionalne asocijacije,
- naučno-istraživačke institucije,
- privatni sektor,
- porodica,
- pojedinci.“ (Kulić, Despotović 2005: 32)

„Učenje i obrazovanje se posmatraju kao kontinuirani procesi koji svakom ljudskom biću obezbjeđuju ne samo sticanje znanja, već i razvoj vještina, sposobnosti i talenata koji omogućavaju punu participaciju u društvu u kome žive. Da bi obrazovanje u društvu koje uči ispunilo svoju svrhu, ono mora, prije svega, insistirati na razvoju sljedećih znanja, sposobnosti i vještina:

- profesionalna znanja i vještine,
- preduzetničke vještine,
- komunikacijske sposobnosti (počev od vještine čitanja i pisanja, do adekvatnog valadanja maternjim jezikom; strani jezici; matematičke sposobnosti i kompjuterska ili informatička pismenost),
- socijalne vještine, gdje spadaju
 - interpersonalne sposobnosti (tolerancija, empatičnost, sposobnost za dijalog i timski rad i sl.),
 - sposobnost kritičkog mišljenja i logičkog rezonovanja,
 - sposobnost autonomnog moralnog suđenja i vrednovanja.“
 (Kulić, Despotović 2005: 33)

1.3. Cjeloživotno učenje i obrazovanje

Mnogi smatraju da nakon završetka određene škole više nikada neće morati učiti ili obučavati se za rad. Upravo zato u današnje vrijeme se sve češće pominje termin cjeloživotno učenje. Da bi shvatili zašto je ono bitno, moramo prvo znati šta zapravo podrazumijeva cjeloživotno učenje. Cjeloživotno učenje se definiše kao aktivnost učenja tokom cijelog života, s ciljem unapređivanja znanja, vještina i sposobnosti. Konceptija cjeloživotnog učenja nastala je upravo iz razloga što se količina novog znanja svakim danom sve više povećava, dok postojeće znanje sve više i brže zastarijeva. Cjeloživotno učenje je bazirano na stalnom pristupu učenju i obrazovanju radi sticanja novih i obnavljanja već stečenih znanja i vještina, potrebnih za sudjelovanje u radu i društvu znanja odnosno društvu koje uči. U literaturi

srećemo slične termine kao što su kontinuirano, permanentno i doživotno obrazovanje ili učenje, ali i povratno obrazovanje i aktivno starenje.

Cjeloživotno učenje se definiše kao aktivnost učenja koja se provodi tokom cijelog života s ciljem unapređivanja znanja, vještina i sposobnosti unutar lične, građanske, društvene i poslovne perspektive. „Cjeloživotno učenje podrazumijeva:

- Stjecanje i osuvremenjivanje svih vrsta sposobnosti, interesa, znanja i kvalifikacija od predškole do razdoblja nakon umirovljenja. Promicanje razvoja znanja i sposobnosti koje će omogućiti građanima prilagodbu „društvu znanja“ i aktivnom sudjelovanju u svim sferama društvenog i ekonomskog života te na taj način utjecanje na vlastitu budućnost.
- Uvažavanje svih oblika učenja: formalno obrazovanje (npr. tečaj na fakultetu), neformalno obrazovanje (npr. usavršavanje vještina potrebnih na radnom mjestu), i informalno obrazovanje, međugeneracijsko učenje (razmjena znanja u obitelji, među prijateljima).“ (Maravić, 2003: 34)

Maravić takođe ističe da je „cjeloživotno učenje i neka vrsta “druge šanse” za unapređivanje temeljnih vještina i nudi mogućnost učenja na naprednijim stupnjevima. Sve to znači da formalni sustav mora postati otvorenijim i fleksibilnijim kako bi mogućnosti za cjeloživotno učenje bile skrojene prema potrebama učenika ili potencijalnih učenika.” (Maravić, 2003: 34)

Dakle, cjeloživotno učenje podrazumijeva obrazovanje tokom školovanja, ali i poslije kroz razne oblike neformalnog obrazovanja putem kurseva, dodatnih obuka ili prekvalifikacija i stručnog usavršavanja. To je proces stalne nadogradnje i povećanja znanja stečenog u formalnom školskom sistemu sa ciljem da se usavrše postojeće sposobnosti i steknu nova znanja i moderne kvalifikacije. U današnjem vremenu niko ne može garantovati da će neko raditi jedan posao ili da će imati jedno zanimanje za čitav život. Očito je, da bi se išlo ukorak s vremenom potrebno je učiti tokom cijelog života, iako se cijeli život ne može ići u školu. Sve više dolazi do izražaja neformalno obrazovanje i samoobrazovanje u raznim centrima i institucijama kao što centri za učenje stranih jezika, centri za obuku za rad na računarima, u firmama koje imaju sektore i pogone za obuku za određene poslove ili zanate, ali i u službama za zapošljavanje, gdje se uz informisanje i savjetovanje, u sklopu programa obuke, doobuke i prekvalifikacije, održavaju programi za različita zanimanja i osposobljavanja uz rad. Postoje tri vrste aktivnosti učenja: formalno obrazovanje, neformalno obrazovanje i informalno učenje. Današnja tržišta radne snage zahtijevaju nova zanimanja i neprestano mijenjanje profila vještina, kvalifikacija i iskustva. Nedostaci vještina i njihova neprilagođenost, posebno kada je riječ o informacijsko-komunikacijskim tehnologijama, vrlo često su jedan od razloga

nezaposlenosti u određenim regijama, mjestima i granama industrije i među marginaliziranim društvenim grupama. U današnjim globalizacijskim procesima koji dovode do naglog uticaja tržišne ekonomije, na značju dobijaju informatičke sposobnosti i poznavanje stranih jezika, prije svega, engleskog, njemačkog i francuskog, ali i italijanskog, španskog, kineskog i arapskog. Poznavanje rada na računaru i najmanje jednog stranog jezika danas predstavljaju osnovnu pismenost jer sve manje poslova se može obavljati bez računara, a kako mnoge firme obavljaju poslove i van granica svoje zemlje poznavanje jednog od stranih jezika a prvenstveno engleskog jezika je neophodno. Više znanja i stručnosti, bolje vještine i sposobnosti i kvalifikacije su jedan od faktora koji određuju i poziciju na tržištu rada i brži pronalazak posla. Uvijek treba imati na umu da ideja cjeloživotnog učenja i obrazovanja, kao put prema bržem i kvalitetnijem zapošljavanju, polazi od pretpostavke da je čovjek najveće bogatstvo i resurs svakog društva i da zato u njega treba ulagati.

Treba razlikovati pojmove „cjeloživotno učenje“ i „cjeloživotno obrazovanje“. Cjeloživotno obrazovanje počinje od obaveznog formalnog školovanja i traje cijeli život dok cjeloživotno učenje obuhvata učenje od rane mladosti do starosti i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno). Cjeloživotno obrazovanje obuhvata samo organizovano učenje, a cjeloživotno učenje je šira koncepcija koja uključuje i nenamjerno, neorganizovano i spontano sticanje znanja i vještina.

1.3.1. Formalno obrazovanje

Formalno obrazovanje označava djelatnost koja se izvodi u institucionalnim oblicima obrazovanja. U Međunarodnoj enciklopediji obrazovanja, pod formalnim obrazovanjem se podrazumijeva hijerarhijski strukturiran, hronološki stepenast obrazovni sistem, od osnovne škole do univerziteta, uključujući kao dopunu akademsko obrazovanje i različite specijalizovane programe i institucije za redovno obrazovanje i profesionalnu pripremu. Za formalno obrazovanje odraslih, karakteristično je finansiranje od strane države, ali određeno mjesto i ulogu u tome imaju i drugi finansijeri, kao što su poslodavci, profesionalne organizacije, sindikati, privatne i dobrovoljne obrazovne agencije.

Za Jonhsona (1997), formalno učenje i obrazovanje, bez obzira na mjesto gdje se izvodi, „odlikuje nekoliko specifičnih situacija:

- 1) Formalno učenje i obrazovanje naglašava značaj individualnog rada i procjene, dok je zajednički rad manje popularan;

- 2) Sadržaj naučenog u formalnim aktivnostima je programiran blizu prosječnog studenta, što znači da se u dovoljnoj mjeri ne uvažavaju mogućnosti i sposobnosti studenata i njihovo prethodno iskustvo;
- 3) Formalno učenje je visoko strukturirano i nedovoljno fleksibilno, dok su programi, ciljevi učenja i buduće kompetencije ranije definisani;
- 4) Formalno učenje i obrazovanje se izvodi pod rukovodstvom nastavnika i u osnovi je saglasno „filozofiji obrazovanja“, utemeljenoj na shvatanju da znanje nastavnika treba da bude „usađeno“ u „glave učenika“;
- 5) U formalnom učenju i obrazovanju naglasak je na naučenom, dok se akcija zapostavlja;
- 6) U formalnom učenju i obrazovanju ističe se značaj i važnost teorijskih znanja, ali se teorija mnogo manje primjenjuje u praksi;
- 7) Formalno učenje i obrazovanje se stiče okolnostima koje odlikuje pomanjkanje bogatstva realnih životnih situacija“. (Kulić, Despotović, 2005: 115)

U nekim izvorima, jedan broj odlika formalnog školovanja se negativno odražavaju na kasnije učenje odraslih kao što su: „nastavnik inicira najveći broj interakcija u razredu; transmisija, evaluacija i kontrola su u rukama nastavnika; nastavnik dodjeljuje ocjene, poene i druge simbole individualnog postignuća, znanja do učenika dolaze spolja, nastavnik priznaje legitimitet samo znanjima koja su stečene u školi, što ne važi za znanja koja su učenici stekli izvan škole. (Kulić, Despotović, 2005:115)

Na kraju, po pitanju formalnog obrazovanja može se zaključiti da znanja i vještine koje su stečene u institucijama formalnog obrazovanja, nedovoljno ili sa poteškoćama se mogu primijeniti na novonastale situacije, prvenstveno zbog toga što usvojeni sistem znanja u školi, veoma često nije neophodan i potreban u kasnijem životu.

1.3.2. Neformalno obrazovanje

Za razliku od formalnog obrazovanja koje se stiče u obrazovnim ustanovama i za koje se dobije diploma, neformalno obrazovanje nema veze sa utvrđenim obrazovnim programom, a nije ni zakonski obavezno već je fakultativno i traje dokle god pojedinac smatra da je neophodno. Pod pojmom „neformalno obrazovanje“ najčešće se misli na različite vrste praktičnog usvajanja znanja koje se bazira na sticanju konkretnih teoretskih i praktičnih znanja i vještina. Bilo kakav rad u realnom okruženju ili stručna praksa takođe spadaju u

kategoriju neformalnog obrazovanja. Neformalno obrazovanje je organizovano, ono posjeduje plan i program, a može se održavati u institucijama, u nezavisnim organizacijama, kao i u neformalnim grupama. Prednost neformalnog obrazovanja u odnosu na formalno je to što je usmjereno na tržišne trendove i proizilazi iz konkretnog zadatka, jer je njegov cilj da osposobi pojedince za konkretne poslove i podigne njihovu konkurentnost na tržištu rada i ono je usmjereno na aktuelne i relevantne vještine. Pohađanje raznih kurseva, seminara i kratkih obuka nemaju obim gradiva kao dugogodišnji programi formalnog obrazovanja, ali posjeduju određenu strukturu, i što najvažnije, osposobljavaju pojedinca da preuzme određeno radno mjesto što može dati dugoročni rezulta.

Za Kulića i Despotovića neformalno obrazovanje predstavlja sve rasprostranjeniji oblik učenja i obrazovanja i realnu perspektivu obrazovanja odraslih u savremenom svijetu. Ovaj obrazovni put podrazumijeva svjesno i organizovano obrazovanje, učenje i osposobljavanje odraslih s ciljem zadovoljavanja njihovih raznovrsnih obrazovnih potreba. Termin neformalno obrazovanje je u stručnoj javnosti prihvaćen sredinom šezdesetih, a naročito popularan je postao početkom sedamdesetih godina poslije objavljivanja knjige F. Kumsa „Svjetska kriza obrazovanja“. U to vrijeme, Kums neformalno obrazovanje definiše kao skup vanškolskih aktivnosti za obrazovanje i stručno osposobljavanje, koje bi trebalo da bude bitna dopuna školskoj nastavi. Međutim, neformalno obrazovanje nije potpuno nov izraz, jer su mu ranije prethodili nazivi kao što je komunalni razvoj i komunalno obrazovanje, pismenost i funkcionalna pismenost.“ (Kulić, Despotović, 2005: 116)

„Neformalno obrazovanje odraslih ima nekoliko funkcija:

- 1) da omogući obrazovanje onima za koje školovanje nije realistička alternativa,
- 2) osigura nove vještine i stavove podesne za siromašno ruralno stanovništvo,
- 3) izbjegne kulturne prepreke u iskorištavanju školske efikasnosti,
- 4) iskoristi oskudne obrazovne resurse,
- 5) modifikuje postojeći školski sistem.“ (Kulić, Despotović, 2005: 118)

Iz svega navedenog, na kraju se može dati zaključak da formalizovan i nedovoljno fleksibilan obrazovni sistem ne odgovara potrebama ni sadašnjosti, a još manje budućnosti. Formalno obrazovanje ne može da održi korak sa svim promjenama i dešavanjima u svijetu tako da ga neformalno obrazovanje dopunjuje i pruža priliku pojedincu da stekne nova znanja, vještine i kompetencije koje nisu dovoljno objašnjene ili nisu uopšte zastupljene u okviru formalnog obrazovanja. Putem neformalnog obrazovanja pojedincima se pruža mogućnost da nauče sve što ih zanima i da pronađu ono što ih inspiriše i motiviše.

1.3.3. Informalno učenje i obrazovanje

Informalno učenje je svako učenje koje nije formalno ni neformalno. Ono podrazumijeva učenje iz svakodnevnog života i smatra se doživotnim procesom u kojem svaki pojedinac stiče određena znanja, vještine, stavove i vrijednosti iz svakodnevnih iskustava i uticaja iz svoje okoline. To je, kako se u narodu kaže “škola života” ili „životna škola“. Uči se svuda, na svakom mjestu i sa svakim, i vrlo često nije namjerno ni svjesno učenje tako da može proći čak i neprimijećeno od strane pojedinca, tj. pojedinci ga ne doživljavaju kao proces sticanja znanja i veština, iako to ono jeste. U oblike informalnog učenja i obrazovanja spadaju znanja stečena na profesionalnim i stručnim seminarima, konferencijama, radionicama i sajmovima, čitanjem raznovrsne literature, praćenjem medija, posmatranjem određenih situacija, u dijalogu s drugima, razmjenom iskustava itd.

Kulić i Despotović navode da „informalno učenje i obrazovanje učenje ima važno mjesto i ulogu u koncepciji društva koje uči. U savremenim andragoškim izvorima informalno obrazovanje se definiše kao istinski doživotan proces u kome svaka individua usvaja stavove, vrijednosti, vještine i znanja iz dnevnog iskustva i obrazovnih uticaja i izvora koji dolaze iz njene ili njegove okoline - iz prirode i od susjeda, sa radnog mjesta i iz igre, iz trgovinskog centra, biblioteke i masovnih medija. Ovaj oblik učenja i obrazovanja često se naziva i spontano obrazovanje, slučajno obrazovanje ili još tačnije kao slučajna transmisija stavova, znanja i vještina.“ (Kulić, Despotović, 2005: 122)

„Kao najvažnije odlike informalnog učenja i obrazovanja Johnson (1997) navodi:

- 1) Informalno učenje nije ograničeno mjestom i vremenom;
- 2) Informalno učenje najčešće podrazumijeva interakciju sa drugima i usvajanje potrebnih vještina uz saradnju, posmatranje, podjelu odgovornosti i dogovore;
- 3) Informalno učenje je orijentisano na cilj ili projekat, uglavnom je samoinicirano i često podrazumijeva imaginaciju, igre i takmičenja;
- 4) Bez obzira na to što informalno učenje može biti vođeno ili olakšano nadgledanjem supervizora ili roditelja, spoljna kontrola u ovom obrazovnom obliku obično nije prisutna. (Kulić, Despotović, 2005: 123-124)

Mnogi informalno učenje i obrazovanje svrstavaju u neformalno ali ključna razlika između njih je namjera jer informalno učenje i obrazovanje se dešava nesvjesno, dok je neformalno najčešće vođeno definisanim ciljem. Informalno obrazovanje počiva na našem iskustvu, koje se dopunjava znanjima i vještinama stečenim neformalnim obrazovanjem, kao i širom slikom, koju daje formalno obrazovanje. Dakle, moglo bi se reći da neformalno i informalno obrazovanje koegzistiraju, dok se neformalno i formalno smjenjuju.

1.4. Andragogija

Andragogija je prilično mlada naučna disciplina koja se razvijala u okvirima pedagogije i koja se bavi proučavanjem obrazovanja odraslih. Riječ andragogija potiče iz starogrčkog jezika, a sastavljena je od grčkih riječi *aner* ili *andros* (čovjek) i *ago* ili *agein* (voditi). Andragogija se razlikuje od pedagogije jer nije vođenje djece nego vođenje čovjeka. „Andragogija je nauka koja proučava mogućnosti, probleme, metode i tehnike sistematskog obrazovanja i odgoja odraslih. (Andrilović i dr. 1985: 5)

„Obrazovanje odraslih integralni je dio cjelovitog sistema obrazovanja i odgoja te predstavlja fazu permanentnog obrazovanja u kojoj sudjeluju odrasli ljudi. Odrasla je ona osoba kod koje je završen proces biološkog rasta i koja je više ili manje psihički, socijalno i profesionalno zrela. Andragogija integrira ona dostignuća pedagogije, psihologije odgoja i obrazovanja, sociologije i ekonomike obrazovanja, koja su relevantna za objašnjenje i djelovanje na pojave u edukaciji odraslih.“ (Andrilović i dr., 1985:1)

„Do kraja XX vijeka u svijetu je razvijeno nekoliko veoma različitih koncepcija andragogije. Grubo govoreći, postoje tri osnovna gledanja na andragogiju:

- andragogija je pedagoška disciplina,
- andragogija je relativno samostalna nauka u okviru opšte nauke o vaspitanju,
- andragogija je vještina, metod, teorija ili model učenja odraslih.

Referentni okvir za prvo stanovište je pedagogija kao integralna nauka o vaspitanju i obrazovanju iz čega slijedi da je andragogija samo jedna od njenih disciplina koja primjenjuje opšte zakonitosti vaspitanja i obrazovanja na jedno specifično područje. Stanovište o andragogiji kao relativno samostalnoj nauci, u najvećoj mjeri su razvili autori sa prostora bivše Jugoslavije gdje se andragogija ne posmatra kao pedagoška disciplina, već kao relativno samostalna nauka u okviru opšte nauke o vaspitanju. U tom konceptu predmet pedagogije je vaspitanje i obrazovanje djece, a predmet andragogije je vaspitanje i obrazovanje odraslih. (Kulić, Despotović, 2005: 54)

Jedno od najpotpunijih i najuticajnijih gledanja na andragogiju kao nauku razvio je Savićević za kojeg je andragogija relativno samostalna nauka koja proučava cjelinu obrazovanja i učenja odraslih i kao takva ona ima filozofske, socijalne, historijsko-komparativne, ekonomske, organizacione i didaktičko-metodičke dimenzije. Među onima koji o andragogiji misle kao vještini, umjetnosti, metodu ili modelu učenja, najpoznatiji je američki autor Nouels (Knowles). On definiše pedagogiju kao „umjetnost i nauku poučavanja djece“, a andragogiju „kao umjetnost i nauku pomaganja odraslima da uče. (Kulić, Despotović, 2005)

1.4.1. Andragogija i njene discipline

Iako je razvoj prakse i teorije obrazovanja odraslih omogućio konstituisanje andragogije kao samostalne naučne discipline, još nisu raščišćene sve dileme oko njenog naziva i predmeta proučavanja tako da se pored naziva „andragogija“, koriste i termini „pedagogija odraslih“, „adultna pedagogija“, „teorija obrazovanja odraslih i sl. Sve veća popularnost andragogije govori da se itekako obraća pažnja na obrazovanje i razvoj vještina kod odraslih koji su završili svoje formalno obrazovanje. Za najveći broj teoretičara obrazovanja odraslih nije sporno postojanje andragogije kao samostalne naučne discipline iako ne postoji saglasnost u pogledu njenog definisanja.

„Na izvjesne razlike u pristupu predmetu andragogije ukazuje i Međunarodna enciklopedija obrazovanja odraslih i treninga. U njoj se spominju tri shvatanja termina andragogija:

- prvo, po kome je andragogija „riječ za obrazovanje odraslih, za razliku od pedagogije kao riječi za vaspitanje djece,
- drugo, iz koga proizilazi da se andragogija bavi nastavom za odrasle, koja je suštinski različita od nastave za djecu,
- treće stanovište, koje podrazumijeva da andragogija ne obuhvata samo obrazovanje odraslih, nego i socijalni rad, personalni menadžment i komunalnu organizaciju. (Kulić, Despotović, 2005: 62-63)

„Više autora s prostora bivše Jugoslavije bavilo se različitim aspektima diferencijacije obimnog područja andragogije primjenjujući opštije kriterije, složenost sadržaja i vremensku udaljenost i njihovo mišljenje je da su razvijena praksa i teorija obrazovanja odraslih omogućile konstituisanje andragogije kao samostalne naučne discipline u naučnom sistemu andragogije. U takvom razumijevanju predmetne diferencijacije andragogije, njen naučni sistem čine sljedeće discipline:

1. *Opšta andragogija*, koja tumači smisao, funkciju i ciljeve obrazovanja odraslih, problematiku formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja, koncepciju obrazovnih potreba, prirodu učešća odraslih u aktivnostima obrazovanja i učenja i dr.,
2. *Andragoška didaktika*, koja proučava zakonitosti nastave za odrasle, sisteme nastave, sadržaj nastave, organizacione oblike i metode obrazovanja odraslih, organizaciju ispita u nastavi i dr.,
3. *Historija andragogije* (opšta i nacionalna), koja se bavi obrazovanjem i vaspitanjem odraslih u prošlosti,
4. *Komparativna andragogija*, koja prvenstveno uporedno analizira sisteme obrazovanja odraslih u svijetu sa namjerom da utvrdi sličnosti i razlike među njima, ali je otvorena

i za proučavanje drugih kategorijalnih andragoških pojava i problema u svjetskim relacijama,

5. *Socijalna andragogija*, koja proučava obrazovanje i vaspitanje odraslih smještenih u socijalne ustanove i ustanove zdravstvene zaštite,
6. *Andragogija rada*, koja izučava obrazovanje i učenje odraslih sa stanovišta rada i radne sredine, kao i organizaciju i izvođenje nastave u institucijama obrazovanja i vaspitanja, koje su u funkciji pripremanja odraslih za raznovrsne poslove i radne zadatke,
7. *Vojna andragogija*, koja proučava zakonitosti obrazovanja i vaspitanja u uslovima vojničkog života i rada, specifičnosti oblika, metoda i organizacije obrazovno-vaspitačkog rada u vojsci,
8. *Penološka andragogija*, koja sadrži teorijske osnove i razradu prakse prevaspitanja, vaspitanja i obrazovanja odraslih smještenih u popravne ustanove,
9. *Porodična andragogija*, koja proučava problem obrazovanja i vaspitanja odraslih za život u porodici,
10. *Andragogija slobodnog vremena*, koja istražuje specifičnosti obrazovanja i vaspitanja odraslih u slobodnom vremenu i za slobodno vrijeme,
11. *Andragogija medija*, koja utvrđuje potrebe i mogućnosti obrazovanja odraslih pomoću sredstava moderne komunikacije i izražavanja,
12. *Metodologija andragoških istraživanja*, koja se bavi proučavanjem metoda i tehnika andragoškog istraživanja i njihovom primjenom u istraživanju pojedinih andragoških problema,
13. *Andragogija trećeg doba*, koja analizira obrazovanje i vaspitanje starijih osoba, kako bi sretnije i sadržajnije proživjeli starost,
14. *Posebne metodike*, koje se konstituišu na osnovu područja obrazovanja odraslih (metodika osnovnog obrazovanja odraslih i dr.),
15. *Futurološka andragogija*, koja se bavi budućnošću obrazovanja odraslih, što u uslovima ubrzanih demografskih, socijalnih i naučno-tehnoloških promjena ima poseban značaj.

Prikazani sistem andragoških disciplina, u osnovi je izrazio najvažnije grane andragogije na današnjem stepenu razvoja teorije i prakse obrazovanja odraslih a s obzirom na dinamičnost prakse i teorije obrazovanja odraslih i intenzivna andragoška istraživanja, realno je očekivati pojavu novih andragoških disciplina, koje će obuhvatiti i analizirati do sada nedovoljno proučene fenomene obrazovanja odraslih.“ (Kulić, Despotović, 2005: 63-65)

1.4.2. Vojna andragogija

Na razvoj vojne andragogije značajno je uticalo više faktora, od kojih se kao najznačajniji prepoznaju: razvoj andragogije, odnosno proces njenog osamostaljivanja iz opšte nauke o vaspitanju i konstituisanja u naučni sistem, kao i razvoj vojnog vaspitanja i obrazovanja kao posebnog područja andragoške prakse. Po mjeri osamostaljivanja andragogije i po mjeri aktuelizovanja problematike vojnog vaspitanja i obrazovanja, vojna andragogija našla je svoje mjesto u onom dijelu naučnog sistema andragogije koji se naziva posebne andragogije, zbog jasno izražene posebnosti predmeta istraživanja i jasne prepoznatljivosti društvenog značaja prakse koju treba da istražuje. Ta posebnost i društveni značaj vojnog vaspitanja i obrazovanja nikada nisu bili sporni i kao takvi nametnuli su se kao predmet naučne opservacije sa odgovarajućim metodološkim pristupom. Pri tome, ona je bila vezana za sistem vojnih nauka isključivo preko predmeta istraživanja, a svi ostali konstituensi nauke bili su vezani za matičnu naučnu oblast - andragogiju. „Najuopštenije rečeno, vojna andragogija se bavi vaspitanjem i obrazovanjem u vojsci. I u ovako krajnje uopštenoj definiciji, vidljivo je da je riječ o vaspitavanju i obrazovanju kao vrsti ljudske djelatnosti u posebnom društvenom organizmu – vojsci. Riječ je, znači, o djelatnosti koja je svojstvena društvu kao cjelini, u kojoj je vojska jedan njen dio.“ (Anđelković i dr., 1997: 14)

Andragogija je dugo tretirana kao posebnost u okviru pedagoške nauke, pa je sam proces njenog osamostaljivanja tekao veoma sporo. Afirmisanje andragogije kao nauke značio je podstrek i za razvoj andragoških disciplina, pa i za vojnu andragogiju. Nema sumnje da je razvojni put vojne andragogije u velikoj mjeri uslovljen tempom razvoja andragogije kao nauke, tako da su i faze u razvoju vojne andragogije u velikoj mjeri povezane sa fazama razvoja andragogije, odnosno sa procesom njenog osamostaljivanja i konstituisanja u naučni sistem. Somolovčev smatra da „pri razmatranju teorijskog osnova vojnog vaspitanja i obrazovanja, ako se želi da ono ostane u granicama naučnog, mora se početi od tri naučna fenomena: a) od vaspitanja i obrazovanja kao pojave značenja opšteg, b) od obrazovanja i vaspitanja odraslih kao pojave značenja posebnog i c) od obrazovanja i vaspitanja vojnih lica kao pojave značenja pojedinačnog. U dijalektičkom jedinstvu ove tri pojave nalazi se osnovna metodološka pretpostavka naučnog zasnivanja vojnog vaspitanja i obrazovanja, odnosno vojne andragogije kao njihovog teorijskog i naučnog izraza. Vaspitanje i obrazovanje predstavljaju pojave najopštijeg značenja i u društvenom i u naučnom smislu. U društvenom smislu one čine jednu od osnovnih egzistencijalnih snaga svakog ljudskog društva i aktivnost koja je generacijski sveobuhvatna i veoma različito ispoljavana. U naučnom smislu vaspitanje i obrazovanje imaju najšire naučno znanje, izvan čijih okvira nije moguće potpunije i naučno

dosljednije objasniti njihove posebne i pjedinačne manifestacije, odnosno obrazovanje odraslih i vojno vaspitanje i obrazovanje. (Somolovčev, 1996: 9)

Devedestih godina prošlog vijeka došlo je do zastoja u razvoju vojne andragogije, koji je evidentno prisutan i danas. To je, između ostalog, posljedica sveprisutnog tranzicionog procesa kroz koji prolazi i vojno vaspitanje i obrazovanje, pa samim tim i naučna misao koja ga istražuje. Postojanje vojne andragogije kao posebne naučne discipline u okviru naučnog sistema andragogije nije sporno. Potvrda osnovanosti tog stava može se naći u radovima skoro svih vodećih andragoških mislilaca. Međutim, rezultati vojno andragoških istraživanja, nažalost, nisu dovoljno poznati van vojne sredine, što je, osim usporavanja procesa afirmacije vojne andragogije, neminovno imalo za posljedicu i redukovanje doprinosa tih saznanja obogaćivanju andragoške misli uopšte. Takođe, nema sumnje da je vojna andragogija svoje mjesto u sistemu nauka gradila uspostavljanjem funkcionalnih veza sa naučnim disciplinama u okviru sistema vojnih nauka. Teorija vojnog vaspitanja i obrazovanja javlja se početkom prošlog vijeka, prvenstveno kao teorija vojne nastave.

Historija vojne andragogije, koja utvrđuje zakonitosti u razvoju vojne andragoške nauke i vojne vaspitno obrazovne prakse, relativno je slabo razvijena, ali je neosporno da postoji već jasno artikulirano interesovanje za ovu problematiku. Njena funkcija je da otkriva sličnosti i razlike vaspitanja i obrazovanja u različitim vojskama i utvrđuje činioce koji svojim djelovanjem uzrokuju nastajanje tih sličnosti, odnosno razlika.

1.5. Obuka i vojna edukacija u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine

Oružane snage BiH, da bi u potpunosti ispunili svoju zakonom propisanu misiju i odgovorili na sve definisane zadatke, imaju obavezu da se stalno obučavaju, a njihovi pripadnici permanentno usavršavaju, kako na ličnom tako i na vojno-stručnom planu. U udžbeniku *Prilozi vojnoj pedagogiji*, autor Kozina³ ističe da se za vojno obrazovanje može reći da je to stalan proces kojim se ostvaruju sljedeći ciljevi: sticanje znanja, vještina, sposobnosti i navika, odnosno kompetencija važnih za rad i život oficira. Vojno obrazovanje direktno omogućuje da se vojna lica (oficiri i podoficiri) osposobe i pripreme za nove uloge koje im

³ Dr.sc. Andrija Kozina, brigadir je Hrvatske vojske i dekan na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman”, u Zagrebu. Predavač je i saradnik na predmetu Vojna pedagogija i Suvremeni vojni koncepti na Sveučilišnim preddiplomskim i diplomskim Vojnim studijima Hrvatskog vojnog učilišta i Sveučilišta u Zagrebu te je predavač i saradnik Vojne pedagogije na sveučilišnom preddiplomskom i integriranom diplomskom studiju Vojnom pomorstvu Hrvatskog vojnog učilišta i Sveučilišta u Splitu. U partnerskim zemljama (Sjeverna Makedonija, Ukrajina, Afganistan) održava predavanja vezana za vojni kurikulum, savremene metode podučavanja te mješovito podučavanje. Stalni je član NATO Defence Education Enhancement Program (DEEP) tima i Education Development Working Group (EDWG). Autor je desetak naučnih i stručnih radova iz područja vojnog obrazovanja, andragogije i interkulturalizma.

dodjeljuju oružane snage te da vojno obrazovanje mora ispunjavati ciljeve i poštovati odluke demokratskog društva jer nesporno je da je ono uvijek podrška državi i društvu u kojemu djeluje. Zbog prethodno navedenoga, kada se govori o vojnom obrazovanju, može se reći da je ono usmjereno obrazovanje i da ima određenu ulogu i cilj. Kada se promišlja o vojnom obrazovanju, ne smiju se uzimati u obzir samo vojni faktori koji na njega utiču nego se moraju sagledati i svi one faktori koji određuju obrazovanje u cjelini, pa i vojno obrazovanje, kao dio savremenog društva. Potrebe za obrazovanjem u vojsci stalno rastu zbog sve složenije i naprednije tehnike koja se koristi u novim oblicima provođenja operacija, neovisno o tome jesu li te operacije ratne ili mirnodopske. (Kozina, 2019)

Da bismo mogli jasno odrediti pojam vojnog obrazovanja, moramo ujedno uzeti u obzir NATO-ovu definiciju obrazovanja: „sistemske provedbe poučavanja pojedinaca kojom će se poboljšati njihovo znanje i vještine te razviti kompetencije. To je razvojna aktivnost koja pojedincima omogućuje donošenje razumnog odgovora na nepredvidivu situaciju.” (NATO Education, Training, Exercise and Evaluation (ETEE) Policy, 2014: 7)

„Iz navedene definicije vidljivo je da se u NATO-u obrazovanje povezuje samo s pojedincem. Vojno obrazovanje je sistemsko provedbe osmišljenog i organiziranog poučavanja vojnih lica kojim će se poboljšati njihovo znanje i vještine, sposobnosti, samostalnost i odgovornost te razviti njihove kompetencije za donošenje ispravnih odluka u različitim situacijama. Obrazovanje predstavlja fundamentalna znanja i širu teoriju, odnosno znanja koja su potrebna svima, ali bi malo značila za oficira ako ih on ne bi mogao uklopiti u konkretne sadržaje koji mu omogućuju upravljanje i vođenje jedinice u provođenju operacije. Vojna edukacija mora biti usmjerena na ishod učenja kako bi mogla dostići svoj cilj. Ispravno određivanje ishoda učenja kojima se stiču nužne kompetencije svih profesionalnih vojnih lica omogućuje da se vojna lica (časnici i dočasnici) osposobe i pripreme za nove uloge koje im dodjeljuju oružane snage.“ (Kozina, 2019: 13-16)

Kozina smatra da je „vojna edukacija danas pod uticajem brojnih promjena: zastupljeni su novi pogledi na odnose i interakciju među polaznicima škola i nastavnicima, smanjuje se obim oružanih snaga, savremeni vojni sistemi postaju sve složeniji, traži se veća kompetencija oficira, odluke se moraju donositi u sve kraćem roku, oružane snage sudjeluju u međunarodnim vojnim operacijama i dr. Značaj vojne edukacije je u tome što ona, uz prethodno navedeno, priprema oficire i podoficire za njihov glavni zadatak a to je nadmoć nad protivnicima u suvremenim asimetričnim ratovima. Zbog toga se od oficira traži brže donošenje odluka, razvijanje sposobnosti prosuđivanja novih situacija i donošenje pravilnih zaključaka. (Kozina, 2020: 18)

1.5.1. Namjena, ciljevi i smjernice za izvođenje obuke i vojne edukacije u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine

Obuka i vojna edukacija u Oružanim snagama BiH planira se i izvodi u skladu sa mogućnostima Bosne i Hercegovine, na efikasan i finansijski prihvatljiv način, kako bi se osigurala osposobljenost za izvršavanje zadataka definisanih Zakonom o odbrani i ispunjavanja odbrambenih ciljeva definisanih Sigurnosnom i Odbrambenom politike BiH, te dostizanje zahtijevanih sposobnosti Oružanih snaga BiH za učešće u NATO vođenim i drugim operacijama podrške miru. Namjena, ciljevi i smjernice za izvođenje obuke i vojne edukacije, zatim sistem za upravljanje i za podršku obukom i vojnom edukacijom, i na kraju, odgovornosti za obuku i vojnu edukaciju, od Ministarstva odbrane BiH preko Zajedničkog štaba Oružanih snaga BiH i komandi na svim nivoima, regulisana je dokumentom *Politika obuke i vojne edukacije u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine*.

„Namjena obuke i vojne edukacije u Oružanim snagama BiH je:

- a) razviti obučene i spremne pojedince i snage koji su fizički i psihički pripremljeni da uspješno izvrše dodijeljene misije na efikasan, profesionalan, ekonomičan i održiv način, te u skladu sa zahtjevima NATO interoperabilnosti,
- b) osigurati postizanje jednog ili više određenih standarda individualnog ili kolektivnog učinka za ispunjavanje dodijeljenih misija.

➤ Ciljevi obuke i vojne edukacije

Opšti ciljevi obuke i vojne edukacije u Oružanim snagama BiH su:

- a) proizvesti visoko profesionalne i obučene oficire, podoficire, vojnike i jedinice koji će biti sposobni za reagovanje u cijelom spektru vojnih operacija,
- b) razviti visoko obučeni komandni kadar koji se može prilagoditi promjenjivim okolnostima i obezbijediti pravovremen angažman jedinica, u cilju uspješnog izvršenja dodijeljenih misija,
- c) pružiti realnu i priuštivu obuku u centrima KOiD.

Ciljevi obuke i vojne edukacije u Oružanim snagama BiH trebaju biti:

- a) izraženi pomoću onoga što će pojedinac ili jedinica moći demonstrirati na kraju obuke i vojne edukacije,
- b) detaljno definisani da mogu postati prepoznatljive norme i standardi za odmjeravanje ili procjenjivanje ostvarenih rezultata obuke i vojne edukacije,
- c) realni i ostvarivi, pri čemu činjenica da neki ciljevi ne mogu biti ostvareni ne umanjuje bitno vrijednost obuke i vojne edukacije.

➤ Smjernice za izvođenje obuke i vojne edukacije

Opće smjernice za izvođenje obuke i vojne edukacije u Oružanim snagama BiH su:

- a) obuku i vojnu edukaciju prioritetno fokusirati na razvoj sposobnosti za izvršavanje zadataka definisanih Zakonom o odbrani BiH, za ispunjavanje državnih opštesigurnosnih i odbrambenih ciljeva definisanih Sigurnosnom i odbrambenom politikom BiH, te dostizanje zahtijevanih – posebnih sposobnosti Oružanih snaga BiH za učešće u NATO vođenim i drugim operacijama podrške miru,
- b) obuku i vojnu edukaciju planirati i izvoditi u skladu s vojnom doktrinom Oružanih snaga BiH, Doktrinom obuke oružanih snaga BiH, doktrinarnim publikacijama i drugim priručnicima za obuku, te NATO normama iz oblasti obuke i vojne edukacije,
- c) planiranje obuke usmjeriti na postizanje unutrašnje interoperabilnosti Oružanih snaga BiH, te interoperabilnosti i kompatibilnosti sa snagama NATO-a,
- d) planove i programe obuke i vojne edukacije razvijati za individualnu obuku pripadnika Oružanih snaga BiH i kolektivnu obuku jedinica Oružanih snaga BiH, uključujući razvoj sposobnosti na opštim vojničkim vještinama, sposobnosti za angažovanje u potencijalnim misijama i učešću u NATO/PfP vježbama u zemlji i inostranstvu, te iste realizovati prema prioritetima i u skladu sa namjenskim sredstvima u budžetu odbrane,
- e) profesionalni razvoj, školovanje i stručno-specijalističko usavršavanje pripadnika Oružanih snaga BiH u vojnim i civilnim obrazovnim institucijama u zemlji i inostranstvu realizovati u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima koji regulišu ovu oblast i unutar prioriteta finansiranja Oružanih snaga.

➤ Upravljanje obukom i vojnom edukacijom

Radi uspješnog ostvarenja definirane namjene i ciljeva obuke i vojne edukacije u OS BiH, Zajednički štab OS BiH razvija Sistem za upravljanje obukom i vojnom edukacijom u OS BiH i Sistem za podršku obuke i vojne edukacije u OS BiH, koji trebaju da:

- a) pruže podršku obuci u centrima za osnovnu i borbenu obuku, borbene simulacije, profesionalni razvoj, operacije podrške miru, lokalnim područjima za obuku, te tokom vježbi, razmještaja i operacija OS BiH,
- b) osiguraju najbolju kombinaciju integriranih resursa za obuku, uključujući poligone za bojevo gađanje, područja za manevar, simulacije, pomagala, uređaje,
- c) osiguraju doktrinarnu publikaciju za obuku i vojnu edukaciju koje će usmjeravati komandni kadar u procesu razvoja obuke,

- d) osiguraju primjenu novih tehnologija i drugih raspoloživih mogućnosti u planiranju i realizaciji obuke,
- e) propišu restrikcije za obuku u cilju poštivanja sigurnosnog aspekta, zaštite okoline i uštede na troškovima obuke,
- f) osiguraju sistem koji komandnom kadru omogućuje da na svim nivoima odredi postignutu spremnost nakon realizacije obuke,
- g) osiguraju primjenu NATO normi i uobičajenih praksi, te razvoj i primjenu NATO kompatibilnih planova i programa obuke i vojne edukacije u Oružanim snagama BiH na svim nivoima.

➤ **Odgovornosti za obuku i vojnu edukaciju u Oružanim snagama BiH**

Ministar odbrane:

- a) donosi Politiku obuke i vojne edukacije, izdaje direktive za njeno ažuriranje i vrši nadzor nad svim aspektima obuke i vojne edukacije,
- b) odobrava nabavku pomagala, uređaja i materijalno-tehničkih sredstava za potrebe obuke i vojne edukacije,
- c) izdaje periodične direktive načelniku Zajedničkog štaba OS BiH, izražavajući prioritete za obuku i vojnu edukaciju u zemlji i inostranstvu,
- d) odobrava obuku i vojnu edukaciju u zemlji i inostranstvu,
- e) odobrava doktrinarne publikacije Oružanih snaga BiH iz svoje nadležnosti.

Zamjenici ministra odbrane BiH u skladu sa svojim nadležnostima:

- a) vrše nadzor nad implementacijom Sistema za upravljanje obukom i vojnom edukacijom i Sistema za podršku obuke i vojne edukacije,
- b) osiguravaju realizaciju aktivnosti obuke i vojne edukacije,
- c) sudjeluju u donošenju odluka, doktrinarnih dokumenata najvišeg nivoa, uputstava i drugih dokumenata iz oblasti obuke i vojne edukacije.

➤ **Zajednički štab Oružanih snaga BiH:**

- a) naređuje izvršenje aktivnosti definirane od strane Sektora za upravljanje personalom i Sektora za nabavku i logistiku Ministarstva odbrane BiH,
- b) učestvuje u definiranju prioriteta za obuku i vojnu edukaciju u zemlji i inostranstvu,
- c) učestvuje u definiranju prijedloga finansijskih sredstava za obuku i vojnu edukaciju u budžetu odbrane i nadzire pripremu istih iz nadležnosti Oružanih snaga BiH,

- d) vrši izradu dokumenata u Sistemu za upravljanje obukom i vojnom edukacijom u Oružanim snagama BiH iz svoje nadležnosti i nadzire izradu istih iz nadležnosti komandi i jedinica Oružanih snaga BiH,
 - e) odobrava, osigurava i nadgleda sve aktivnosti planiranja i izvršenja obuke i vojne edukacije, u skladu sa sredstvima odobrenim u budžetu odbrane,
 - f) vrši izbor i nominaciju kandidata za upućivanje na obuku i vojnu edukaciju u zemlji i inostranstvu,
 - g) podnosi ministru odbrane BiH godišnji izvještaj o realizaciji obuke i vojne edukacije do 31. decembra tekuće godine, a periodične izvještaje o obuci i vojnoj edukaciji u Oružanim snagama BiH, po zahtjevu ministra odbrane,
 - h) učestvuje u ažuriranju Politike obuke i vojne edukacije Oružanih snaga BiH.
- Komande Oružanih snaga na svim nivoima
- a) izvode specifične dužnosti definirane od strane Sektora za upravljanje personalom i Sektora za nabavku i logistiku Ministarstva odbrane BiH,
 - b) nadziru planiranje i izvođenje obuke i vojne edukacije u komandama i jedinicama iz svoje nadležnosti, te odgovaraju za spremnost za izvršenje dodijeljenih misija,
 - c) ocjenjuju sposobnosti, i u lancu komande i kontrole izvještavaju o spremnosti komandi i jedinica iz nadležnosti,
 - d) podnose periodične izvještaje o obuci i vojnoj edukaciji. (Politika obuke i vojne edukacije Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, januar 2009. godine)

1.5.2. Ciklus obuke i usavršavanja u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine

U priručnicima *Obuka Oružanih snaga Bosne i Hercegovine* i *Obuka jedinica*, definisani su svrha, ciljevi i principi obuke. „Svrha obuke je da razvije obučene i spremne snage koje su fizički i psihički pripremljene da u svako doba mogu uspješno izvršiti i sprovesti definisanu misiju Oružanih snaga BiH.

Ciljevi obuke Oružanih snaga BiH su:

- izgraditi i održati motiviranu, discipliniranu i fizički jake snage,
- izgraditi i održavati one individualne i kolektivne vještine koje su potrebne da bi se misija izvela brzo i uspješno,

- obezbijediti osnovnu institucijalnost obuke koja profesionalne oficire, podoficire i odabrane civile priprema za postepeno napredovanje ka pozicijama sa većom odgovornošću,
- čuvati resurse obuke kroz povećanu upotrebu pomagala za obuku i simulaciju, kao i reduciranje smetnji pri obuci, uglavnom na nivou bataljona i čete,
- unaprijediti efikasnost i efektivnost obuke sa pametnijim upravljanjem i izvođenjem obuke.

U ciklusu upravljanja obukom starješine na svim nivoima dužni su poštovati sljedeće principe obuke:

- za obuku su odgovorni komandanti,
- obuka je postepen i trajan proces,
- obuka mora imati svoju svrhu i ciljeve i mora se ocjenjivati na osnovu zadataka, uslova i standarda kako bi se unaprijedili rezultati,
- obuka mora biti relevantna,
- obuka mora biti izazovna i zanimljiva,
- obuka mora biti fokusirana na praktičnu vježbu,
- obuka mora biti elastična ali priuštiva,
- mora se vršiti konstantna revizija obuke i metoda izvođenja radi utvrđivanja djelotvornosti istih,
- obuka mora održavati operativnu doktrinu,
- obuka mora dopuštati greške polaznika,
- kolektivna obuka treba, kad god je to moguće, uključivati i druge kategorije obuke,
- obrazovanje mora uvoditi samopouzdanje i disciplinu,
- nakon obuke potrebno je riješiti pitanje ekvivalencije vojnih i civilnih diploma.“

(Priručnik Obuka Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, 2008: 7-8)

Vojnici i civilna lica počinju obuku na dan stupanja u Oružane snage. Obuka traje sve do njihovog penzionisanja ili završetka vojne službe. Pojedinci se obučavaju da izgrade vještine i znanja koje su neophodne za operativne vojne snage. Ovo trajno učenje se javlja u sve tri oblasti: institucionalnoj obuci, operativnoj obuci i samorazvoju. Svrha obuke je da osigura obučenu i spremnu vojsku komandantima borbenih jedinica. Obuka gradi individualno samopouzdanje i kompetentnost, a pojedincima pruža osnovne vještine i znanja. Pojedincima i organizacijama su potrebne vještine i znanja kako bi funkcionisali kao dio operativnih vojnih snaga koje izvode operacije punog spektra u bilo kom operativnom okruženju.

➤ **Institucionalna obuka**

Vojnik je, prije svega, ratnik. Novoprimitljeni vojnici, podoficiri i oficiri svoju obuku počinju osnovnom vojnom obukom u COO KOiD. Vojnici koji se uspješno kvalifikuju kroz kvalifikacijska vrata u COO po potpisu ugovora se upućuju u operativne jedinice gdje nastavljaju naprednu individualnu obuku po vojno evidencijskoj specijalnosti nakon čega se razvijaju kroz operativnu obuku sa svojom jedinicom. Najbolji vojnici će se upućivati na primarni kurs za razvoj vođa čime će steći uslove da eventualno budu unaprijeđeni u podoficire. Novoprimitljeni oficiri i podoficiri će nakon uspješne kvalifikacije u COO biti upućeni na osnovne oficirske i podoficirske kurseve nakon kojih će nastaviti svoj razvoj kroz operativnu obuku u jedinicama te karijerni kroz CPR KOiD ili po potrebi u školama prijateljskih zemalja za deficitarne tečajeve koji nisu razvijeni ili nisu isplativi da se razvijaju unutar Oružanih snaga BiH.

Oblast institucionalne obuke obuhvata institucionalni sistem obuke i edukacije, koji prvenstveno podrazumijeva centre za obuku KOiD-a i edukaciju. Oblast institucionalne obuke osigurava početnu vojnu obuku i profesionalni razvoj vojnih lica. Centri za obuku KOiD obučavaju i osposobljavaju vojnike i vođe u posebnim vojnim vještinama, ratnim zadacima, borbenim drilovima⁴ i individualnim vještinama. Iste se poboljšavaju i proširuju kroz rad na operativnim zadacima te kroz samorazvoj. Institucionalna obuka također pruža funkcionalnu obuku i podršku oblasti operativne obuke. Vođe i pojedinci savladavaju osnove svoje profesije tokom institucionalne obuke. Ovo omogućuje jedinicama da se fokusiraju na kolektivnu obuku, dok istovremeno održavaju i poboljšavaju individualne vještine i znanja. Oblast institucionalne obuke podržava vojnike tokom njihove karijere. Ono je ključno za podizanje borbene spremnosti jedinice. Oblast institucionalne obuke sastoji se od četiri glavne komponente:

- Osnovna vojna obuka,
- Karijerno usavršavanje,
- Funkcionalna obuka,
- Podrška obuci u jedinicama.

Većina civilnih lica na službi u Oružanim snagama BiH primaju se u oružane snage sa vještinama i znanjima potrebnim za njihovu poziciju. Civili unapređuju svoja znanja, vještine

⁴ Dril – mehanički način obučavanja do automatizma u strojevoj i borbenoj obuci. Pojavio se u 16. vijeku u Holandiji, ali je naročito bio poznat u pruskoj vojsci. To je beskrajno ponavljanje određenih, često besmislenih radnji i pokreta radi istjerivanja discipline i slijepe poslušnosti. (Grupa autora (1981), *Vojni leksikon*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, str. 118)

i sposobnosti kroz civilni obrazovni sistem, funkcionalnu obuku, samorazvoj i dodijeljene zadatke. Civilna lica na službi u oružanim snagama daju važan doprinos borbenoj spremnosti Oružanih snaga BiH. (Doktrina obuke Oružanih snaga BiH, 2015.)

➤ **Operativna obuka**

Obuka i profesionalni razvoj vojnika, civilnih lica i vođa nastavlja se i u oblasti operativne obuke koja obuhvata aktivnosti obuke na vlastitoj lokaciji, u glavnom području za obuku (poligonima i simulacijskim sistemima) i tokom zajedničkih vježbi. Operativna obuka gradi se na osnovama individualnih vještina naučenih u centrima za obuku KOiD-a. Vođe jedinica uvode nove vještine koje su potrebne za vojničke specijalnosti. Pored toga, vojnici usavršavaju kolektivne zadatke koje podržavaju osnovne zadatke misije jedinice. U jedinicama, pojedinci se obučavaju da dostignu standarde individualnih i kolektivnih zadataka - prvo sa svojom jedinicom, a zatim kao integrisana komponenta tima kombinovanih rodova, koji može učestvovati u združenoj akciji. Glavni događaji obuke koji uključuju aktivnosti kao što su: situacijske terenske vježbe (STV/STX), vježbe komandnog mjesta (VKM/CPX) i kompjuterski podržana vježba (KPV/CAX), kvalifikacijska bojeva gađanja (KBG/QFX), terenske vježbe (TeV/FTX), vježbe bojevog gađanja (VBG/LFX), vježbe vanjskog ocjenjivanja (VVO) koje objedinjuju FTX, CAX i LFX, program borbene obuke (PBO), preduputna obuka jedinica deklariranih za operacije podrške miru (OPM), te operativno raspoređivanje i angažovanje, pružaju dodatna iskustva neophodna za izgradnju potpuno obučanih jedinica. Bez obzira na to gdje se pojedinci obučavaju: u centrima za obuku Komande za obuku i doktrinu ili operativnim jedinicama, efikasna obuka mora biti relevantna, rigorozna, realistična, izazovna i adekvatno podržana. Uslovi treba da oslikavaju operativno okruženje u najvećoj mogućoj mjeri. Ova obuka u operativnom okruženju daje puni obim iskustava potrebnih za stvaranje sposobnog, hrabrog i agilnog pojedinca i jedinice. (Doktrina obuke Oružanih snaga BiH, 2015.)

➤ **Samorazvoj**

Samorazvoj je jednako važan kao i druga individualna obuka. On omogućava pojedincima da prošire svoja znanja i iskustva i da dopune obuku u oblasti institucionalne i operativne obuke. oblastima institucionalne i operativne obuke. Samorazvoj može poboljšati vještine potrebne za trenutnu poziciju ili pomoći u pripremi pojedinca za buduće pozicije. To može značiti razliku između uspjeha i neuspjeha. Pojedinci su odgovorni za vlastiti profesionalni razvoj i iznalaženje razvojnih mogućnosti. Civilna znanja, vještine i sposobnosti daju ključni doprinos

izgradnji borbenoj spremnosti. Oni se poboljšavaju kroz civilni obrazovni sistem i usmjereni su na kontinuirano učenje. Komandanti i prvopretpostavljeni nadgledaju godišnji pojedinačni učinak i razvoj. U školama, pojedinci prate svoj vlastiti napredak. Bez obzira na to ko prati plan samorazvoja, odgovornost za samorazvoj je na svakom pojedincu. Ovo je u skladu sa željom svakog pojedinca da se usavrši. Vojnici i civilna lica na službi u Oružanim snagama BiH vrše vlastitu procjenu sa ili bez nadzora. Oni u potpunosti procjenjuju vlastite kompetencije i traže savjete i upute od drugih kako bi utvrdili svoje prednosti i nedostatke. Upute za samorazvoj mogu se dobiti u školama, od nadređenih, mentora i kolega. Kao profesionalci, vojnici i civilna lica na službi dužni su da se obučavaju i školuju dok su na dužnosti i izvan nje. Samorazvoj može imati razne oblike. Kao primjer mogu se navesti: čitanje vojnih i opštih priručnika, profesionalnih magazina i vojne historije; pohađanje kurseva; završavanje online kurseva i modula ili sticanje akademskog zvanja. Takva vrsta obuke i edukacije je od presudne važnosti za razvoj agilnosti i širine vještina potrebnih u operacijama punog spektra. Pojedinci mogu koristiti vojnu ili civilnu obuku i edukaciju kako bi postali osposobljeniji u bilo kojoj oblasti.

Vojnici i civilna lica na službi u Oružanim snagama BiH prolaze kroz obuku u oblastima institucionalne i operativne obuke i edukacije tokom svoje karijere. Oni dopunjavaju obuku, edukaciju i iskustvo kroz strukturirane, vođene i individualne programe samorazvoja. Pojedinci se vraćaju u škole i/ili centre za obuku u određenom trenutku da steknu nove vještine i znanja koji su potrebni za nove dužnosti ili da se pripreme za dužnost sa višim nivoom odgovornosti. Oni se zatim vraćaju u jedinice, ponekad na viši nivo, preuzimaju nove dužnosti i odgovornosti, i primjenjuju u operacijama znanje i iskustvo koje su stekli u školi. Vođe trebaju podsticati podređene da usavrše svoje vještine i znanja kroz obuku i edukaciju u sve tri oblasti obuke. Komandanti i druge vođe dopunjuju i ojačavaju ono što pojedinci uče u školama i središtima za obuku. Podređeni i druge vođe pronalaze praznine u učenju i popunjavaju te praznine kroz samorazvoj. Slično tome, civilna lica na službi u Oružanim snagama BiH unapređuju svoje vještine u institucionalnom domenu obuke kroz civilne kurseve i civilni obrazovni sistem. Po završenim kursovima oni nastavljaju rad na svojim trenutnim pozicijama ili se premještaju na pozicije sa višim nivoom odgovornosti. Ovaj trostruki, vojni timski usmjeren pristup proširivanju obuke pojedinca pomaže u razvoju agilnih vođa. (Doktrina obuke Oružanih snaga BiH, 2015.)

Na kraju, možemo zaključiti da tri oblasti obuke i vojne edukacije u Oružanim snagama BiH, upotpunjuju jedna drugu, pružajući tako sinergijski sistem obuke i školovanja. Njihova integracija je od ključne važnosti za obuku vojnika i civilnih lica na službi u Oružanim

snagama BiH, komandi i jedinica. Takav vid integracije je posebno bitan za razvoj operativnih vojnih snaga koje mogu uspješno sprovoditi operacije punog spektra u kratkom vremenskom periodu. Izvođenje operacija punog spektra zahtijeva kompetentne, pouzdane i iskusne vojnike sa znanjem iz više oblasti. Vještine koje se ne razvijaju u jednoj oblasti obuke nadoknađuju se u drugim područjima.

Uz adekvatnu pripremu i učenje stranih jezika u Odjeljenju stranih jezika Centra za profesionalni razvoj, pripadnici Oružanih snaga BiH imaju mogućnost da se dodatno educiraju i u inostranstvu u veoma prestižnim centrima zahvaljujući dobroj saradnji sa partnerskim zemljama. Kroz planove bilateralne saradnje, memoranduma o razumijevanju, programa o međusobnoj saradnji i drugih bilateralnih sporazuma, oficiri i podoficiri Oružanih snaga BiH, upućuju se na kurseve, seminare, radionice i druge događaje obuke, iz svih rodova i službi Kopnene vojske (KoV) i Ratnog zrakoplovstva i protivzračne odbrane (RZ i PZO), a u skladu sa potrebama Oružanih snaga BiH. Kadeti se upućuju na vojne akademije a viši oficiri na komandno-štabne škole, ratne koledže i škole nacionalne odbrane, koji su najviši nivoi edukacije. Implementiranje stečenih znanja doprinosi razvoju Oružanih snaga BiH i omogućava bržu integraciju u euroatlanske integracije.

2. ORUŽANE SNAGE BOSNE I HERCEGOVINE

2.1. Reforma odbrane

Nakon potpisivanja *Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini*, na teritoriji BiH su faktički postojale tri vojske: „Armija Republike Bosne i Hercegovine (A R BiH), Hrvatsko vijeće obrane (HVO), koji su ujedinjeni u Vojsku Federacije Bosne i Hercegovine (VF BiH) i Vojska Republike Srpske (VRS).⁵ Ova dva postojeća lanca komandovanja je trebalo staviti pod punu državnu kontrolu te ukinuti entitetske institucije odbrane.“ (Bajramović, 2016: 213)

„Za cjelokupan proces uspostave sadašnjeg sistema sigurnosti BiH na nivou države veoma važnu ulogu je imao proces reforme odbrambenih snaga, koji je, i u praktičnom i u političkom smislu, predstavljao osnovu pozitivnih reformi i u drugim sferama sistema sigurnosti BiH, u pravcu njegovog dograđivanja i povezivanja u funkcionalnu cjelinu na nivou države. Opšti okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini je na državnom nivou predviđao samo jednu instituciju koja je imala nedefinisanu i veoma labavo postavljenu ulogu u vezi s odbranom, a to je Stalni komitet za vojna pitanja (SKVP) koji je imao ulogu u koordiniranju aktivnosti oružanih snaga u Bosni i Hercegovini.“ (Cikotić, 2010: 193-194)

„Zaključak Predsjedništva BiH, donesen u julu 2001. godine, izražava spremnost BiH da prihvati obaveze i prava u euroatlantskoj porodici ravnopravnih naroda i sudjeluje i doprinosi kolektivnoj sigurnosti. Uključivanje BiH u europske i euroatlantske integracije jasno je izraženo kao i spremnost za provođenje reforme odbrambenog sistema i reorganizacije oružanih snaga.“ (Bajramović, 2016: 213)

Nakon urađene analize sistema odbrane Bosne i Hercegovine utvrđeni su nedostaci koji su se ogledali u sljedećem:

- „Nedostatku državne komande i kontrole nad oružanim snagama;
- Nedorečenosti i nedosljednosti po pitanju nadležnosti države i entiteta za pitanja odbrane;
- Nepotpunom parlamentarnom nadzoru i kontroli nad oružanim snagama;
- Pomanjkanju transparentnosti u oblasti odbrane na svim nivoima;

⁵ Bosna i Hercegovina je predstavljala presedan u međunarodnoj političkoj i pravnoj praksi jer je bila jedina država koja, kao učesnik međunarodnih odnosa i subjekt međunarodnog prava, na nivou države nije posjedovala odbrambene snage niti je mogla obavljati funkciju odbrane. Općim okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini, pitanje odbrane je bilo povjereno entitetima. (Cikotić, Selmo 2010, *Sigurnosne pretpostavke BiH*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo str. 194)

- Neispunjavanju međunarodnih obaveza, prije svega vojno-političkih aspekata relevantnih dokumenata OSCE-a;
- Veličini, strukturama i opremljenosti oružanih snaga, koje nisu bile u skladu s objektivnim potrebama za odbranu;
- Velikim finansijskim izdvajanjima za odbranu;
- Nekvalitetnom naoružanju i municiji, koji su uskladišteni na velikom broju neodgovarajućih lokacija; i
- Niskom socijalnom standardu profesionalnog sastava oružanih snaga i regrutnog kontingenta na služenju vojnog roka.“ (Bijela knjiga odbrane BiH, 2005:6-7)

„U cilju prevazilaženja nedostataka sistema odbrane BiH, a na temelju ranije iskazane namjere Predsjedništva BiH da pristupi Partnerstvu za mir⁶ (Partnership for Peace - PfP) od 10. jula 2011. godine, visoki predstavnik lord Paddy Ashdown je 9. maja 2003. godine formirao Komisiju za reformu odbrane u Bosni i Hercegovini⁷ (Defence Reform Commission – DRC), sastavljenu od domaćih i stranih članova.“ (Cikotić, 2010: 195)

„Preporuke Komisije za reformu odbrane tiču se dva široka područja: stvaranja jedne odbrambene strukture i jedne vojne sile u Bosni i Hercegovini pod punom funkcionalnom državnom komandom i kontrolom, i reorganizacije oružanih snaga Bosne i Hercegovine kako bi se ispunili kriteriji državnih težnji u pogledu vanjske, odbrambene i sigurnosne politike, a posebno kolektivne odbrane i sigurnosti. Premisa koja se provlači kroz oba ova područja je dostizanje NATO⁸ standarda kako bi se pomogla integracija Bosne i Hercegovine u

⁶ U cilju stvaranja međusobnog povjerenja i uspostavljanja vojne saradnje između NATO i drugih zemalja u svijetu, 1994. godine osnovan je političko-vojni program NATO naziva – Partnerstvo za mir (Partnership for Peace – PfP). Članstvo u ovom programu se zasniva na bilateralnom ugovoru između svake pojedinačne zemlje i NATO saveza, u kojem zemlje potpisnice u skladu sa svojim potrebama i iskazanim mogućnostima razvijaju i usklađuju pojedinačne partnerske programe. Ovim programom se ostvaruje saradnja koja se prije svega ogleda kroz dostizanje standarda koji se primjenjuju u zemljama članicama NATO, nabavci vojne opreme, obuci i školovanju vojnog personala, zajedničkim manevrima i vježbama, kao i u drugim oblastima saradnje. Potpisivanjem ovog okvirnog dokumenta svaka zemlja članica se obavezuje da poštuje međunarodno pravo, ispunjava međunarodne dogovore o razoružanju i kontroli naoružanja, poštuje Povelju Ujedinjenih nacija i deklaracije o ljudskim pravima, uspostavlja demokratsku kontrolu nad oružanim snagama, transparentnost u planiranju i realizaciji budžeta, i drugo. Programu Partnerstvo za mir Bosna i Hercegovina je pristupila 14. decembra 2006. godine nakon potpisivanja Okvirnog dokumenta Partnerstva za mir. (os.mod.gov.ba/vojno-vojna-saradnja/saradnja-sa-nato/default.aspx?id=946&langTag=bs-BA preuzeto 07.05.2021.)

⁷ Kopredsjedavači Komisije su bili ministar odbrane BiH Nikola Radovanović i dr. Raffi Gregorijan iz NATO štaba u Sarajevu, a zamjenik kopredsjedavajućih je bio direktor OSCE-ovog Odjela za sigurnosnu saradnju generalmajor (u penziji) John Drewienkiewicz. Pored njih, u Komisiji je bilo i šest članova, četiri predstavnika, četiri posmatrača, glavni savjetnik za vojna pitanja i četiri savjetnika za vojna pitanja. Komisija je podnijela svoj izvještaj u septembru 2005. godine pod nazivom OS BiH: JEDNA VOJNA SILA ZA 21. VIJEK (Izvjestaj Komisije za reformu odbrane 2005. OS BiH: JEDNA VOJNA SILA ZA 21. VIJEK).

⁸ NATO – (engl. North Atlantic Treaty Organization) Sjevernoatlantski savez – osnovan je 1949. godine i predstavlja politički i vojni savez zemalja Evrope i Sjeverne Amerike. Svrha NATO-a je da političkim i vojnim putem garantuje slobodu i sigurnost svojih članica. Svaka odluka NATO-a izraz je kolektivne volje 30 zemalja članica budući da se sve odluke donose konsenzusom. (www.nato.int/nato-welcome/index_hr.html preuzeto 11.05.2021.)

euroatlantske procese i organizacije – prvenstveno Partnerstvo za mir, a onda i NATO i Evropsku uniju, vodeći pri tome računa o specifičnim okolnostima u Bosni i Hercegovini, kao državi tri konstitutivna naroda i ostalih, te potrebi da njene Oružane snage pripadaju svim njenim narodima i štite sve njene narode. Preporukama Komisije za reformu odbrane iz 2003. godine, bila su predviđena dva lanca komandovanja, administrativni i operativni, na čelu sa Predsjedništvom BiH i državnim Ministarstvom odbrane kao odgovornim tijelom izvršne vlasti.“ (Izveštaj Komisije za reformu odbrane 2005. OS BiH: Jedna vojna sila za 21. vijek, 2003. godine)

„Tokom prve godine rada, Komisija za reformu odbrane je napravila pomake u više reformskih oblasti. U prvom redu je znatno poboljšana legislativa odbrambenog sektora, čime je stvoren zakonski okvir za praktične promjene i reforme u oblasti odbrane. Izrada ili izmjena zakona se događala na nivou države i na nivou entiteta.“⁹ (Cikotić, 2010: 196)

„Na osnovu člana III.5. a) i IV.4. a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na sjednici Doma naroda, održanoj 29. novembra 2003. godine, i sjednici Predstavničkog doma, održanoj 1. decembra 2003. godine,¹⁰ usvojila je Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine.“ (Službeni glasnik BiH, 43/03)

„Donošenjem ovog zakona stvorene su pretpostavke za potpunu reformu odbrane. Komisija za reformu odbrambenog sistema u BiH kojim su predsjedavali ministar odbrane BiH Nikola Radovanović i američki diplomata Rafi Gregorijan je prema Izvještaju Komisije (septembar 2005.) potpisala 18. jula 2005. godine prijedlog zakona u kojem bi se od postojeće tri oružane sile formirala jedna vojna sila, na nivou države BiH.“ (Bajramović, 2016: 214).

„Na osnovu člana III.5. a) i IV.4. a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na sjednici Predstavničkog Doma naroda, održanoj 28. septembra 2005. godine, i na sjednici Doma naroda, održanoj 5. oktobra 2005. godine, usvojila je Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine.“¹¹ (Službeni glasnik BiH, br. 88/05)

⁹ Na državnom nivou je donesen Zakon o odbrani BiH i Izmijenjena odluka o organizaciji i funkcionisanju institucija odbrane BiH. U Federaciji BiH je donesen Amandman na Ustav Federacije BiH, Amandmani na Zakon o odbrani Federacije BiH i Zakon o Vojsci Federacije BiH. U Republici Srpskoj su doneseni Amandmani na Zakon o odbrani RS, Amandmani na Zakon o Vojsci RS. (Izveštaj Komisije za reformu u oblasti odbrane, PUT U PARTNERSTVO ZA MIR, Sarajevo, septembar 2003. godine, propratni dopis na početku Izvještaja)

¹⁰ Dan Oružanih snaga je 1. decembar, kao dan donošenja Odluke o formiranju Oružanih snaga Bosne i Hercegovine 2003. godine (Zakon o odbrani BiH, Član 34. stav (1), „Službeni glasnik BiH“, br. 88/05)

¹¹ Zakon o odbrani BiH, donesen 2005. godine je od strane Komisije za reformu odbrane predstavljen kao novi zakon jer je izmijenjeno više od polovine Zakona o odbrani BiH iz 2003. godine. Ovaj zakon ima krucijalni značaj u reformi odbrambenih snaga BiH jer su ukinute entitetske odbrambene strukture. Ovaj Zakon o odbrani je propisao formiranje jedne vojne sile i jednog sistema odbrane u BiH sa isključivom državnom nadležnošću nad odbranom. (Cikotić, Selmo (2010) *Sigurnosne pretpostavke BiH*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 198-200)

„Usvajanjem ovog zakona ozvaničena je jedinstvena odbrambena struktura BiH i uspostavljen lanac komandovanja i kontrole Oružanim snagama BiH.“ (Bajramović, 2016: 214)

„Na ovaj način su otklonjene mnoge dileme u vezi uloge države BiH i njenih entiteta u odnosu na organizovanje odbrane ali i funkcionisanje države uopće. Oružane snage BiH su donošenjem ovog Zakona znatno jednostavnije definisane, čime su stvorene pretpostavke za njihovu veću efikasnost i snagu u odnosu na one koje su postojale u prethodnom periodu.“ (Cikotić, 2010: 199)

Formiranjem Komande logistike u oktobru 2007. godine, Oružane snage Bosne i Hercegovine su zaživjele u svom punom kapacitetu, a 1. decembra 2007. godine, svečanim postrojanjem ešalona¹² svih jedinica, u kasarni „Rajlovac“ u Sarajevu, obilježena je druga godišnjica formiranja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.

2.2. Odbrambena struktura Bosne i Hercegovine

Odbrambenu strukturu BiH čine: Predsjedništvo BiH, Ministarstvo odbrane BiH, Zajednički štab Oružanih snaga BiH, Operativna komanda Oružanih snaga BiH (OK OS BiH), Komanda za podršku Oružanih snaga BiH (KP OS BiH), tri pješadijske brigade (4.pbr, 5.pbr. i 6.pbr), Brigada zračnih snaga i protivzračne odbrane (brZSiPZO), Brigada taktičke podrške (brTP), Komanda za upravljanje personalom (KUP), Komanda logistike (KL), Komanda za obuku i doktrinu (KOiD) i podređene komande i jedinice.

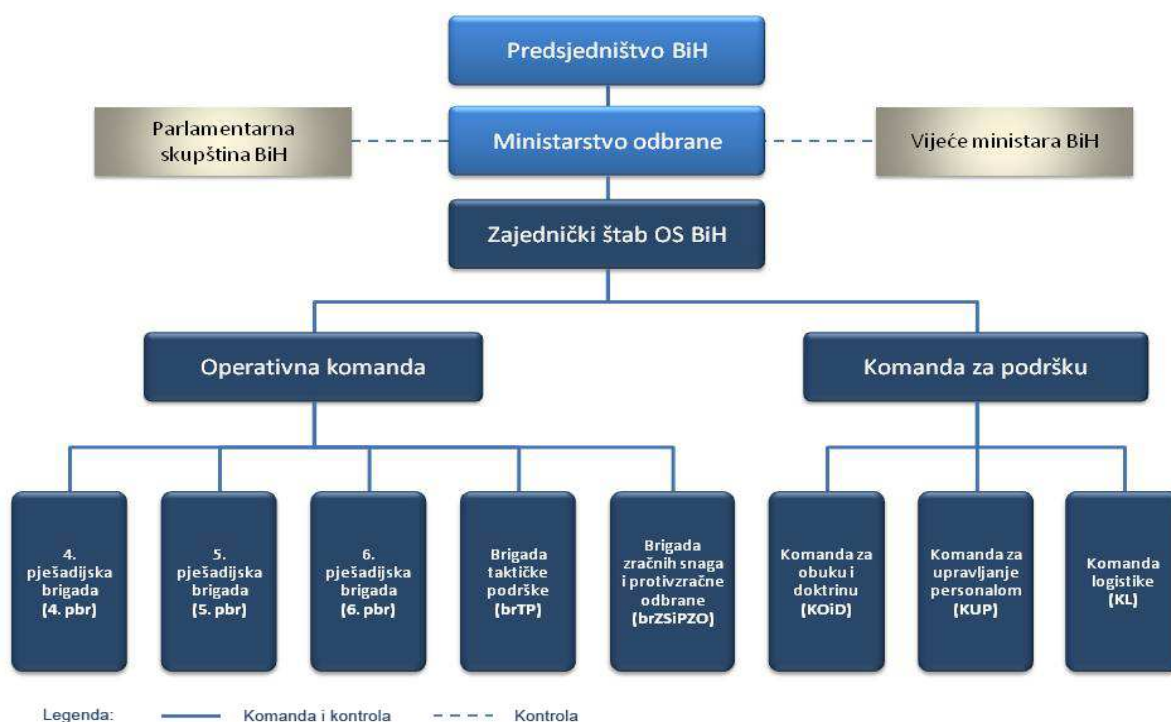
„Nadležnosti u lancu komandovanja i kontrole nad Oružanim snagama Bosne i Hercegovine:

- Predsjedništvo Bosne i Hercegovine ima vrhovnu komandu i kontrolu Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,
- Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine vrši civilnu kontrolu nad Oružanim snagama Bosne i Hercegovine,
- Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine je zaduženo za cjelokupnu strategiju i politiku odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine,
- Zajednički štab Oružanih snaga Bosne i Hercegovine je odgovoran za planiranje, organiziranje i provođenje direktiva i naredbi ministra odbrane BiH,

¹² Ešalon je dio jedinice određenog formacijskog sastava raspoređen po dubini. U borbenim djelovanjima jedinica se razvrstava obično u dva ešalona, a u pojedinim situacijama može i više. Ešaloni mogu biti: borbeni, marševski, letački, desantni, transportni. (Kasumović, Ahmet, Huseinbašić, Čamil (2010) *Enciklopedijski rječnik odbrane Bosne i Hercegovine*, Sejtarija, Sarajevo, str. 109)

- Operativna komanda Oružanih snaga Bosne i Hercegovine provodi politike Zajedničkog štaba OS BiH,
- Komanda za podršku Oružanih snaga Bosne i Hercegovine upravlja personalom, logistikom i obukom.” (http://mod.gov.ba/o_nama/nadleznosti/?id=21719 preuzeto 16.05.2021.)

Shema 1. Odbrambena struktura Bosne i Hercegovine



Izvor: http://mod.gov.ba/o_nama/Odbrambena_struktura/?id=21715 preuzeto 16.05.2021.

Predsjedničkom Odlukom o veličini, strukturi i lokacijama OS BiH iz jula 2006. godine,¹³ institucije odbrane, komande i jedinice OS BiH su stacionirane na sljedećim lokacijama:

➤ Sarajevo:

- Predsjedništvo Bosne i Hercegovine,
- Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine,
- Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine,

¹³ Odlukom Predsjedništva BiH o veličini, strukturi i lokacijama OS BiH, regulisano je da OS BiH ukupno imaju 16000 pripadnika i to: 10000 profesionalnih vojnih lica, 1000 civilnih lica i 5000 pripadnika rezervnog sastava. Zastupljenost naroda je sljedeća: Bošnjaci 45,9% ili 4826 lica, Srbi 33,6% ili 3533 lica, Hrvati 19,8% ili 2084 lica i Ostali 0,7% ili 74 lica. (Brošura MO i OS BiH 2008. godina, str. 13)

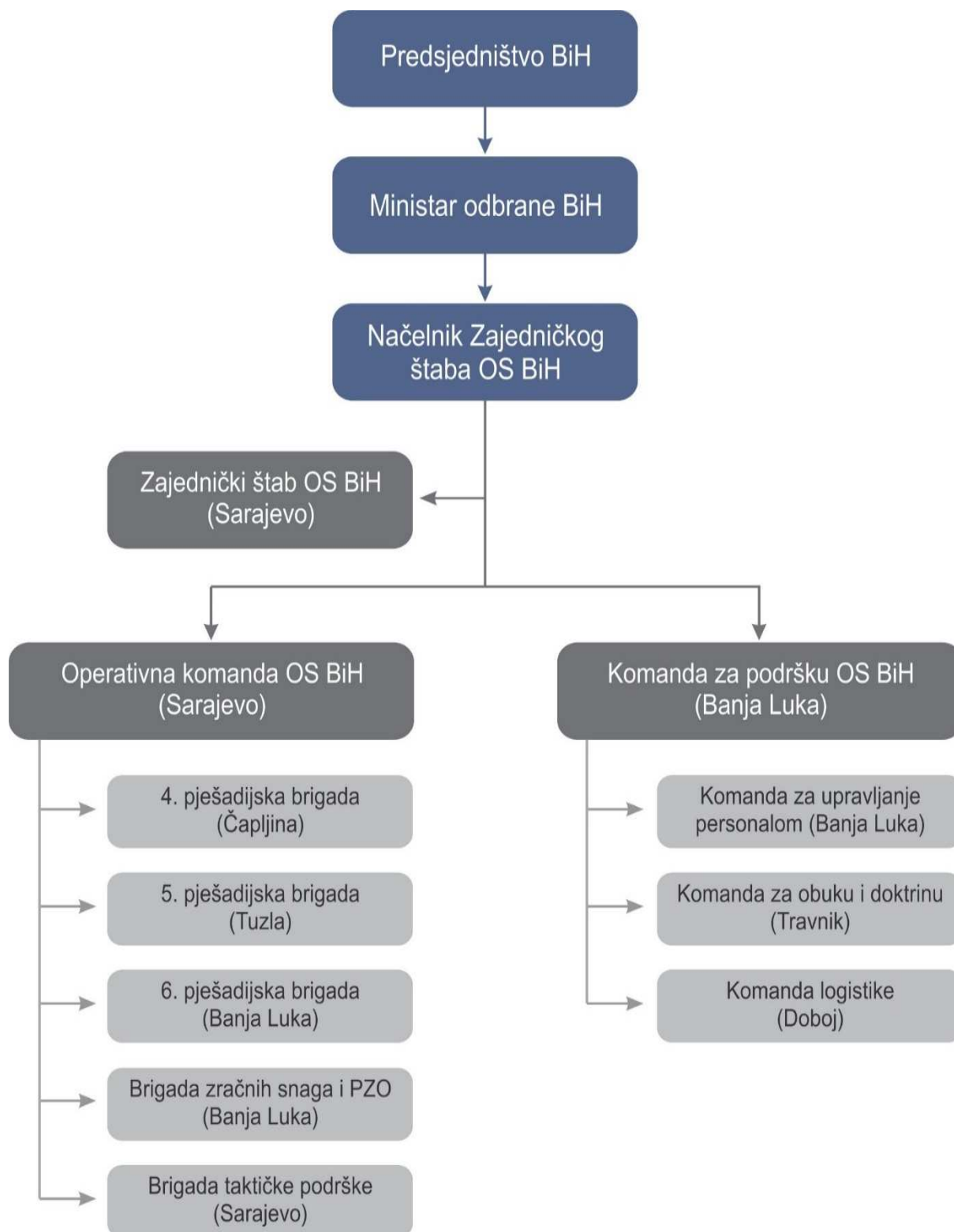
- Zajednički štab Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,
 - Operativna komanda Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,
 - Brigada taktičke podrške,
- Banja Luka:
- Komanda za podršku Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,
 - Komanda za upravljanje personalom Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,
 - Brigada zračnih snaga i protivzračne odbrane,
 - 6. pješadijska brigada Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,
- Doboj: Komanda logistike,
- Travnik: Komanda za obuku i doktrinu,
- Čapljina: 4. pješadijska brigada,
- Tuzla: 5. pješadijska brigada.

Shema 2. Razmještaj i lokacije jedinica Oružanih snaga Bosne i Hercegovine



Izvor: <http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/struktura/razmjestaj-i-lokacije-jedinica-os-bih> preuzeto 16.05.2021.

Shema 3. Lanac komandovanja i kontrole Oružanih snaga Bosne i Hercegovine



Izvor: http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snamabih/misija/Default.aspx?id=41&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1 preuzeto 16.05.2021.

2.3. Struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

Oružane snage Bosne i Hercegovine „su profesionalna, jedna vojna sila koju organizira i kontrolira Bosna i Hercegovina. Oružane snage¹⁴ imaju aktivnu i rezervnu komponentu. Oružane snage, kao instituciju Bosne i Hercegovine, čine pripadnici iz reda sva tri konstitutivna naroda i reda ostalih, u skladu s Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 2. stav (1), Službeni glasnik BiH“, br. 88/05)

Oružane snage Bosne i Hercegovine se sastoje iz rodova organizovanih po sistemu tri pješadijska puka¹⁵ odgovorna za naslijeđe i identitet jedinica i naroda iz kojih potiču, bez administrativnih i operativnih ovlaštenja. (Zakon o odbrani BiH, čl. 2. stav (2))

„Brigada je osnovna formacija Oružanih snaga. Komande brigada sastoje se od pripadnika više pukova. Brigade se sastoje od bataljona iz više od jednog pješadijskog puka.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 2., stav (3))

„Oružane snage BiH sastoje se iz vidova, rodova i službi.

a) Vidovi su:

- 1) kopnena vojska,
- 2) zrakoplovstvo i protuzračna odbrana,

b) Rodovi su:

- 1) pješadija,
- 2) artiljerija,
- 3) artiljerijsko-raketne jedinice protuzračne odbrane,
- 4) oklopno-mehanizirane jedinice,
- 5) avijacija,
- 6) inženjerija,
- 7) veza,

¹⁴ „Kao sinonim za oružane snage, u teoriji i praksi često se koristi i termin vojna organizacija. I jedna i druga sintagma opisuju po dvije važne odlike ovog državnoga organa. Sintagma oružane snage, upućuje na snagu potaknutu atributom oružja, naoružanja, dok terminološka konstrukcija vojna organizacija, naglašava njihovo obavezno ustrojstvo – organizaciju sa specifičnom hijerarhijom i funkcijama koje imaju vojni karakter, tj. karakter organizacije koja se priprema za oružanu borbu, u kojoj atributi vojna, vojni, upućuju na obavezno funkcioniranje ljudi i naoružanja u miru i u ratu“ (Beridan, Izet (2008) Politika i sigurnost, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, str. 102)

¹⁵ Puk - „u nekim armijama viša združena taktička jedinica rodova kopnene vojske promjenljivog sastava. Sastoji se od dva do tri bataljona ili diviziona i jedinica za podršku, borbenu, inženjerijsku i pozadinsko osiguranje, komandovanje i vezu. Nalazi se i djeluje u sastavu divizije ili samostalno. Zavisno od sastava, namjene i osnovnog naoružanja može biti: pješadijski, oklopni, mehanizovani, artiljerijski, protivoklopni, raketni, puk protivzračne odbrane, puk veze itd. U ratnom zrakoplovstvu i protivzračnoj odbrani, avijacijski puk i puk za zračno osmatranje, javljanje i navođenje, a u ratnoj mornarici – puk mornaričke pješadije. Prvi put se javlja u petnaestom stoljeću a u sedamnaestom postaje taktička jedinica najprije u pješadiji. Sredinom osamnaestog ulazi u sastav divizije.“ (Beridan, Izet, Tomić, Ivo, Kreso, Muharem (2001) *Leksikon sigurnosti*, „DES“, Sarajevo, str. 309-310)

- 8) atomsko-biološko-hemijska odbrana,
- 9) zračno osmatranje i javljanje,
- 10) vojnoobavještajni,

c) Službe su:

- 1) tehnička služba,
- 2) zrakoplovna tehnička služba,
- 3) služba vojne policije,
- 4) saobraćajna služba,
- 5) intendantska služba,
- 6) sanitetska služba,
- 7) veterinarska služba,
- 8) građevinska služba,
- 9) finansijska služba,
- 10) pravna služba,
- 11) geodetska služba,
- 12) informatička služba,
- 13) muzička služba,
- 14) vjerska služba.“ (Zakon o službi u OS BiH, čl. 5)

2.4. Misija, zadaci i ciljevi Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

Misija, zadaci i ciljevi Oružanih snaga Bosne i Hercegovine su definisani Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine. Misija oružanih snaga BiH glasi: *„osiguranje suvereniteta, teritorijalne cjelovitosti, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta BiH, unapređenje ciljeva vanjske politike BiH, ispunjenje međunarodnih obaveza BiH, zaštita državljana BiH.“* (Brošura OS BiH, 2011. godina, str. 14)

➤ Zadaci Oružanih snaga Bosne i Hercegovine su:

- a) „učestće u operacijama kolektivne sigurnosti, u operacijama za podršku miru i samoodbrani, uključujući i borbu protiv terorizma,
- b) pružanje vojne odbrane Bosni i Hercegovini i njenim državljanima u slučaju napada,
- c) pomoć civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće,
- d) protivminski djelovanje u Bosni i Hercegovini,
- e) ispunjenje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 4.)

➤ Ciljevi Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

„Bosna i Hercegovina organizuje, razvija i održava vojni kapacitet i spremnost Oružanih snaga zbog:

- a) osiguranja suvereniteta, teritorijalne cjelovitosti, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine,
- b) Unapređenja ciljeva vanjske politike Bosne i Hercegovine,
- c) Ispunjenja međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine,
- d) Zaštite državljana Bosne i Hercegovine.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 6.)

2.5. Pripadnici Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

Oružane snage BiH, prema članu 33. Zakona u odbrani BiH, čine: profesionalno vojno osoblje, pripadnici rezervnog sastava koji su angažirani u vojnu službu, civilna lica i kadeti. U stvarnosti to su profesionalno vojno osoblje, civilna lica i kadeti jer rezervnog sastava nema. Prema članu 3. Zakona o službi u Oružanim snagama BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 88/05) lica na službi u Oružanim snagama BiH su: vojna lica, civilna lica i kadeti. „Profesionalna vojna lica su:

- a) vojnici,
- b) podoficiri,
- c) oficiri,
- d) generali.“ (Zakon o službi u OS BiH, čl. 3., stav (2))

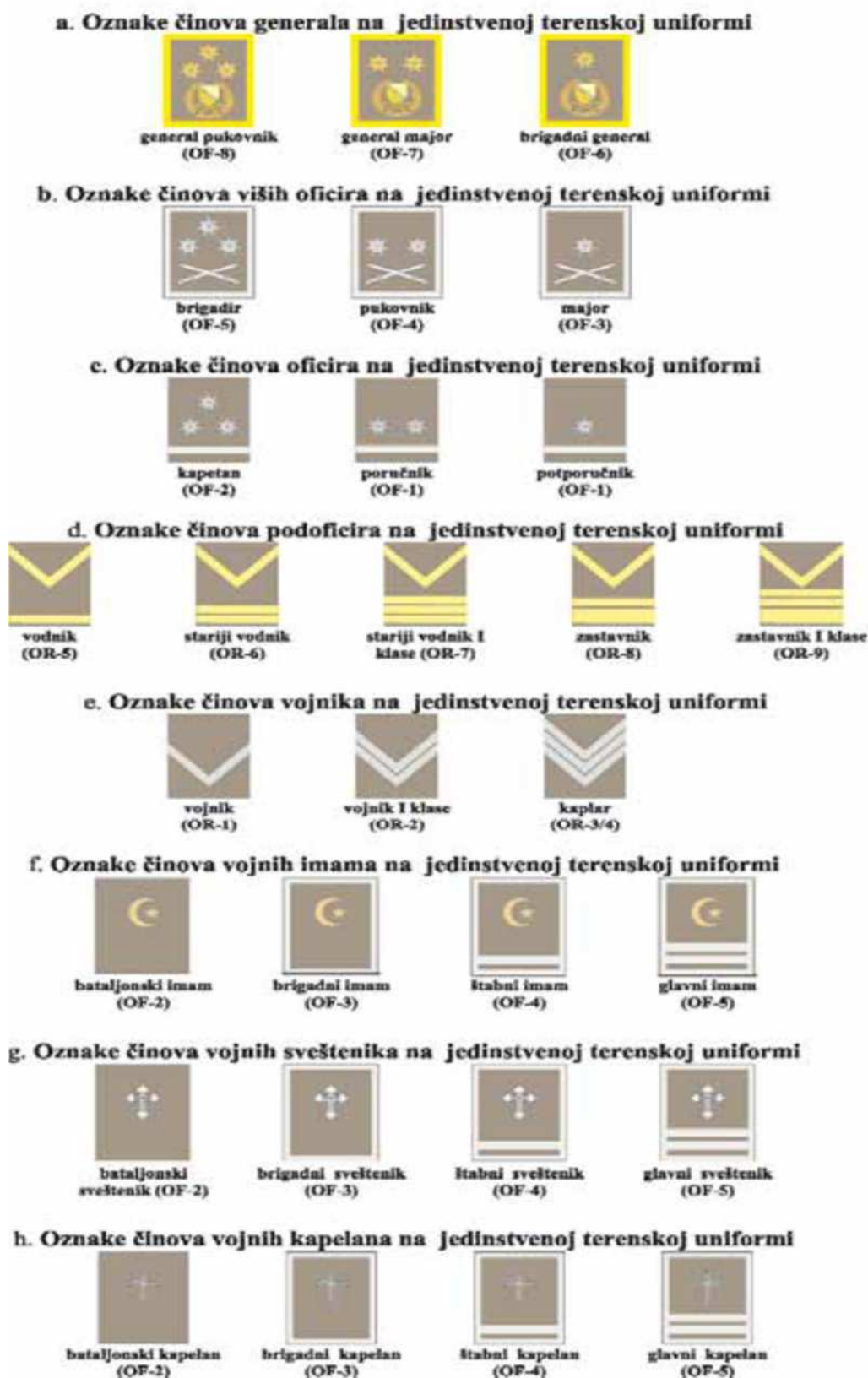
Civilna lica na službi u Oružanim snagama BiH su zaposlenici na koje se primjenjuju odredbe Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 26/04, 7/05 i 48/05). Kadeti su lica koja se u stručnim vojnim školama i akademijama obrazuju za profesionalnu vojnu službu u Oružanim snagama BiH. (Zakon o službi u OS BiH, čl. 3)

2.6. Činovi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine

Činovi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine su propisani Zakonom o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine. Činovi u Oružanim snagama BiH se dijele na:

- generalske,
- oficirske,
- podoficirske,
- vojničke,
- činove vjerskih službenika.

Shema 4. Oznake činova u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine



Izvor: Brošura MO i OS BiH, 2013. godina, str. 19 – vidi kod Bajramović, 2016: 254

2.7. Nadležnosti institucija unutar odbrambene strukture

➤ Nadležnost Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine

„Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine nadležna je da:

- a) proglasi ratno stanje na zahtjev Predsjedništva u slučaju direktnog napada na Bosnu i Hercegovinu ili dio Bosne i Hercegovine,
- b) proglasi vanredno stanje na zahtjev Predsjedništva kada postoji prijetnja postojanju Bosne i Hercegovine, prijetnja napada na Bosnu i Hercegovinu ili bilo koji dio Bosne i Hercegovine ili neposredna ratna opasnost,
- c) vrši demokratsku parlamentarnu kontrolu nad Oružanim snagama i svim institucijama odbrane na nivou Bosne i Hercegovine,
- d) za donošenje zakona koji se odnose na organizaciju, finansiranje, popunjavanje, obuku, opremanje, razmještaj i upotrebu Oružanih snaga,
- e) potvrđuje postavljenja načelnika i zamjenike načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga, komandanta i zamjenike komandanta Operativne komande Oružanih snaga, komandanta i zamjenike komandanta Komande za podršku Oružanih snaga i svih oficira s činom generala u Oružanim snagama,
- f) nadzire i istražuje sva pitanja koja se odnose na organizaciju, finansiranje, popunjavanje, obuku, opremanje, razmještaj i upotrebu Oružanih snaga,
- g) donosi propise o čuvanju tajnih podataka tokom istraga i razmatranja.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 10).

➤ Nadležnosti Predsjedništva Bosne i Hercegovine

„Predsjedništvo Bosne i Hercegovine ima vrhovnu komandu i kontrolu nad Oružanim snagama. Odluke donosi konsenzusom i nadležno je da:

- a) zahtijeva proglašenje ratnog stanja od Parlamentarne skupštine,
- b) zahtijeva proglašenje vanrednog stanja od Parlamentarne skupštine,
- c) uputi Oružane snage u operacije tokom rata, vanrednog stanja ili mirovnih operacija van zemlje, u skladu sa zakonom,
- d) ovlasti ministra odbrane Bosne i Hercegovine da naredi upotrebu i razmještaj Oružanih snaga,
- e) angažira vojne snage za pomoć civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće,
- f) određuje i mijenja veličinu i strukturu Oružanih snaga u skladu sa zakonom,

- g) utvrdi odgovarajuću nacionalnu zastupljenost u Oružanim snagama uzimajući u obzir posljednji popis stanovništva, operativnu gotovost, potrebe za popunjavanjem, moral i koheziju Oružanih snaga. Predsjedništvo će se posebno pobrinuti da se, osim u pješadiji, odgovarajuća nacionalna zastupljenost osigura i u jedinicama u drugim rodovima putem preciznog definiranja minimalne zastupljenosti lica u tim jedinicama,
- h) odobri organizaciju vojnih snaga za zadatke i misije,
- i) postavlja načelnika i zamjenike načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga, komandanta i zamjenike komandanta Operativne komande Oružanih snaga i komandanta i zamjenike komandanta Komande za podršku Oružanih snaga,
- j) unapređuje profesionalna vojna lica u činove generala u Oružanim snagama,
- k) postavlja i smjenjuje generale u Oružanim snagama,
- l) smijeni načelnika ili zamjenike načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga, komandanta ili zamjenike komandanta Operativne komande Oružanih snaga i komandanta i zamjenike komandanta Komande za podršku Oružanih snaga, na prijedlog ministra odbrane Bosne i Hercegovine,
- m) imenuje i smjenjuje vojnodiplomatske predstavnike i vojne predstavnike u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine i međunarodnim organizacijama kao i vojne predstavnike Bosne i Hercegovine u stranim, multinacionalnim ili međunarodnim vojnim komandama i drugim stranim, multinacionalnim ili međunarodnim institucijama,
- n) informira Parlamentarnu skupštinu o strateškim sigurnosnim i odbrambenim pitanjima,
- o) usvoji Sigurnosnu politiku i Odbrambenu politiku Bosne i Hercegovine s ciljem pružanja strateških smjernica u vanjskim poslovima i pitanjima odbrane.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 12)

➤ Nadležnosti Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine:

„Ministarstvo obrane BiH nadležno je za:

- a) stvaranje i održavanje odbrambenog kapaciteta kako bi se osigurala zaštita suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta BiH,
- b) predlaganje budžeta za odbranu BiH i izdavanje odobrenja za rashode iz budžeta BiH za odbranu,
- c) organizaciju, opremanje i snabdijevanje Oružanih snaga,
- d) reguliranje organizacije i vođenja pukova, njihovih komandi i osoblja,

- e) provođenje definiranih politika i smjernica te osiguranje provođenja zakona, ostalih propisa i općih akata iz oblasti odbrane,
- f) izvršavanje obaveza u vezi s izgradnjom i održavanjem vojnih i drugih objekata, kao i objekata od posebnog značaja za odbranu Bosne i Hercegovine,
- g) upravljanje i korištenje sredstava namijenjenih za potrebe Oružanih snaga,
- h) nabavljanje, čuvanje i obnavljanje rezervnih proizvoda posebne namjene za potrebe Oružanih snaga,
- i) izrađivanje kriterija o uslovima i načinu skladištenja, čuvanja i održavanja naoružanja i vojne opreme i brigu o zaštiti materijalnih sredstava i objekata u Oružanim snagama,
- j) ispitivanje, kontrolu kvaliteta i verifikaciju naoružanja i vojne opreme za potrebe Oružanih snaga,
- k) planiranje i izvođenje geodetskih, fotogrametrijskih i kartografsko-reprodukcijских poslova od interesa za odbranu, provođenje nadzora nad izvođenjem tih poslova i briga o čuvanju, skladištenju i distribuciji geodetskih, fotogrametrijskih i kartografskih materijala i dokumenata značajnih za odbranu,
- l) organiziranje veze, protuelektronskog osiguranja i kriptozastite Oružanih snaga,
- m) organiziranje i obavljanje inspekcijског nadzora nad Oružanih snaga,
- n) organiziranje i provođenje mjera sigurnosti i zaštite odbrambenog sistema, kao i tajnih podataka odbrane,
- o) donošenje politika i osnovnih pravila za Oružanih snaga,
- p) donošenje propisa o školovanju, odgoju i obrazovanju u Oružanih snaga,
- r) donošenje propisa o vojnoj disciplini i drugih propisa predviđenih ovim zakonom
- s) predstavljanje BiH u međunarodnom odnosima koji se tiču pitanja odbrane,
- t) nadzor nad svim subjektima Oružanih snaga,
- u) upućivanje prijedloga Vijeću ministara BiH s inicijativom o učešću u operacijama podrške miru kao i druge nadležnosti propisane Zakonom o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu („Službeni glasnik BiH“, br. 14/05),
- v) izradu, pregled i ažuriranje Odbrambene politike BiH koju odobrava Predsjedništvo,
- z) izradu i odobravanje politika i propisa u pogledu organizacije, administracije, osoblja, obuke, opremanja i upotrebe Oružanih snaga,
- aa) osiguravanje da BiH poštuje međunarodne obaveze koje se tiču pitanja odbrane,
- bb) izradu procedura za odobravanje vojne pomoći civilnim vlastima u slučaju prirodnih i drugih katastrofa i nesreća, prema ovlaštenjima Predsjedništva,

- cc) osiguravanje transparentnosti funkcija Ministarstva odbrane,
- dd) utvrđivanje politike stambenog zbrinjavanja pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga,
- ee) planiranje i organiziranje naučnoistraživačkog rada značajnog za odbranu,
- ff) davanje stručnih mišljenja o nastavnim programima koji se tiču isključivo vojnih aspekata civilne odbrane, a na zahtjev nadležnih institucija,
- gg) ostale nadležnosti definirane u zakonu.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 13).

➤ Nadležnosti ministra odbrane:

„Ministar odbrane BiH ima sljedeće organizacione i administrativne nadležnosti, koje su predmet vrhovne komande i kontrole Predsjedništva:

- a) predlaže i donosi propise, izdaje direktive i naređenja, koja se odnose na organizaciju, administraciju, osoblje, obuku, opremanje, razmještaj i upotrebu Oružanih snaga kako bi se osigurala maksimalna interoperabilnost u Oružanim snagama i interoperabilnost sa snagama NATO-a,
- b) obavlja ulogu međunarodnog predstavnika Bosne i Hercegovine za pitanja odbrane na ministarskom nivou,
- c) daje preporuke Predsjedništvu vezano za veličinu i strukturu Oružanih snaga,
- d) utvrđuje organizaciju i formaciju komandi i jedinica Oružanih snaga na prijedlog načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga,
- e) daje preporuke Predsjedništvu vezano za organizaciju vojnih snaga za zadatke i misije,
- f) uspostavlja strateško planiranje za oružane sukobe, operacije podrške miru i reagiranje u slučaju prirodnih i drugih katastrofa i nesreća,
- g) predlaže postavljenje, unapređenje i smjenu generala u skladu sa odredbama ovog zakona,
- h) planira i vrši nadzor nad provođenjem svih vojnoobavještajnih aktivnosti za OS,
- i) daje preporuke Predsjedništvu vezano za postavljanje vojnodiplomatskih predstavnika i vojnih predstavnika,
- j) angažira profesionalno vojno osoblje za popunjavanje odobrenih upražnjenih mjesta u Oružanim snagama,
- k) unapređuje, postavlja i razrješava vojna lica ispod čina generala,
- l) regulira nabavku robe i usluga za Oružane snage koje su izuzete Zakonom o javnim nabavkama BiH („Službeni glasnik BiH“ br.49/04 i 19/05),
- m) upravlja i donosi propise o korištenju pokretne i nepokretne imovine.“ (Zakon o odbrani BiH, član 15.)

„Ministar odbrane ima sljedeće komandne nadležnosti koje su predmet vrhovne komande i kontrole Predsjedništva:

- a) izdaje naređenja načelniku Zajedničkog štaba Oružanih snaga za razmještaj ili upotrebu bilo koje jedinice Oružanih snaga u zemlji ili van zemlje da bi se omogućilo provođenje odluka Predsjedništva,
- b) izdaje naređenje načelniku Zajedničkog štaba Oružanih snaga za aktiviranje rezervnih jedinica i kategorija rezervista, u skladu s ovim zakonom,
- c) izdaje naređenje za razmještaj ili upotrebu bilo kojeg dijela Oružanih snaga, s ciljem pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće,
- n) vrši komandu i kontrolu nad svim vojnoobavještajnim poslovima koje obavljaju Oružane snage.“ (Zakon o odbrani BiH, član 16.)

„Ministar odbrane ima ovlaštenje da nadgleda, prati i vrši inspekciju nad Oružanim snagama kako bi se osiguralo poštivanje Zakona o odbrani BiH te njegovih naređenja, uputstava i direktiva i imenuje lica za vršenje inspekcija kako bi se osigurala transparentnost. Ministar odbrane je odgovoran Parlamentarnoj skupštini i njoj komisiji za odbranu i obavezan je da se pojavi pred njom i podnese izvještaj o pitanjima koja su u nadležnosti Ministarstva odbrane.“ (Zakon o odbrani BiH, član 17.)

“Lice ne može biti imenovano na dužnost ministra odbrane ili zamjenika ministra odbrane u periodu od tri godine nakon prestanka profesionalne vojne službe u Oružanim snagama.“ (Zakon o odbrani BiH, član 18.)

„Ministar odbrane ima dva zamjenika i to zamjenika za politiku i planiranje i zamjenika za upravljanje resursima. Ministar odbrane i njegova dva zamjenika ne mogu biti iz reda istog konstitutivnog naroda.

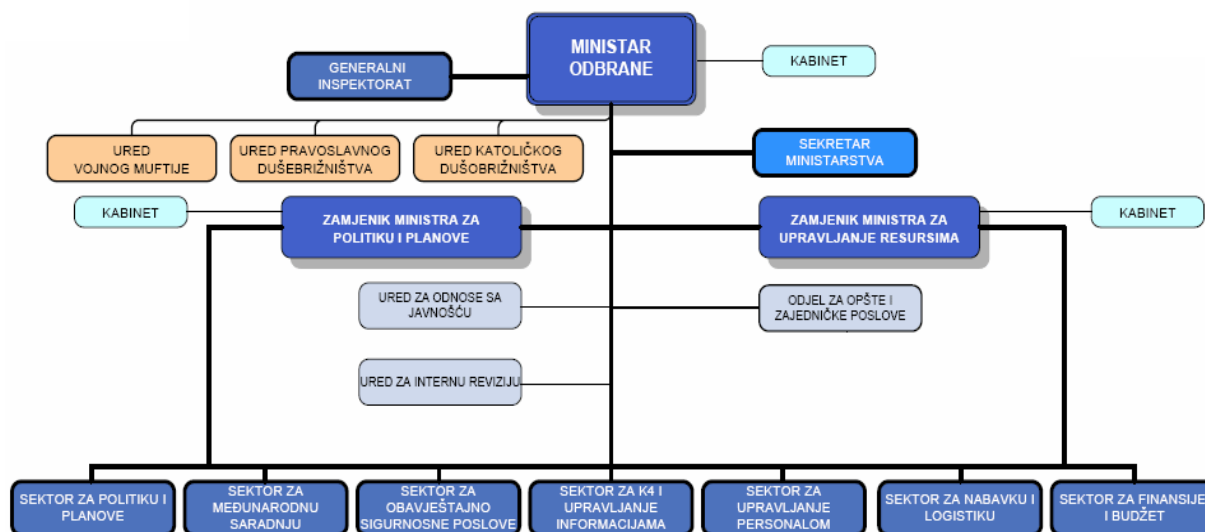
Zamjenik ministra odbrane za politiku i planiranje je odgovoran za:

- politiku i planiranje,
- međunarodnu saradnju,
- vojnoobavještajne poslove i sigurnost,
- komandu, kontrolu i komunikacije.

Zamjenik ministra odbrane za upravljanje resursima je odgovoran za:

- upravljanje osobljem,
- finansije i budžet,
- nabavku i logistiku.“ (Zakon o odbrani BiH, član 19.)

Shema 5. Organizacijska struktura Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine



Izvor: mod.gov.ba/MO_BiH/Struktura/?id=21752 preuzeto 18.01.2022.

➤ Nadležnosti Zajedničkog štaba Oružanih snaga BiH:

Zajednički štab Oružanih snaga BiH, kao stručni organ potčinjen je ministru odbrane, odgovoran je za planiranje, organiziranje i provođenje direktiva i naredbi ministra odbrane uključujući sljedeće:

- „pripremanje i nadgledanje izvršenja vojnih naredbi, po uputstvu ministra odbrane,
- izradu vojnih strategija za implementaciju Sigurnosne politike i Odbambene politike BiH, po uputstvu ministra odbrane,
- planiranje i implementaciju angažiranja vojnih snaga u skladu sa zakonom,
- izradu politika kao podrška direktivama i naređenjima koje izda ministar odbrane,
- pružanje pomoći u vojnom osoblju Ministarstvu odbrane.

Zajednički štab čine: načelnik Zajedničkog štaba, zamjenik načelnika Zajedničkog štaba za operacije, zamjenik načelnika Zajedničkog štaba za resurse i vojno osoblje iz Oružanih snaga.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 20)

„Popunjavanje Zajedničkog štaba se vrši tako što načelnik Zajedničkog štaba predlaže ministru odbrane popunu u skladu sa organizacijsko-formacijskom strukturom i procedurama koje uspostavi Predsjedništvo.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 21.)

➤ Nadležnosti načelnika Zajedničkog štaba OS BiH:

Načelnik Zajedničkog štaba ima sljedeće nadležnosti:

- a) „vrši dužnost vojnog savjetnika Predsjedništva i ministra odbrane,
- b) osigurava operativnu gotovost Oružanih snaga,
- c) izdaje naređenja u skladu s nadležnostima Zajedničkog štaba,
- d) nadgleda i osigurava izvršenje direktiva i naredbi ministra odbrane,
- e) daje preporuke i mišljenje ministru odbrane u vezi s unapređenjem i postavljenjem lica u činu pukovnika, brigadira i generala,
- f) predstavlja Bosnu i Hercegovinu u pitanjima odbrane u svim međunarodnim organizacijama i u svim zemljama na nivou načelnika zajedničkog štaba – načelnika odbrane,
- g) usmjerava, nadgleda i odgovara za aktivnosti osoblja Zajedničkog štaba.“
(Zakon o odbrani BiH, čl. 22.)

„Načelnik Zajedničkog štaba ima dva zamjenika i to zamjenika za operacije i zamjenika za resurse.

Zamjenik načelnika Zajedničkog štaba za operacije je odgovoran za:

- vojnoobavještajne poslove, kontraobavještajne poslove i sigurnosne operacije,
- razvijanje kapaciteta za provođenje operativnih komandi i planova, razvoj snaga i modernizaciju,
- održavanje odnosa između Oružanih snaga i civilnih vlasti.

Zamjenik načelnika Zajedničkog štaba za resurse je odgovoran za:

- ljudske resurse,
- snabdijevanje, održavanje, transport i usluge,
- tehnološko-informacione sisteme i komunikacije.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 23.)

➤ Nadležnosti komandanta OK OS BiH:

U okviru lanca komandovanja nadležnosti komandanta Operativne komande su:

- a) „izdaje naređenja podređenim komandama i snagama, neophodna za izvršavanje misija dodijeljenih Komandi,
- b) provodi politike Zajedničkog štaba,
- c) priprema operativne planove na osnovu naređenja načelnika Zajedničkog štaba,
- d) utvrđuje rješenja taktičke komande i kontrole za komande i snage u okviru Operativne komande Oružanih snaga,

- e) organizira komande i snage unutar Komande u okviru svojih ovlaštenja za izvršavanje misija dodijeljenih Komandi,
- f) angažira snage unutar Komande u okviru svojih ovlaštenja za izvršavanje misija dodijeljenih Komandi,
- g) postavlja komandante privremenih sastava za izvršavanje misija,
- h) koordinira i odobrava one aspekte uprave i podrške uključujući kontrolu resursa i opreme, internu organizaciju i obuku, i disciplinu neophodnu za izvršavanje misija dodijeljenih Komandi,
- i) izvještava načelnika Zajedničkog štaba o operativnim potrebama,
- j) predlaže inicijative za poboljšanje interoperabilnosti Oružanih snaga s oružanim snagama država članica NATO-a.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 26).

Shema 6. Organizacijska struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine



Izvor: mod.gov.ba/OS_BIH/Struktura/?id=21870 preuzeto 18.01.2022.

➤ Nadležnosti komandanta KP OS BiH:

U okviru lanca komandovanja nadležnosti komandanta Komande za podršku su:

- a) „izdaje naređenja i uputstva podređenim upravama i snagama, neophodna za izvršavanje misija dodijeljenih Komandi, uključujući naređenja i uputstva nad svim aspektima individualne vojne obuke i logistike,

- b) provodi politike, propise i naredbe Ministarstva odbrane i Zajedničkog štaba vezane za osoblje, logistiku i obuku,
- c) priprema planove za podršku operacijama na osnovu naređenja načelnika Zajedničkog štaba,
- d) pruža podršku Operativnoj komandi Oružanih snaga na osnovu naređenja načelnika Zajedničkog štaba,
- e) organizira uprave i snage u okviru Komande na način koji on smatra neophodnim za izvršavanje misija dodijeljenih Komandi,
- f) pruža podršku u razmještanju ili preraspoređivanju Oružanih snaga,
- g) koordinira i odobrava one aspekte uprave i podrške uključujući kontrolu resursa i opreme, internu organizaciju i obuku, i disciplinu neophodnu za izvršavanje misija dodijeljenih Komandi,
- h) predlaže načelniku Zajedničkog štaba logističke potrebe, te standarde za obuku osoblja,
- i) utvrđuje potrebe za obukom Oružanih snaga, izrađuje Nacrt doktrine obuke, te organizira izvođenje individualne obuke,
- j) održava nepokretnu imovinu Oružanih snaga,
- k) izrađuje i provodi planove za upravljanje lokacijama za skladištenje municije i lokacijama za skladištenje oružja u skladu s međunarodnim obavezama, odgovarajućim zakonima i propisima koje izda Ministarstvo odbrane i Zajednički štab,
- l) daje preporuke za nabavku robe i usluga za Oružane snage u skladu s važećim zakonskim propisima,
- m) predlaže inicijative za poboljšanje interoperabilnosti Oružanih snaga s oružanim snagama država članica NATO-a,
- n) odgovoran za upravljanje evidencijama o osoblju u skladu s propisom koji donosi ministar odbrane.“ (Zakon o odbrani BiH, čl. 29)

3. JEZIČKA EDUKACIJA U ORUŽANIM SNAGAMA BOSNE I HERCEGOVINE

3.1. Politika učenja stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine

U priručniku Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine *Obuka jedinica* naglašeno je da nivo obuke prije misije ovisi o statusu iskustva, znanja i opreme jedinice i faktorima okruženja, a da je jezička obuka jedna od tema koja bi mogla biti uključena u obuku prije misije. (Obuka jedinica, 2008: 86)

Učenje stranih jezika definisano je Politikom učenja stranih jezika (u daljem tekstu: Politika) kojom su određeni osnovni ciljevi, prioriteti, nadzor, nadležnosti i odgovornosti, i uređene procedure za planiranje, upravljanje i implementaciju procesa učenja stranih jezika u institucijama odbrane Bosne i Hercegovine.¹⁶ „Cilj Politike je:

- a) definiranje osnovnih ciljeva, prioriteta i smjernica za učenje stranih jezika u institucijama odbrane Bosne i Hercegovine u skladu sa NATO/PfP standardima,
- b) stvaranje uslova za ispunjavanje definiranih Partnerskih ciljeva Bosne i Hercegovine i dostizanje NATO/PfP interoperabilnosti,
- c) uspostava Sistema za upravljanje učenjem stranih jezika i Sistema za podršku učenja stranih jezika u institucijama odbrane Bosne i Hercegovine,
- d) definiranje odgovornosti za razvijanje i upravljanje sistemima iz tačke b), te odgovornosti za uspostavu procedura za učenje stranih jezika, izradu i izdavanje dokumenata u okviru istih,
- e) očuvanje postojećih i uspostava novih infrastrukturnih i drugih kapaciteta za učenje stranih jezika, njihova modernizacija, optimalna upotreba i dalji razvoj.“

(Politika učenja stranih jezika, Član 2.)

3.1.1. Osnovni ciljevi učenja stranih jezika u OS BiH

„U skladu sa definisanim Partnerskim ciljevima Bosne i Hercegovine, osnovni ciljevi učenja stranih jezika u institucijama odbrane Bosne i Hercegovine su:

- a) osposobljavanje pripadnika institucija odbrane Bosne i Hercegovine u komuniciranju na jezicima koji su u zvaničnoj upotrebi u NATO-u, sa posebnim

¹⁶ Pod pojmom „institucije odbrane Bosne i Hercegovine“ podrazumijevaju se Ministarstvo odbrane i Oružane snage Bosne i Hercegovine.

fokusom na engleski jezik, te prema potrebama u komuniciranju na drugim jezicima vodećih zemalja NATO-a,

- b) priprema i osposobljavanje pripadnika institucija odbrane Bosne i Hercegovine za vojno i vojnodiplomatsko predstavljanje zemlje u dipomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine i međunarodnim organizacijama, u NATO komandnim strukturama, multinacionalnim, međunarodnim i inostranim vojnim komandama, te NATO, EU i drugim multinacionalnim, međunarodnim i inostranim strukturama, organizacijama i institucijama,
- c) postizanje NATO/PfP interoperabilnosti i osposobljavanje pripadnika institucija odbrane i jedinica Oružanih snaga Bosne i Hercegovine za zajedničko djelovanje sa NATO/PfP snagama u NATO vođenim i drugim međunarodno odobrenim operacijama podrške miru, operacijama kolektivne sigurnosti, operacijama upravljanja krizama, obuci i vježbama.

Radi ispunjavanja ovih ciljeva, osnovni zahtjevi u oblasti učenja stranih jezika u institucijama odbrane Bosne i Hercegovine su razvijanje sistema obuke, sistema testiranja i odgovarajućih kapaciteta za učenje stranih jezika u skladu sa NATO/PfP standardima.“

(Politika učenja stranih jezika, Član 6.)

3.1.2. Prioriteti za učenje stranih jezika

„U skladu sa opredjeljenjem Bosne i Hercegovine za pristupanje u punopravno članstvo u NATO, te u skladu sa potrebama i mogućnostima, u institucijama odbrane Bosne i Hercegovine učit će se jezici u oficijelnoj upotrebi u NATO-u i vodećim zemljama NATO-a, prema sljedećim prioritetima:

- a) prvi prioritet - engleski jezik,
- b) drugi prioritet - francuski i njemački jezik,
- c) treći prioritet - turski i grčki jezik,
- d) četvrti prioritet - italijanski jezik (po potrebi).¹⁷

Prvi i najviši prioritet učenja stranih jezika u institucijama odbrane Bosne i Hercegovine je kontinuirana edukacija i kondicioniranje engleskog jezika, uključujući NATO operativnu terminologiju i procedure. Učenje i kondicioniranje drugih stranih jezika u institucijama

¹⁷ U Odjeljenju stranih jezika Centra za profesionalni razvoj OS BiH, do sada se nije izučavao italijanski jezik iz razloga što to nije isplativo jer se na školovanje na edukaciju u Republiku Italiju upućuje manji broj pripadnika OS BiH, koji italijanski jezik uče u Republici Italiji, a nakon toga nastavljaju daljnje školovanje.

odbrane Bosne i Hercegovine realizirati i organizirati u skladu sa potrebama i mogućnostima.“ (Politika učenja stranih jezika, Član 7.)

3.1.3. Nadzor, nadležnosti i odgovornosti nad učenjem stranih jezika

➤ Ministar odbrane Bosne i Hercegovine:

- a) „vrši nadzor nad svim aspektima učenja stranih jezika,
- b) odobrava Politiku i izdaje direktive za njeno ažuriranje,
- c) odobrava nabavku pomagala, uređaja i materijalno-tehničkih sredstava za potrebe učenja stranih jezika,
- d) izdaje periodične direktive i prioritete za učenje stranih jezika u zemlji i inostranstvu,
- e) odobrava upućivanje pripadnika institucija odbrane Bosne i Hercegovine na učenje stranih jezika u zemlji i inostranstvu.“ (Politika učenja stranih jezika, Član 11.)

➤ Zajednički štab Oružanih snaga Bosne i Hercegovine:

- a) „naređuje izvršenje aktivnosti u skladu sa ovom Politikom,
- b) razvija i evaluira edukativne planove i programe koji podržavaju ciljeve Politike te osigurava resurse za implementiranje istih, uključujući testiranje znanja/poznavanja stranih jezika pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,
- c) učestvuje u ažuriranju Politike,
- d) učestvuje u definiranju prioriteta za učenje stranih jezika u zemlji i inostranstvu, te formuliše i prioritetizira potrebe u oblasti učenja stranih jezika,
- e) priprema prijedlog finansijskih sredstava za učenje stranih jezika u budžetu odbrane,
- f) odobrava, osigurava uslove i nadgleda sve aktivnosti planiranja i izvršenja učenja stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine,
- g) osigurava izradu smjernica za učenje stranih jezika i distribuciju istih podređenim komandama,
- h) implementira koncept program menadžera za vođenje programa učenja stranih jezika po definiranim nivoima,
- i) podnosi ministru odbrane Bosne i Hercegovine periodične izvještaje o učenju stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine.“

(Politika učenja stranih jezika, Član 12. stav (6))

- Komanda za obuku i doktrinu Oružanih snaga Bosne i Hercegovine:
- a) „razvija Sistem za upravljanje učenjem stranih jezika i Sistem za podršku učenja stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine,
 - b) provodi aktivnosti planiranja i realizacije učenja i testiranja znanja/poznavanja stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine,
 - c) priprema i razvija doktrinu, pravila, uputstva, planove, programe i druge dokumente u oblasti učenja stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine,
 - d) učestvuje u definiranju NATO kompatibilnih standarda za učenje stranih jezika,
 - e) nadzire kvalitet, efikasnost i standardizaciju, istraživanje, razvoj i evaluaciju planova i programa učenja stranih jezika,
 - f) definira i prionetizira potrebe u oblasti učenja stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine,
 - g) upravlja uspostavljenim kapacitetima za učenje stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, te planira i nadzire menadžment i infrastrukturu istih,
 - h) vodi i ažurira bazu podataka za pripadnike Oružanih snaga Bosne i Hercegovine sa relevantnim pokazateljima o svim aspektima učenja stranih jezika u zemlji i inostranstvu, te osigurava u centraliziranu bazu podataka institucija odbrane,
 - i) učestvuje u procesu definiranja, izrade i izdavanja stručne literature za učenje stranih jezika, te definiranju potrebnih pomagala i literature,
 - j) priprema analizu učenja stranih jezika u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine.“
- (Politika učenja stranih jezika, Član 12. stav (7))

3.2. Mjesto i uloga Komande za obuku i doktrinu u vojnoj edukaciji

Komanda za obuku i doktrinu je direktno podređena Komandi za podršku Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Misija¹⁸ i Lista osnovnih zadataka misije (LOZM)¹⁹ Komande za obuku i doktrinu proizašla je iz misije i Liste osnovnih zadataka Komande za podršku Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.

¹⁸ Misija – potiče od latinske riječi *missio* koja ima više značenja kao što su: slanje, odašiljanje, zadatak, poziv, poruka, diplomatsko predstavništvo u nekoj zemlji, specijalna delegacija, misionarska organizacija. (Klaić, Bratoljub 1962, *Rječnik stranih riječi*, Zora, Zagreb, str. 964)

U vojnoj terminologiji, misija određuje zadatke koje jedinica izvršava, a zadaci način na koji komandant organizuje, usmjerava i prilagođava komandu i potčinjene centre za izvršenje same misije.

¹⁹ Lista osnovnih zadataka misije (LOZM) je kompilacija osnovnih zadataka misije koje jedinica mora izvršiti uspješno kako bi bila u stanju izvršiti doktrinarnu ili zadatak misiju. Komandanti jedinica naglašavaju prioritet obuke po Listi osnovnih zadataka misije, ali istovremeno, kada god je to moguće, u planove obuke nastoje uključiti i elemente koji nisu specifično vezani za misiju. (Doktrina obuke Oružanih snaga Bosne i Hercegovine 2015, Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine, str. 78.)

3.2.1. Misija i Lista osnovnih zadataka misije Komande za obuku i doktrinu

Misija i Lista osnovnih zadataka misije Komande za obuku i doktrinu definisane su u Administrativnim standardnim operativnim procedurama (ASOP) i odnose se na Komandu za obuku i doktrinu, odnosno njene organizacijske cjeline (Lična štabna grupa - LŠG, štab KOiD-a, Odjeljenje za obuku i Odjeljenje za doktrinu) i potčinjene centre: Centar za osnovnu obuku, Centar za borbenu obuku, Centar za borbene simulacije, Centar za profesionalni razvoj, Centar za obuku za operacije podrške miru, Centar za protivminsko djelovanje i uništenje neeksplozivnih ubojitih sredstava.

➤ Misija Komande za obuku i doktrinu:

„Komanda za obuku i doktrinu pruža podršku u planiranju i provođenju obuke Oružanih snaga BiH provodeći osnovnu, zajedničku i institucionalnu obuku i školovanje pojedinaca, procjenjujući obučenost pojedinaca, komandi i jedinica Oružanih snaga BiH u centrima i na poligonima za obuku, razvijajući doktrinu, standardizirajući obuku, uspostavljajući sistem naučenih lekcija i predlažući modernizaciju Oružanih snaga BiH, u cilju dostizanja i održavanja operativne sposobnosti, interoperabilnosti i kompatibilnosti komandi, jedinica i Oružanih snaga BiH u cjelini.

➤ Lista osnovnih zadataka misije Komande za obuku i doktrinu:

1. Razvoj koncepta ratovanja i pisanja doktrine Oružanih snaga BiH,
2. Razvoj organizacije i popune Komande za obuku i doktrinu,
3. Razvoj sistema za upravljanje obukom Oružanim snagama BiH,
4. Definisane standarda obuke i obučavanja,
5. Učešće u obuci komandi i jedinica Oružanim snagama BiH,
6. Učešće u obuci jedinica kroz pripreme za vježbe vanjskog ocjenjivanja i ocjenjivanje obučenosti pripadnika, komandi i jedinica Oružanih snaga BiH,
7. Edukacija i profesionalni razvoj novoprimitljenih vojnika u Centru za osnovnu obuku,
8. Edukacija i profesionalni razvoj pripadnika Oružanih snaga BiH u Centru za profesionalni razvoj,
9. Obuka stalnog sastava,
10. Opremanje Centara u cilju podrške za realizaciju misije,
11. Davanje preporuke za modernizaciju snaga, organizaciju i opremanje OS BiH,
12. Podrška, koordinacija i zaštita svih operacija koje sprovodi Komanda za obuku i doktrinu.“ (ASOP Komande za obuku i doktrinu, decembar 2020. godine)

Shema 7. Komanda za obuku i doktrinu u odbrambenoj strukturi Bosne i Hercegovine



Izvor: os.mod.gov.ba/obuka-i-vojna-edukacija-u-os-bih/centri-za-obuku-i-vojnu-edukaciju-os-bih/default.aspx?id=104&langTag=bs-BA preuzeto 18.02.2022.

3.2.2. Funkcije, dužnosti i odgovornosti Komande za obuku i doktrinu

„Komanda KOiD-a odgovorna je za planiranje, organizovanje i sprovođenje smjernica, direktiva i naređenja komandanta Komande za podršku, uključujući sljedeće:

1. misiju realizuje zajedno sa potčinjenim centrima,
2. izdavanje naređenja, usmjeravanje i vođenje potčinjenih centara, u toku izvršavanja zadataka i realizacije aktivnosti dodijeljenih KOiD-u na izvršenje,
3. sprovodi i postupa po politikama, planovima, propisima i naredbama KP i ZŠ OS BiH vezanih za personal, obuku i doktrinu,
4. provodi smjernice KP OS BiH,
5. predlaže potrebe za obukom OS BiH, planira, organizuje i izvodi individualnu, kolektivnu i specijalističku obuku u centrima za obuku,
6. priprema i sprovodi operativne planove upotrebe snaga na osnovu i u skladu sa naređenjima Komande za podršku,

7. nosilac je aktivnosti razvoja Doktrinarnih publikacija²⁰ (DP),
8. nosilac je planskog odvijanja procesa naučenih lekcija u OS BiH,
9. odgovorna je za uspostavljanje i rad biblioteke i digitalne biblioteke OS BiH,
10. planira i predlaže logističke potrebe jedinice, opremanje i unapređenje kapaciteta obuke jedinice,
11. organizuje rad komande i centara KOiD-a, te angažuje jedinice u okviru ovlaštenja za izvršavanje konkretne misije i zadataka dodijeljenih jedinici,
12. koordinira i odobrava aspekte komandovanja i podrške uključujući, kontrolu resursa i opreme, internu organizaciju i obuku snaga, i sprovodi disciplinu neophodnu za izvršavanje misije jedinice,
13. predlaže inicijative za poboljšanje uslova, terena za obuku i interoperabilnosti obuke jedinica OS BiH,
14. preporučuje ugradnju međunarodnih sporazuma o standardizaciji u doktrinu OS BiH, te pruža podršku ZŠ i MO BiH po pitanju standardizacije obuke, vježbi i operacija. (ASOP Komande za obuku i doktrinu, decembar 2020. godine)

3.2.3. Centri za obuku Komande za obuku i doktrinu

Komanda za obuku i doktrinu formirana je 2007. godine u sastavu Komande za podršku Oružanih snaga BiH i tada je u svom sastavu imala Centar za osnovnu obuku, Centar za profesionalni razvoj, Centar za borbene simulacije i Centar za borbenu obuku. Kasnije su u sastav KOiD-a ušli Centar za obuku za operacije podrške miru i Centar za protivminko djelovanje i uništavanje neekspodiranih ubojnih sredstva.

➤ Centar za osnovnu obuku

Formiran je 2007. godine u organizacijsko-formacijskoj strukturi KOiD-a. Misija centra je organizacija i izvršenje osnovne vojne obuke sa kandidatima za vojnike, podoficire i oficire za prijem u Oružane snage BiH. Zaključno sa 2021. godinom, COO je realizovao obuku 26 klasa kandidata za vojnike, 7 klasa kandidata za podoficire (kurs za razvoj vođa) i 8 klasa prve faze obuke kandidata za oficire. Od toga osnovnu vojničku obuku završilo je 6343 kandidata, obuku za podoficire 336 kandidata (kurs za razvoj vođa) i prvu fazu obuke za

²⁰ Doktrinarnе publikacije - propisane, hijerarhijski uvjetovane, službene vojne publikacije oružanih snaga koje opisuju način na koji je u komandama, jedinicama i privremenim sastavima poželjno planirati, organizovati i provoditi operacije, kao i djelovanja i postupke pojedinaca tokom provedbe operacija. Doktrinarnе publikacije čine temelj za obučne i nastavne publikacije. Obuhvataju združene doktrinarnе priručnike, doktrinarnе priručnike kopnene vojske, doktrinarnе priručnike ratnog zrakoplovstva i doktrinarnе priručnike ratne mornarice. (<http://struna.ihjj.hr/naziv/doktrinarnе-publikacije/33883/> preuzeto 21.12.2021.)

oficire 333 kandidata, i ovo je najbolji pokazatelj uspjeha ovog centra. Centar je lociran u kasarni „Zaim Imamović“ u Pazariću, Hadžići.

➤ **Centar za profesionalni razvoj**

Ovaj centar možemo nazvati žilom kucavicom profesionalnog razvoja starješina Oružanih snaga BiH. Obuka u Centru realizuje se u dva odjeljenja: Odjeljenju vojnih kurseva i Odjeljenju stranih jezika. Odjeljenje vojnih kurseva je odgovorno za realizaciju svih vojnih kurseva profesionalnog razvoja od osnovnog nivoa podoficirskih i oficirskih kurseva pa do osposobljavanja za štabne dužnosti kroz Komandno-štabni kurs te niz drugih karijernih, funkcionalnih i specijalističkih edukacija. Edukaciju na vojnim kursevima godišnje prođe do 300 pripadnika Oružanih snaga BiH. Odjeljenje stranih jezika planira i provodi jezičku obuku kroz osnovne i napredne nivoe kursiranja za engleski, njemački, francuski, turski i grčki jezik. Na godišnjem nivou između 450 i 500 pripadnika Oružanih snaga BiH pohađa različite nivoe jezičke edukacije. Centar je lociran u kasarni „Travnik“ u Travniku.

➤ **Centar za borbene simulacije**

Misija Centra za borbene simulacije je da stvori uslove za efikasnu obuku i procjenu komandi i jedinica Oružanih snaga BiH koristeći kompjuterski generisanu simulaciju realističnog borbenog okruženja. U 2013. godini Centar je modernizovan, tada najnovijim sistemom za borbene simulacije JCATS²¹ donacijom SAD-a. Ovaj sistem, pored mogućnosti simulacije borbenih zadataka, daje mogućnost obučavanja jedinica kroz scenarije pomoći civilnim strukturama u slučaju prirodnih i drugih nesreća, što je septembra 2014. godine prvi put testirano kroz uspješno učešće na međunarodnoj civilno-vojnoj kompjutersko-simulacijskoj vježbi SEESIM (South Eastern Europe Simulation Network), kada se uz korištenje ovog sistema ostvarila integracija Oružanih snaga BiH i ostalih institucija BiH iz strukture zaštite i spašavanja. Ovaj sistem pruža mogućnost umrežavanja sa istim sistemima u drugim državama što otvara ogromne mogućnosti buduće obuke i saradnje, a znatno smanjuje resurse neophodne za podršku obuke. Centar je lociran u kasarni „Mika Bosnić“ na Manjači, Banja Luka.

➤ **Centar za borbenu obuku**

Centar za borbenu obuku je organizacijska jedinica KOiD-a čija je osnovna misija ocjena obučenosti jedinica po određenim zadacima LOZM-a. Svoju misiju ostvaruje kroz niz

²¹ JCATS je osnovni sistem za izvođenje kompjuterski podržanih vježbi jedinica i primarno se koristi na nivou bataljona i brigade. Ovaj sistem je u upotrebi u mnogim zemljama širom svijeta, kao i u nekim od zemalja našeg regiona.

zadataka počevši sa aktivnim učešćem na inicijalnim, glavnim i završnim konferencijama za planiranje vježbi sa komandama jedinica koje uzimaju učešće u vježbama, preko situacijskih vježbi (STX) i kvalifikacijskih bojevih gađanja (KBG), što završava ocjenjivanjem jedinice iz sastava pješadijskih brigada Operativne komande Oružanih snaga BiH. Pri tom se ocjenjuje jedinica ranga bataljonske borbene grupe kroz terensku vježbu sa vanjskim ocjenjivanjem. Centar takođe vrši i procjenu obučenosti jedinica deklariranih za učešće u operacijama podrške miru. Centar je lociran u kasarni „Mika Bosnić“ na Manjači, Banja Luka.

Mehanizovani vježbovni bataljon je takođe u sastavu KOiD-a i daje podršku ocjenjivačkim timovima kroz ulogu suprotstavljenih snaga (OPFOR) jedinici koja je na ocjenjivanju. Pripadnici ovog bataljona su osposobljeni da izvršavaju zadatke suprotstavljenih snaga u punom spektru vojnih operacija.

➤ **Centar za obuku za operacije podrške miru**

Centar za obuku za operacije podrške miru formiran je 2004. godine i vođen je od strane Velike Britanije i 17 partnerskih zemalja. Od formiranja do danas ovaj centar je veoma značajna karika u sistemu međunarodne obuke kao NATO partnersko sjedište 2007. godine, regionalno sjedište za obuku 2009. godine i UN akreditovani Centar 2012. godine. U strukturu Oružanih snaga BiH ušao je u punom kapacitetu u januaru 2013. godine i postao petim centrom za obuku KOiD-a. Centar ima misiju edukacije i obučavanja za učešće u operacijama podrške miru. Kroz centar se obučavaju pripadnici Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, oficiri i podoficiri iz partnerskih zemalja kao i policijski službenici Ministarstva sigurnosti BiH. Centar je prepoznat kao NATO regionalni centar za obuku u operacijama podrške miru. I pored činjenice da BiH još uvijek nije članica NATO-a, Centar je uspješnim radom postao akreditovani UN i NATO centar za obuku u operacijama podrške miru i istinski je ambasador BiH u međunarodnom okruženju. Centar je lociran u bazi „Butmir“ u Sarajevu.

➤ **Centar za protivminsko djelovanje i uništavanje**

Protivminsko djelovanje i uništavanje NUS-a je jedna od najznačajnijih sposobnosti koje imaju Oružane snage BiH. Održavanje sposobnosti i razvoj kapaciteta protivminskog djelovanja i uništavanja NUS-a, nametnuli su formiranje formacijske jedinice, gdje bi bila objedinjena i institucionalizovana obuka u oblastima protivminskog djelovanja i uništavanja NUS-a. Ovaj centar je do 2014. godine bio u sastavu bataljona za protivminsko djelovanje i uništavanje neekspodiranih ubojnih sredstava, a od 2014. godine djelovao je kao privremeno odjeljenje pri Zajedničkom štabu OS BiH. Od 1. aprila 2016. godine Centar je ušao u sastav

Komande za obuku i doktrinu. Isti je uspostavljen s ciljem edukacije i održavanja obučenosti pripadnika vojnog i civilnog personala u individualnim i kolektivnim zadacima za potrebe deminerskih i EOD (Explosive Ordnance Disposal) jedinica Oružanih snaga BiH i drugih organizacija u BiH, u skladu sa međunarodnim standardima. Centar je lociran u kasarni „Rajlovac“ u Sarajevu. (os.mod.gov.ba/obuka-i-vojna-edukacija-u-os-bih/centri-za-obuku-i-vojnu-edukaciju-os-bih/default.aspx?id=104&langTag=bs-BA preuzeto 21.12.2021.)

3.3. Mjesto i uloga Centra za profesionalni razvoj u vojnoj edukaciji

Centar za profesionalni razvoj je formiran 3. septembra 2007. godine u sastavu Komande za obuku i doktrinu. Slični centri su egzistirali i funkcionisali u Vojsci Federacije BiH i Vojsci Republike Srpske te je ovaj centar, kako po svojoj organizacijsko-formacijskoj strukturi tako i po stručnom kadru formiran od postojećih centara pomenutih vojski. Misija i LOZM Centra za profesionalni razvoj proizašli su iz misije i LOZM-a Komande za obuku i doktrinu.

3.3.1. Misija i Lista osnovnih zadataka misije Centra za profesionalni razvoj

➤ Misija Centra za profesionalni razvoj:

„Centar za profesionalni razvoj realizuje karijernu, funkcionalnu, specijalističku i opću edukaciju podoficira i oficira OS BiH, jezičku edukaciju pripadnika MO, OS BiH i drugih institucija BiH, te testiranja i osnovnu obuku kandidata za prijem u vojnu službu na podoficirske i oficirske dužnosti.

➤ Lista osnovnih zadataka misije CPR-a:

1. Izvođenje karijerne edukacije za oficire.
2. Izvođenje funkcionalne edukacije za oficire.
3. Izvođenje karijerne edukacije za podoficire.
4. Izvođenje funkcionalne edukacije za podoficire.
5. Izvođenje specijalističke i opšte edukacije.
6. Testiranje kandidata za prijem u profesionalnu vojnu službu (PVS) u fazama I i II,²²
7. Izvođenje jezičke edukacije.

²² Faza I i II podrazumijeva testiranje kandidata iz civilstva i iz Oružanih snaga BiH za prijem u vojnu službu na podoficirske i oficirske dužnosti. Odjeljenje stranih jezika testira kandidate u Fazi I iz poznavanja engleskog jezika (American Language Course Placement Test - ALCPT), a Odjeljenje vojnih kurseva testira kandidate u Fazi II: Beep test - test trčanja koji se koristi za procjenu aerobnog kapaciteta sportiste, individualni i timski zadaci iz vojnih vještina u različitim situacijama.

8. Identifikacija i primjena naučenih lekcija.
9. Edukacija, razvoj i usavršavanje instruktora.
10. Održati godišnji nivo kvalifikacija personala.“ (ASOP Centra za profesionalni razvoj, oktobar 2019. godine)

3.3.2. Organizacijske cjeline Centra za profesionalni razvoj

➤ U sastavu Centra za profesionalni razvoj nalaze se sljedeće organizacijske cjeline:

- Komanda,
- Štab,
- Vod za podršku (VzP),
- Odjeljenje vojnih kurseva,
- Odjeljenje stranih jezika.

➤ Štab sačinjava:

- Načelnik štaba,
- Personalni poslovi S-1,
- Obavještajno-sigurnosni poslovi S-2,
- Operativni poslovi i obuka S-3,
- Logistika S-4,
- Civilno-vojna saradnja S-5,
- Komunikacije i informatičke sistemi S-6,
- Materijalno-finansijski poslovi i budžet,
- Vod za podršku.

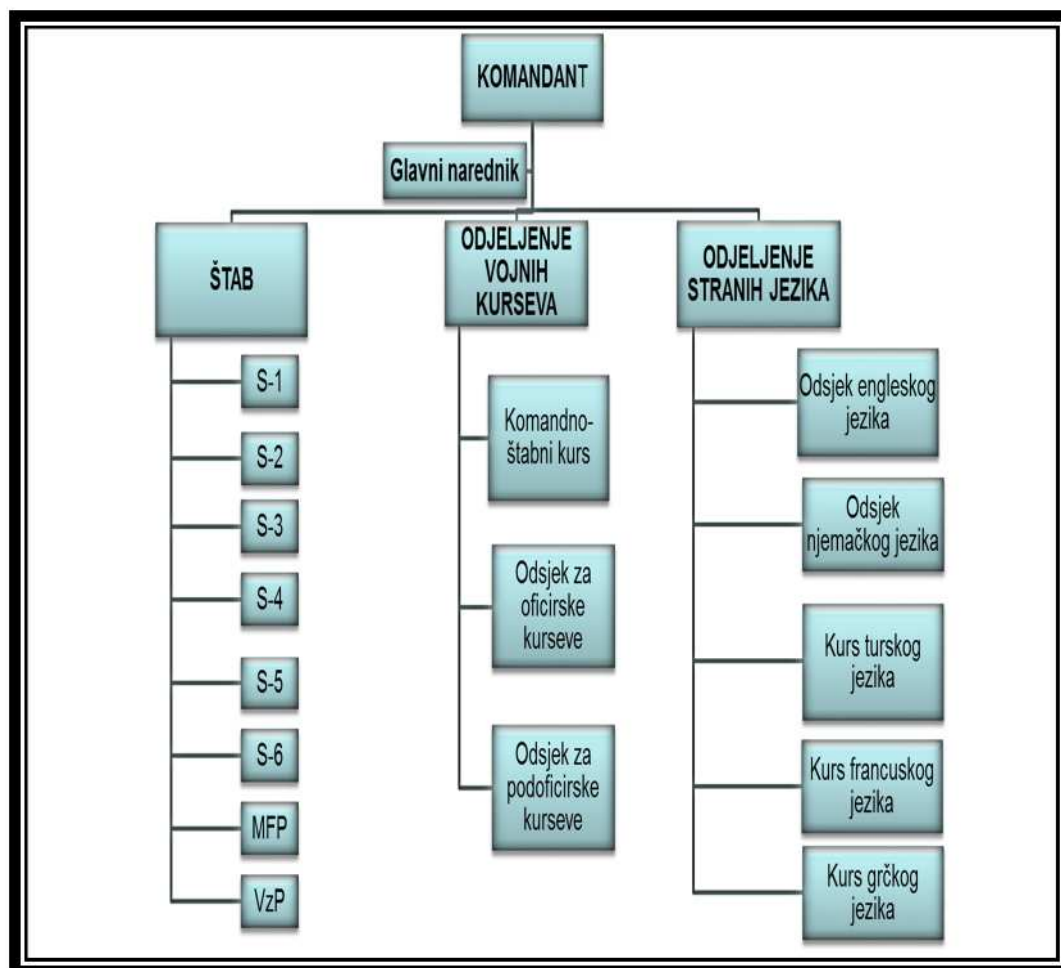
➤ Odjeljenje vojnih kurseva sačinjava:

- Načelnik odjeljenja vojnih kurseva,
- Komandno-štabni kurs,
- Odsjek za oficirske kurseve,
- Odsjek za podoficirske kurseve.

➤ Odjeljenje stranih jezika sačinjava:

- Načelnik odjeljenja stranih jezika,
- Odsjek engleskog jezika,
- Odsjek njemačkog jezika,
- Kurs turskog jezika,
- Kurs francuskog jezika,
- Kurs grčkog jezika.

Shema 8. Organizacijska struktura Centra za profesionalni razvoj



Izvor: ASOP Centra za profesionalni razvoj, oktobar 2019. godine

3.3.3. Razmještaj Centra za profesionalni razvoj

Komanda CPR-a i njegove organizacijske cjeline razmještene su na sljedećim lokacijama:

- Kasarna „Travnik” Travnik:
 - Komanda CPR,
 - Odjeljenje vojnih kurseva,
 - Vod za podršku.
- Kasarna „Rajlovac” Sarajevo:
 - Odjeljenje stranih jezika:
 - Odsjek engleskog jezika,
 - Odsjek njemačkog jezika,
 - Kurs francuskog jezika,
 - Kurs turskog jezika.

- Kasarna „Kozara“ Banja Luka:
 - Odjeljenje stranih jezika:
 - Odsjek engleskog jezika,
 - Kurs grčkog jezika.
- Kasarna „Božan Šimović“ Čapljina:
 - Odjeljenje stranih jezika:
 - Odsjek engleskog jezika.
- Kasarna „Dubrave“ Tuzla:
 - Odjeljenje stranih jezika:
 - Odsjek engleskog jezika.

3.4. Uloga Odjeljenja stranih jezika u vojnoj edukaciji

Učenje stranih jezika namijenjeno je osposobljavanju personala Oružanih snaga i Ministarstva odbrane BiH u komuniciranju, školovanju i edukaciji na engleskom, francuskom, njemačkom, turskom i grčkom jeziku, sa posebnim fokusom na engleski jezik. Cilj je dostizanje jezičkih zahtjeva i interoperabilnosti Oružanih snaga BiH za zajedničko djelovanje sa NATO snagama u NATO vođenim i drugim međunarodno odobrenim operacijama podrške miru, operacijama kolektivne sigurnosti, operacije upravljanja krizama, obuci i vježbama. Učenje stranih jezika vrši se u Centru za profesionalni razvoj Komande za obuku i doktrinu i u inostranstvu. U skladu sa Politikom učenja stranih jezika u Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama BiH, kursevi stranih jezika se organizuju i izvode po sljedećim prioritetima: I prioritet – engleski jezik, II prioritet – francuski i njemački jezik, III prioritet – turski i grčki jezik i IV prioritet – italijanski jezik (po potrebi). Kursevi se izvode na lokacijama: Sarajevo, Banja Luka, Čapljina i Tuzla.

S obzirom da su potrebe za edukacijom pripadnika Oružanih snaga BiH u inostranstvu stalno rasle, kao i naš doprinos miru i stabilnosti u svijetu, poznavanje stranih jezika je bio osnovni alat preko kojeg su pripadnici OS BiH dopunili i proširili svoje opće znanje te učestvovali u brojnim misijama podrške miru i stekli brojna zvanja u svim svjetskim relevantnim institucijama i ustanovama gdje se pruža znanje iz različitih vojnih i sigurnosnih oblasti.

Nastavu na jezičkim kursevima izvode instruktori iz sastava Oružanih snaga BiH, koji su educirani u BiH i u inostranstvu i čija edukacija iz stranih jezika se permanentno vrši u partnerskim zemljama. Pored instruktora iz Oružanih snaga BiH, kao predavači su angažovani

i lektori koje obezbjeđuju partnerske zemlje. Lektori su državljani zemlje čiji se jezik izučava i oni uglavnom drže časove konverzacije tako da jezička edukacija dobija jedan dodatni kvalitet. SAD, Velika Britanija, Francuska, Njemačka, Austrija, Turska i Grčka pružaju svu potrebnu materijalnu podršku za kvalitetnu realizaciju jezičke edukacije. Broj polaznika u jednoj grupi je maksimalno do dvanaest. Sedmični fond sati je 32 školska sata. Od toga 27 sati je predviđeno za rad s instruktorom, četiri sata kao samostalni rad polaznika ili dodatna nastava ukoliko je neophodno, te jedan sat postakcijske analize (PAA)²³. Pored toga, potrebno je da polaznik, svaki radni dan najmanje dva sata dnevno, samostalno radi i kod kuće kako bi u potpunosti dostigao tražene standarde. Ovaj dio je jedan od najbitnijih faktora u procesu, jer se svaki polaznik ponaosob može prema vlastitoj procjeni posvetiti radu na onome što on ocijeni da je za njega problematično. Standardnim operativnim procedurama Odjeljenja stranih jezika i Elaboratima Odsjeka (Kurseva), propisuje se način rada i funkcionisanja kurseva stranih jezika i daju se opće smjernice o nastavnim metodama, modulima, sredstvima, ocjenjivanju i postizanju određenog nivoa poznavanja stranih jezika.

Kako bi se nastava što kvalitetnije realizovala potrebni su odgovarajući učionički kapaciteti, nastavna sredstva i nastavna pomagala. Za izvođenje nastave na kursovima, Odjeljenje stranih jezika raspolaže sa odgovarajućim učioničkim kapacitetima, nastavnim sredstvima i nastavnim pomagalima: učionice, multimedijalne jezičke laboratorije, jezičke audio laboratorije, softverski programi (Tell Me More,²⁴ Rosetta Stone²⁵, CBT²⁶, IMI²⁷, LLA²⁸), nastavno-radna sredstva (udžbenici, vježbanke, rječnici..), interaktivne table (pametne table), školske table „piši-briši“, računari, TV s videom i DVD, multimedijalni sadržaji, knjige, CD-ovi sa jezičkim vježbama. Instruktor će u svojoj pripremi za izvođenje nastave predvidjeti koju nastavnu prostoriju koristiti, te koja su mu nastavna sredstva i pomagala neophodna za što kvalitetnije izvođenje nastave.

²³ Svakog petka planirana je postakcijska analiza sa polaznicima, gdje oni daju svoja mišljenja i sugestije u vezi realizovane obuke za tu sedmicu i ostalih pitanja na kursu. U realizaciji PAA učestvuju voditelji kurseva, instruktori i polaznici kurseva. Zapažanja sa sedmičnog PAA unose se u svesku zapažanja. Voditelj kursa usmeno izvještava načelnika OSJ o zapažanjima sa PAA.

²⁴ Softver Tell Me More (Reci mi više) ima za cilj da omogući učenicima da rade samostalno, analizirajući svoje rezultate dok rade i prilagođavajući svoj radni program prema tim rezultatima i alternativa je tradicionalnim časovima jezika. Tell Me More je kompletno rješenje za učenje koje se fokusira na čitanje, pisanje, slušanje i izgovor, a glavne karakteristike uključuju najsavremenije prepoznavanje govora, multimedijalni video i digitalizovani zvuk.

²⁵ Rosetta Stone je softverska platforma za učenje jezika koja ima tri nivoa koji uključuju video, audio i fotografije. Ove lekcije su razvijene u saradnji sa izvornim govornicima. Korisnici su u mogućnosti da rade kroz lekcije vlastitim tempom i nauče konverzacijske fraze koje se mogu uključiti u svakodnevni život.

²⁶ Computer Based Training - softverski program za obuku na kompjuteru i koristi se kao dodatna obuka tako što prati knjige po kojima se radi na kursu.

²⁷ Interactive Multimedia Instruction – softverski program za interaktivne multimedijalne instrukcije. Koristi se za niže nivoe kursa engleskog jezika (nivo 1, 2 i 3).

²⁸ Listening Language Activities – softverski program koji obuhvata slušne jezičke aktivnosti i koji se koristi na laboratorijskim jezičkim vježbama.

3.4.1. Misija i Lista osnovnih zadataka misije Odjeljenja stranih jezika

Misija i LOZM Odjeljenja stranih jezika proizašli su iz misije i LOZM-a Centra za profesionalni razvoj.

➤ Misija Odjeljenja stranih jezika:

„Odjeljenje stranih jezika, u sklopu realizacije individualne i institucionalne obuke u Oružanim snagama BiH, vrši edukaciju iz stranih jezika pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, i drugih institucija s ciljem razvijanja i poboljšavanja njihovih jezičkih vještina.

➤ Lista osnovnih zadataka misije Odjeljenja stranih jezika:

1. Realizacija kurseva stranih jezika (engleski, francuski, njemački, turski i grčki jezik),
2. Razvoj i unapređenje nastavnog procesa,
3. Upravljanje informacijama vezanim za obuku na kursevima stranih jezika“.

(SOP Odjeljenja stranih jezika, novembar 2019. godine)

3.4.2. Nastavne metode, moduli i standardi

Kursevi stranih jezika u Odjeljenju stranih jezika su zasnovani na kombinovanoj metodi, i na nekoliko osnovnih principa:

- a) „jezik nije prirodna nauka koja se izučava, nego dio aktivnog procesa svjesnog i podsvjesnog razmišljanja, izražavanja i komunikacije,
- b) učenje treba da u što većoj mjeri bude jednojezično (korištenje maternjeg jezika u komunikaciji instruktor-polaznik i obrnuto, kao i u komunikaciji polaznik-polaznik svesti na minimum),
- c) svaki najmanji djelić znanja jezika nije aktivno znanje, sve dok se ne upotrijebi u komunikaciji i to mnogo puta i u mnogo situacija,
- d) potrebno je postići takav nivo znanja da polaznik počinje tj. može da govori riječi, sklopove riječi, rečenice, fraze i sklopove rečenica a da u tom trenutku nije svjestan da govori.“ (SOP Odjeljenja stranih jezika, novembar 2019. godine)

Rad instruktora sa polaznicima je u osnovi komunikacija između instruktor - polaznik, instruktor - grupa, te praćenje komunikacije polaznik - polaznik. Instruktor je tu da objasni nove sadržaje, da inicira i vodi komunikaciju unutar grupe. Pri tome potiče “živi” razgovor što je moguće više, a mora da vodi računa da se ne udalji puno od sadržaja teme. Atmosfera razgovora treba da bude opuštena, a ambijent treba da doprinosi da se svaki polaznik osjeća

prijatno. Cilj je proširiti “rječnik” što je moguće više, instruktor pri tome stalno vrši gramatičke korekcije, i malo po malo ispravlja greške.

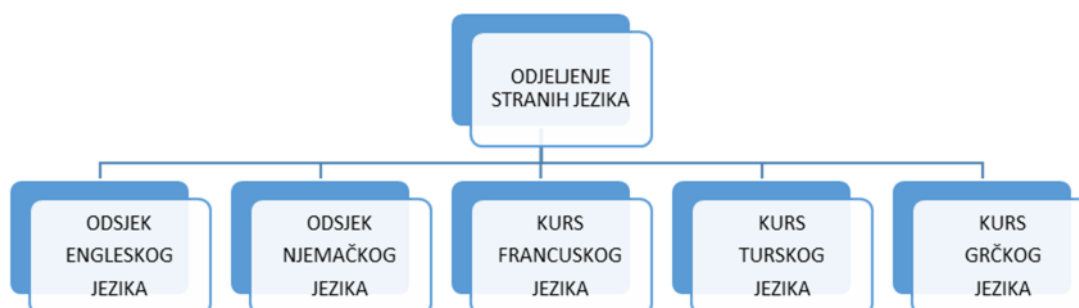
Moduli kurseva stranih jezika u Odjeljenju stranih jezika su:

- rad po udžbenicima,
- vježbe slušanja,
- vježbe govora,
- vježbe pisanja,
- vježbe čitanja,
- vježbe na edukativnom softveru,
- periodična i završna testiranja.

Da bi polaznik uspješno završio kurs i dobio certifikat o završenom kursu mora biti prisutan na nastavi minimalno 95% od ukupnog fonda sati, položiti periodične testove i završni test. Za svaki nivo kursa propisani su standardi po vještinama koje polaznik mora ispuniti da bi uspješno završio kurs. Svaki kurs stranog jezika ima određene specifičnosti kod testiranja, zavisno od toga na koji način se vrši testiranje u partnerskim zemljama, odnosno, testiranje poznavanja stranih jezika u Odjeljenju stranih jezika se vrši na isti ili uglavnom na isti način kao i u partnerskim zemljama koje podržavaju rad Odjeljenja.

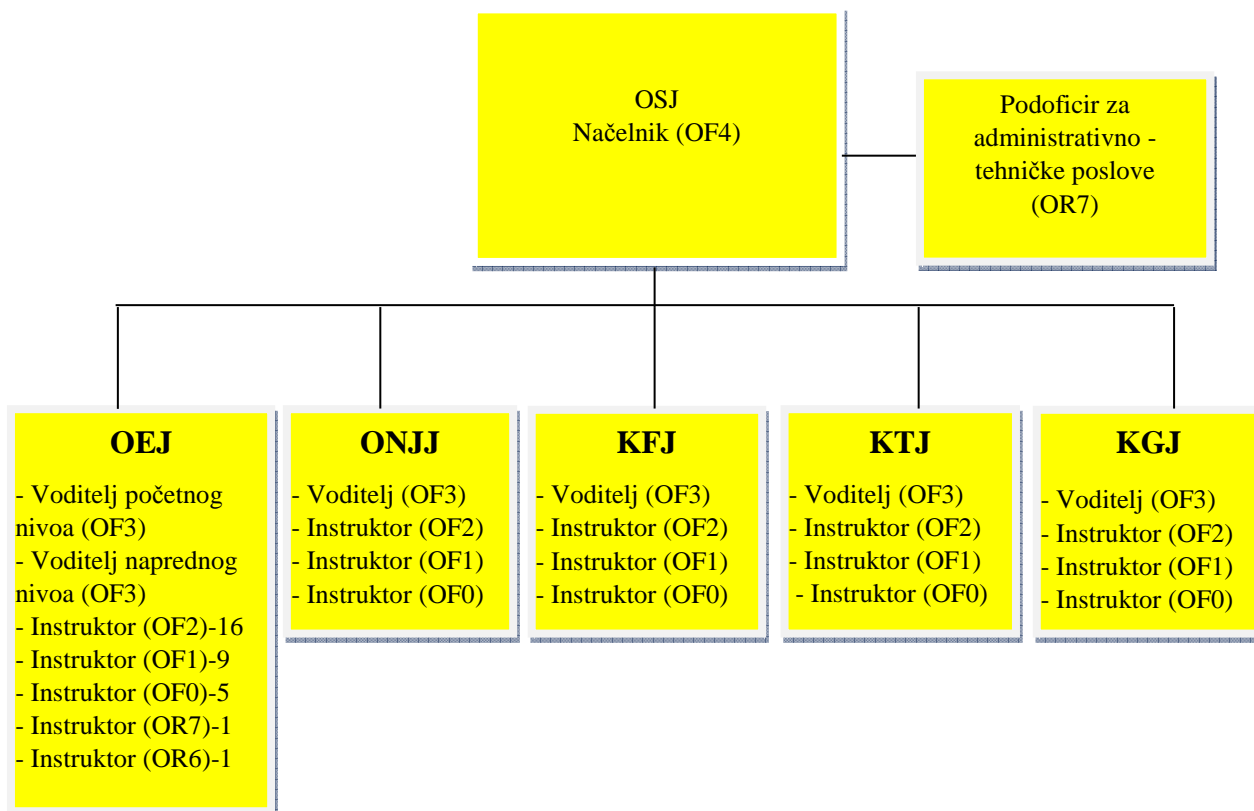
Polaznicima se prvog dana kursa saopšte termini i vrste testova i ti termini su im dostupni u svakom momentu. Rezultati postignuti na testu evidentiraju se u matičnu knjigu, lični karton za praćenje rezultata i ocjenjivanje polaznika, a isti se kroz izvještaj o provedenom testiranju dostavljaju načelniku Odjeljenja stranih jezika na uvid, kao i u izvještaju o završetku kursa.

Shema 9. Organizacijska struktura Odjeljenja stranih jezika



Izvor: SOP Odjeljenja stranih jezika, novembar 2019. godine

Schema 10. Organizacijsko-formacijska struktura Odjeljenja stranih jezika



➤ Brojno stanje personala Odjeljenja stranih jezika:

- Oficiri – 49 (OF4-1, OF3-6, OF2-19, OF1-14, OF0-9),
- Podoficiri – 3 (OR7-2, OR6-1),
- Ukupno – 52.

Slika 1. Odjeljenje stranih jezika - lokacija „Rajlovac“ Sarajevo



Slika 2. Odjeljenje stranih jezika - lokacija „Kozara“ Banja Luka



3.4.3. Dužnosti, nadležnosti i odgovornosti personala Odjeljenja stranih jezika

Dužnosti načelnika, voditelja Odsjeka (Kurseva) i instruktora, propisani su Administrativnim standardnim operativnim procedurama (ASOP) Centra za profesionalni razvoj i Standardnim operativnim procedurama (SOP) Odjeljenja stranih jezika koji se svake godine ažuriraju u skladu sa novim izazovima, zahtjevima, zadacima i potrebama Oružanih snaga BiH, kako bi jezička edukacija zadržala dostignuti nivo obuke, a na poljima gdje je to moguće podigla ga na viši nivo.

➤ „Dužnosti načelnika odjeljenja stranih jezika su:

- Odgovoran je za cjelokupan život i rad OSJ CPR,
- Kreira, održava i unapređuje uslove i atmosferu za permanentan odgojno-obrazovni rad,
- Stara se o uvođenju najnovijih didaktičko-metodičkih standarda na kursovima stranih jezika,
- Kontrolira i usmjerava cjelokupne nastavne i vannastavne aktivnosti u OSJ CPR,
- Izvještava komandanta CPR o životu i radu u OSJ CPR,
- Saraduje sa štabnim sekcijama CPR, a po određenim pitanjima sa Odjeljenjem obuke KOiD,

- Ustrojava i nadgleda vođenje nastavne i sve druge dokumentacije,
- Brine o permanentnom vojno-stručnom usavršavanju svih pripadnika OSJ CPR,
- Stara se o materijalnim i svim ostalim pretpostavkama za nesmetan rad OSJ CPR,
- Vršiti ocjenjivanje vojnih lica u skladu sa šemom ocjenjivanja CPR CPR,
- Izrađuje opšta, planska, operativna i dokumenta obuke u skladu sa važećim naređenjima,
- Izrađuje i kontroliše ažurnost svih Standardnih operativnih procedura i Elaborata u OSJ i predlaže njihove izmjene u skladu sa dobijenim smjernicama i aktuelnim naređenjima,
- Izrađuje sve potrebne izvještaje po obuci u skladu sa terminima definisanim u SOP-u tekućeg planiranja i drugim važećim naređenjima,
- Koordinira aktivnosti tokom organizacije i realizacije testiranja u poznavanju engleskog jezika kandidata za prijem u profesionalnu vojnu službu u početnom činu oficira i podoficira (Faza I testiranja),
- Koordinira aktivnosti oko organizacije i realizacije testiranja u poznavanju engleskog jezika pripadnika MO i OS BiH, kao i drugih institucija BiH čiji se pripadnici testiraju u OSJ,
- Obavlja i druge poslove i zadatke shodno naređenjima koja mu izda komandant CPR i za svoj rad odgovara isključivo komandantu CPR.“

(ASOP CPR KOiD, oktobar 2018. godine i SOP OSJ CPR, novembar 2019. godine)

Načelnik Odjeljenja stranih jezika direktno je potčinjen komandantu Centra za profesionalni razvoj i saraduje sa svim organima Komande i Štaba CPR-a i KOiD-a. Sva dokumenta koja se izrađuju u Odjeljenju na pregled i potpis se dostavljaju komandantu CPR-a, odnosno, u njegovoj odsutnosti licu koje ga mijenja. Komunikacija unutar Odjeljenja vezana za poslove iz domena odjeljenja, po pravilu, odvija se neposredno i kada to priroda posla dozvoljava usmeno, ali i pisano kada to zahtijevaju priroda i složenost posla. „Odjeljenje izrađuje dokumenta iz oblasti nastave u vidu kratkoročnih i dugoročnih dokumenata koja su propisana Doktrinom obuke, pravilima, propisima, SOP-ovima i drugim naređenjima i uputstvima komandanta Centra za profesionalni razvoj, a to su:

- SOP Odjeljenja stranih jezika,
- Elaborati kurseva stranih jezika,
- Lični kartoni polaznika kursa,
- Program instrukcija, Tematski plan, Nastavni plan i program, Raspored obuke (za svaki kurs posebno)

- Dnevnik nastave (za svaku nastavnu grupu),
- Knjiga zapažanja sa obuke (za svaki kurs posebno),
- Testovi provjere znanja,
- Certifikati o pohađanju i o uspješnom završetku kursa,
- Uvjerenje o postignutom rezultatu u poznavanju engleskog jezika,
- Dokumenta potrebna za obilazak i kontrolu obuke,
- Druga dokumenta potrebna za evidenciju i uspješnu realizaciju nastavnog procesa.“
(ASOP Centra za profesionalni razvoj, oktobar 2018. godine)

➤ Dužnosti voditelja Odsjeka (Kursa) su:

- „Odgovoran je za cjelokupan život i rad kursa,
- Kreira, održava i unapređuje preduslove potrebne za kvalitetan obrazovni rad na kursu,
- Brine o uvođenju najnovijih didaktičko-metodičkih standarda na kursu,
- Kontroliše i usmjerava cjelokupne nastavne i vannastavne aktivnosti na kursu,
- Izvještava načelnika OSJ o životu i radu na kursu,
- Brine o permanentnom vojno-stručnom usavršavanju instruktorskog kadra iz svoje nadležnosti,
- Ustrojava i nadgleda vođenje nastavne i sve druge dokumentacije,
- Odgovoran je za izvođenje nastave na kursu po postojećem Nastavnom planu i programu,
- Odgovoran je za cjelokupan proces provjere znanja,
- Rukovodi radom Nastavnog vijeća,²⁹
- Kao voditelj i ujedno instruktor daje načelniku OSJ inicijative za poboljšanje obrazovnog procesa,
- Brine se o materijalnim i svim ostalim pretpostavkama za nesmetan rad kursa,
- Definiše potrebe i predlaže načelniku OSJ mjere i aktivnosti za znavljanje materijalne baze obuke (nastavna literatura, multimedijalni sadržaji, oprema za jezičke laboratorije..),
- Organizuje i provodi testiranja polaznika na kursu i testiranja pripadnika MO i OS BiH, kao i drugih institucija BiH čiji se pripadnici testiraju u OSJ u skladu sa

²⁹ Nastavno vijeće je tijelo koje se saziva kada se pojave okolnosti koje polaznika mogu spriječiti da nastavi kurs. Razlozi sazivanja Nastavnog vijeća iz područja obuke mogu biti: nedostizanje standarda predviđenih Elabormom kursa i svi ostali problemi iz oblasti obuke. Standarde kurseva propisuju odgovarajući elaborati kurseva stranih jezika. U sastavu nastavnog vijeća su voditelj kursa i minimalno jedan instruktor.

planovima i naređenjima nadređene komande,

- Izrađuje uvjerenja o postignutom rezultatu za pripadnike MO i OS BiH, kao i pripadnike drugih institucija BiH,
- Izrađuje mjesečnu evidenciju prisutnosti na nastavi za sve polaznike kursa i dostavlja je načelniku OSJ,
- Vršiti ocjenjivanje instruktora iz svoje nadležnosti u skladu sa šemom ocjenjivanja,
- Obavlja i druge poslove i zadatke shodno naređenjima koja mu izda načelnik OSJ.
(ASOP CPR KOiD, oktobar 2018. godine i SOP OSJ CPR, novembar 2019. godine)

➤ Dužnosti instruktora su:

- „Nosioци su realizacije obuke i odgovorni su za izvođenje nastave po odobrenom Nastavnom planu i programu,
- Organizuju nastavne sate i laboratorijske vježbe uz primjenu savremenih metoda, sredstava i organizovanih oblika nastave,
- Pripremaju potrebnu prateću dokumentaciju za nastavu,
- Vršiti provjeru znanja polaznika,
- Vode sljedeću dokumentaciju: dnevnik nastave, matičnu knjigu polaznika, lične kartone polaznika, listu zaduženja knjiga i drugog nastavnog materijala, lični karton praćenja rezultata i ocjenjivanja polaznika, svesku PAA i knjigu Nastavnog vijeća,
- Učestvuju u radu Nastavnog vijeća;
- Iniciraju i učestvuju u nabavci materijala za nastavu,
- Učestvuju u svom domenu u selektiranju kandidata za više nivoe kursa i kursa kondicioniranja,
- Lično se vojno-stručno usavršavaju,
- Zajedno s polaznicima brinu o opremi u učionici/laboratoriji,
- Vršiti inventuru svih prostorija i sredstava na kursu,
- Direktno su odgovorni voditelju Odsjeka (Kursa),
- Obavljaju i druge poslove i zadatke po naređenju voditelja Odsjeka (Kursa).“
(ASOP CPR KOiD, oktobar 2018. godine i SOP OSJ CPR, novembar 2019. godine)

3.4.4. Karakteristike i kvalitete instruktora

U priručniku Komande za obuku i doktrinu *Metodika obuke u Oružanim snagama BiH* detaljno je opisano koje karakteristike i kvalitete treba da posjeduju instruktori u Oružanim snagama BiH, a samim time i instruktori stranih jezika. Instruktor je potpuno posvećen

obuci i njegove vještine, ponašanje, stavovi, riječi i njegova šutnja, dobijaju pred njegovim slušaocima (polaznicima) vrijednost primjera. Instruktor mora ispunjavati svoju obrazovnu ulogu te da svojim ponašanjem i metodama koje koristi, stvara povoljnu situaciju u kojoj će slušaoci usvajati znanja.

Teško je definisati idealnu sliku koja je potrebna za dobrog instruktora, i veoma je teško posjedovati visok stepen svih potrebnih kvaliteta. Kroz svoj rad, instruktor stiče iskustvo i permanentno se izgrađuje kako bi postizao napredak i uspjeh. „Pozitivne karakteristike koje mora imati jedan instruktor su:

- **Poznavanje materije (kompetentnost)** – Instruktor će napraviti veliku grešku ako misli da ne mora dopuniti iskustvo učenjem ili da mu nije potrebno da priprema nastavu. Poznavanje svog zanimanja, održavanje svog znanja i njegovo svakodnevno obogaćivanje, posjedovanje normalne verbalne tečnosti i adekvatno jezičko znanje su najvažniji aspekti.
- **Poznavanje metodike, procedura, tehnike nastave** – Poznavanje modernih metoda nastave je prijeko potrebna pomoć koja će instruktoru olakšati njegov zadatak.
- **Umjerena ličnost (karakter)** – Sposobnost za prilagođavanje na individualne razlike i okruženje, strpljenje, upornost i sposobnost za stalnu komunikaciju sa svojim slušaocima. Instruktor mora obučavati slušaoce koji se međusobno puno razlikuju, mora imati veliko strpljenje da bi se stavio na nivo svakog od njih, treba biti sposoban da ih razumije i da oni njega razumiju i da sa upornošću nastavi svoj posao i pored umora ili gubitka zanimanja koje ponekad može osjetiti. Umjerena ličnost (karakter) podrazumijeva: realno poznavanje samog sebe, zadovoljstvo i radost zbog bavljenja svojim zanimanjem, biti prilagodljiv drugima i slagati se sa poslom koji se izvršava.
- **Profesionalan stav** – Instruktor mora imati stvarni interes i entuzijazam da obučava slušaoce i da dobro poznaje materiju koju objašnjava. Mora posmatrati svoje slušaoce sa simpatijom i biti pravedan u ophođenju. Ono što radi i čini u toku nastave i način na koji govori, utiču na važan način na slušaoce.

Kvaliteti instruktora moraju biti sljedeći:

- **Tehnike:**
 - 1) profesionalne – poznavanje materije koju predaje,
 - 2) pedagoške – poznavanje pedagoških principa, metoda i procedura obuke,
- **Intelektualne vještine:**
 - 1) osjećaj za organizaciju,

- 2) sposobnost za predočavanje jednog pitanja i za progresivnu primjenu plana obuke,
 - 3) sposobnost za isticanje nečega što je osnovno i stavljanje u drugi plan onoga što je sporedno,
- **Ljudski kvaliteti:**
 - 1) osjećaj obaveze i ljubavi prema odgovornosti,
 - 2) sposobnost za uspostavljanje kontakta i komunikacija sa drugima,
 - 3) lakoća izražavanja,
 - 4) strpljenje,
 - 5) smisao za humor, životni optimizam,
 - 6) entuzijizam, interes i simpatija,
 - 7) slaganje između onoga što kaže da radi,
 - 8) stalna spremnost duha da razumije svoje slušaoce.“ (Metodika obuke u Oružanim snagama BiH, 2017. godina)

Iako je teško naći instruktore da posjeduju sve ove kvalitete, i ako bi morali uspostaviti red prioriteta, ljudske vrline bi bile one koje se najviše cijene jer su osnovne.

Slika 3. Savremeno opremljena učionica u Odjeljenju stranih jezika



3.4.5. Zajednički evropski referentni okvir za jezike

Nivoi određivanja poznavanja stranih jezika su određeni prema Zajedničkom evropskom referentnom okviru za jezike³⁰ (Common European Framework of Reference for Languages – CEFRL). „Postoji šest nivoa i to:

➤ **Slušanje**

A1: Mogu razumjeti poznate riječi i osnovne fraze koje se odnose na mene, moju obitelj i neposrednu konkretnu okolinu, ako sugovornik govori polako i razgovijetno.

A2: Mogu razumjeti fraze i najčešće korištene riječi iz područja neposrednog ličnog interesa (npr. jednostavne podatke o sebi i porodici, informacije vezane uz kupovinu, neposrednu okolinu, posao). Mogu shvatiti osnovno značenje kratkih, jasnih i jednostavnih poruka i javnih obavijesti.

B1: Mogu razumjeti glavne misli jasnog standardnog razgovora o poznatim temama s kojima se redovno susrećem na poslu, u školi, u slobodno vrijeme itd. Mogu razumjeti glavne poruke mnogih radijskih i televizijskih programa o tekućim događajima ili temama od ličnog i profesionalnog interesa ako su iskazane relativno polako i razumljivo.

B2: Mogu razumjeti duže govore i predavanja te pratiti čak i složenu argumentaciju ako mi je tema barem donekle poznata. Mogu razumjeti veći dio TV vijesti i programa koji se bave tekućim događajima. Mogu razumjeti većinu filmova na standardnom jeziku.

C1: Mogu razumjeti dugačak govor čak i kad nije jasno strukturiran i kad veze među rečenicama nisu jasno iskazane, već se samo podrazumijevaju. Mogu bez prevelika napora razumjeti televizijske programe i filmove.

C2: Nemam poteškoća u razumijevanju bilo koje varijante govornog jezika, bilo u direktnoj komunikaciji, bilo preko medija, čak ni kad se govori brzinom izvornog govornika, uz uslov da imam vremena prilagoditi se određenom naglasku.

➤ **Govor**

Govorna interakcija

A1: Mogu voditi jednostavan razgovor uz uslov da je sagovornik spreman sporije ponoviti ili

³⁰ Zajednički evropski referentni okvir za jezike (Common European Framework of Reference for Languages – CEFRL), dokument je Vijeća Evrope nastao u saradnji s uglednim evropskim jezičkim institucijama. Prvi je put objavljen 2001. godine i opisuje jezičku kompetenciju na šest nivoa (A1, A2, B1, B2, C1, C2). Glavni cilj mu je na objektivnan način opisati znanje stranog jezika. CEFRL detaljno objašnjava šta onaj ko uči strani jezik mora naučiti kako bi mogao komunicirati te koja znanja i vještine mora razviti da bi ga uspješno mogao koristiti. CEFRL definira i stepene jezičke kompetencije koji omogućavaju praćenje napredovanja procesa učenja stranog jezika. (Bergovec, Marina, 2007. *Zajednički evropski referentni okvir za jezike - prednosti i ograničenja*, <https://hrcak.srce.hr/file/34307> preuzeto 27.12.2021.)

preformulisati svoje rečenice te da mi je spreman pomoći da izrazim ono što želim reći. Mogu postavljati i odgovarati na jednostavna pitanja o dobro poznatim temama ili da bih zadovoljio svoje neposredne potrebe.

A2: Mogu komunicirati u jednostavnim i uobičajenim situacijama koje zahtijevaju jednostavnu i neposrednu razmjenu informacija o poznatim temama i aktivnostima. Mogu sudjelovati u vrlo kratkim razgovorima premda obično ne razumijem dovoljno da bih sam podržavao konverzaciju.

B1: Mogu se snalaziti u većini situacija koje se mogu pojaviti tokom putovanja kroz područje na kojem se taj jezik govori. Mogu se, bez pripreme, uključiti u razgovor o temama koje su mi poznate, koje su od ličnog interesa ili se odnose na svakodnevni život (npr. na porodicu, hobi, posao, putovanja i tekuće događaje).

B2: Mogu komunicirati dovoljno tečno i spontano, što omogućuje normalnu interakciju s izvornim govornikom. Mogu aktivno sudjelovati u raspravama unutar poznatih situacija obrazlažući i braneći svoja stajališta.

C1: Mogu se tečno i spontano izražavati bez vrlo očitog traženja odgovarajućih riječi. Mogu fleksibilno i učinkovito koristiti jezik u društvenim i poslovnim situacijama. Mogu precizno izraziti svoje ideje i mišljenja te se svojim doprinosom spretno uključiti u raspravu drugih govornika.

C2: Mogu bez napora sudjelovati u bilo kakvom razgovoru ili raspravi uz dobro prepoznavanje i korištenje idiomatskih izraza i kolokvijalizama. Mogu se tečno izražavati i precizno prenositi i finije nijanse značenja. Ako ipak naiđem na problem, mogu se povući i preformulisanjem izražaja zaobići prepreku toliko spretno da to sagovornici jedva i primijete.

Govorna produkcija

A1: Mogu koristiti jednostavne fraze i rečenice da bih opisao gdje živim i osobe koje poznajem.

A2: Mogu koristiti niz fraza i rečenica da bih jednostavnim jezikom opisao svoju obitelj i druge ljude, svoje životne uslove, svoje obrazovanje te svoje sadašnje ili prethodno radno mjesto.

B1: Mogu jednostavno povezivati rečenice kako bih opisao doživljaje i događaje, svoje snove, nade i težnje. Mogu ukratko obrazložiti i objasniti svoja stajališta i planove. Mogu ispričati priču ili prepričati sadržaj knjige ili filma te opisati svoje reakcije.

B2: Mogu jasno i detaljno govoriti o mnogim temama vezanim uz područje vlastitoga interesa. Mogu objasniti svoja stajališta o nekoj aktualnoj temi navodeći prednosti i nedostatke raznih pristupa.

C1: Mogu iznijeti jasan, podroban opis složenih činjenica, povezujući tematske cjeline, razvijajući određene misli i zaokružujući izlaganje odgovarajućim zaključkom.

C2: Mogu jasno i tečno iznositi činjenice ili argumente stilom koji odgovara kontekstu. Mogu učinkovito i logično strukturirati svoj prikaz na način koji slušatelju pomaže da uoči i zapamti glavne stavove.

➤ Čitanje

A1: Mogu prepoznati poznata imena, riječi i vrlo jednostavne rečenice, npr. na oglasima postavljenim na javnim mjestima, plakatima ili u katalozima.

A2: Mogu čitati vrlo kratke, jednostavne tekstove. Mogu pronaći određenu, predvidivu informaciju u jednostavnim, svakodnevnim pisanim materijalima kao što su oglasi, prospekti, jelovnici i vozni redovi, te mogu razumjeti kratka, jednostavna lična pisma.

B1: Mogu razumjeti tekstove koji su uglavnom pisani običnim jezikom ili jezikom moje struke. Mogu razumjeti opis događaja, osjećaja i želja u osobnim pismima.

B2: Mogu čitati članke i izvještaje koji obrađuju savremene probleme u kojima pisac zauzima određena stajališta ili izražava određena mišljenja. Mogu razumjeti savremenu književnu prozu.

C1: Mogu razumjeti dugačke i kompleksne činjenične i književne tekstove te prepoznati stilske različitosti. Mogu razumjeti specijalizirane članke i duže tehničke upute, čak i kad se ne odnose na moje područje.

C2: Mogu bez poteškoća čitati sve vrste tekstova, uključivši apstraktne, strukturno ili lingvistički složene tekstove poput priručnika, specijaliziranih članaka i književnih djela.

➤ Pisanje

A1: Mogu napisati kratku, jednostavnu razglednicu, npr. poslati pozdrave s ljetovanja. Mogu ispuniti formulare osobnim podacima, npr. unijeti svoje ime, državljanstvo i adresu u hotelsku prijavnicu.

A2: Mogu pisati kratke, jednostavne bilješke i poruke. Mogu napisati vrlo jednostavno lično pismo, npr. pismo zahvale.

B1: Mogu napisati jednostavan vezani tekst o poznatoj temi ili temi od osobnog interesa. Mogu napisati osobno pismo opisujući svoje doživljaje i dojmove.

B2: Mogu napisati jasan, podroban tekst o velikom broju tema s područja svog interesa. Mogu napisati sastav ili izvještaj prenoseći informaciju ili navodeći razloge za ili protiv određenog stajališta. Mogu napisati pismo u kojemu jasno izražavam značenje koje osobno pridajem određenim događajima i iskustvima.

C1: Mogu se izraziti jasnim, dobro strukturiranim tekstom te obrazlagati svoja stajališta. Mogu pisati o složenim temama u pismu, sastavu ili izvještaju naglašavajući ono što smatram važnim. Mogu odabrati stil koji odgovara čitatelju kojemu je to namijenjeno.

C2: Mogu napisati jasan, tečan tekst primjerenim stilom. Mogu pisati složena pisma, izvještaje ili članke u kojima je određena tema jasno i logično iznesena kako bi primatelj mogao uočiti i zapamtiti bitne stavove. Mogu pisati sažetke i prikaze stručnih ili književnih djela.“ (www.unidu.hr/wp-content/uploads/2021/10/Zajedni-ki_referentni_okvir_za_jezike_-_Opis-stupnjeva.pdf preuzeto 27.12.2021.)

3.5. Odsjek engleskog jezika

3.5.1. Opšti opis Odsjeka engleskog jezika

U skladu sa generalnim opredjeljenjem Oružanih snaga BiH, engleski jezik je jedan od prioritetnih faktora približavanja Oružanih snaga BiH modernim armijama svijeta, a posebno NATO-u. U vezi s tim Ministarstvo odbrane BiH je poduzelo niz aktivnosti pokretanja kursa engleskog jezika. Samo pokretanje je bilo usko povezano uz ostale segmente saradnje Oružanih snaga BiH sa SAD-om preko Kancelarije za odbrambenu saradnju (Office of the Disciplinary Counsel – ODC) u Sarajevu. Principi, metode, literatura i tehnička podrška, potiču iz Odbrambenog jezičkog instituta (Defense Language Institute - DLI), San Antonio, Texas, SAD. Rad laboratorija engleskog jezika je utemeljen na najsavremenijim metodama za učenje jezika gore navedene institucije. Kurs engleskog jezika u Oružanim snagama BiH se planira i izvodi po nivoima:

- 1. nivo – početni (Elementary Level),
- 2. nivo – niži srednji (Preintermediate Level),
- 3. nivo – srednji (Intermediate Level),
- 4. nivo – viši srednji (Upper-intermediate Level),
- 5. nivo – napredni (Advanced Level),
- Napredni kurs kondiciranja (Advanced Refresher Course).

Kursevi se realizuju na sljedećim lokacijama:

- Kasarna „Rajlovac“ Sarajevo (realizuje se svih pet nivoa – od 1. do 5. nivoa),
- Kasarna „Kozara“ Banja Luka (realizuju se četiri nivoa – od 1. do 4. nivoa),
- Kasarna „Božan Šimović“ Čapljinina (realizuju se tri nivoa – od 1. do 3. nivoa),
- Kasarna „Dubrave“ Tuzla (realizuju se tri nivoa – od 1. do 3. nivoa).
- Napredni kurs kondiciranja engleskog jezika se realizuje na svim lokacijama.

Intenzivni kurs (pet nivoa) je usmjeren na obuku pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH kao i zaposlenika drugih institucija BiH u poznavanju engleskog jezika. Kurs se realizuje dva puta godišnje (dvije klase) u trajanju od 13 sedmica (416 nastavnih sati) i osigurava razvoj osnovnih vještina u oblastima slušanja, govora, čitanja i pisanja. Kurs je osmišljen tako da obezbijedi dovoljno jezičkih vještina za ulaz na sljedeći nivo kursa. Cjelokupni program intenzivnog kursa izvodi se pomoću knjiga sa Kurasa američkog engleskog jezika (American Language Course - ALC), od knjige 1 do knjige 30, koje sadrže sve komponente i funkcije jezika i to: vokabular, gramatika, sve vještine i funkcije jezika, laboratorijske jezičke vježbe (Listening Language Activities - LLA) i softverskih programa za obuku na kompjuteru (Computer Based Training – CBT) i interaktivne multimedijske instrukcije (Interactive Multimedia Instruction – IMI), s ciljem obuhvatanja sve četiri jezičke vještine. Sve teme obično obuhvataju oblast našeg svakodnevnog života i osnove vojne terminologije. Tekstovi su sadržajni i interesantni, a popraćeni su sa velikim brojem vježbi. Na svakom nivou se pređe po šest knjiga (početni nivo 1-6, niži srednji nivo 7-12, srednji nivo 13-18, viši srednji nivo 19-24 i napredni nivo 25-30). Nakon završetka posljednjeg nivoa polaznici treba da ostvare rezultat završnog testa ALCPT 80+, te time stiču uslov za izlazak na polaganje testa STANAG 6001.³¹ Ulazni standard za svaki nivo kursa engleskog jezika je sljedeći:

- početni nivo (0-29),
- niži srednji nivo (30-44),
- srednji nivo (45-60),
- viši srednji nivo (61-70),
- napredni nivo (71-80).

Napredni kurs kondiciranja engleskog jezika usmjeren je na obuku pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH u kondiciranju engleskog jezika i pripremi za polaganje testa STANAG 6001. Realizuje se prema razvijenom planu i programu na svim lokacijama Odjeljenja stranih jezika (Sarajevo, Banja Luka, Čapljina i Tuzla). Kurs se organizuje za dvije klase polaznika na godišnjem nivou i traje dvije radne sedmice (64 nastavna sata). Krajnji cilj koji je potrebno da polaznik kursa postigne nakon završenog kompletnog ciklusa učenja engleskog jezika je dostizanje standarda neophodnog za dobijanje sertifikata engleskog vojnog jezika, tj. nivoa koji odgovara ispitu iz testa STANAG 6001. Uspješnim završetkom

³¹ STANAG 6001 je samo jedan od niza standarda koji se primenjuju u okviru NATO saveza i programa Partnerstvo za mir. Sam naziv je skraćenica od dvije reči (STANDARDIZATION AGREEMENT), dok se oznaka 6001 odnosi na specifične kriterijume za poznavanje stranih jezika u okviru NATO-a. Sve standarde STANAG, pa i STANAG 6001, propisuje NATO Agencija za standardizaciju (NSA).

intenzivnog kursa i naprednog kursa kondiciranja engleskog jezika polaznici stiču osnovna znanja i vještine potrebne za pravilnu komunikaciju na engleskom jeziku, te stiču kvalifikacije za daljnje školovanje u zemljama engleskog govornog područja i partnerskim zemljama gdje je za određene edukacije radni jezik engleski, te tako mogu da odgovore zahtjevima Oružanih snaga BiH za rad u multinacionalnom okruženju.

3.5.2. Testiranja na Odsjeku engleskog jezika

Na naprednom kursu kondiciranja nema testiranja dok se na intenzivnom kursu engleskog jezika provode sljedeća testiranja:

➤ **Book Quiz (BQ):**

To je test koji se polaže nakon svake završene knjige, a obavezni su mu pristupiti svi polaznici. Test je u principu analogan testu ALCPT, s tim što ima 50 pitanja i sva su vezana za oblast koju data knjiga obrađuje, a radi se 45 minuta. Test se izvodi u audio-laboratoriji, a sastoji se od 50 pitanja od kojih je prvih 25 slušajući dio, a drugih 25 je čitajući dio. Svako od pitanja donosi polazniku 2 boda ukoliko na njega tačno odgovori. Bodovanje na BQ je procentualno. Da bi se zadovoljio minimum znanja iz upravo završene knjige, potrebno je na provjeri postići minimalno 70% tačnih odgovora. Polaznik može preći na narednu knjigu i sa manje od 70% tačnih odgovora, ali ako na narednom BQ testu ne ostvari traženi rezultat, otpušta se s kursa zbog akademskog neuspjeha.

➤ **ALCPT test (American Language Course Placement Test):**

To je standardizovani test iz poznavanja engleskog jezika koji je kompleksan i nije specifično vezan niti za jednu od knjiga, nego je sveobuhvatan i pokazuje generalno poznavanje engleskog jezika sa naglaskom na sposobnost razumijevanja (vještinu slušanja i razumijevanja pisanog teksta). Test se izvodi u audio-laboratoriji pod nadzorom administratora i sastoji se od 100 pitanja od kojih je prvih 66 slušajući dio, a drugih 34 je čitajući dio. Sve informacije o testu i upute za rad daju administratori neposredno prije početka testiranja. Nakon testiranja polaznicima se objavljuju rezultati ali im se ne dozvoljava analiza test materijala. Testiranje standardizovanim ALCPT testom se realizuje dva puta u toku kursa. Prvo ALCPT testiranje se realizuje nakon prve polovine kursa i rezultat ovog testiranja se koristi kao pokazatelj napretka polaznika od početka kursa do tada. Drugo ALCPT testiranje se realizuje na kraju kursa i rezultat ovog testiranja je zvaničan rezultat koji se upisuje u certifikat o završenom kursu. Polaznicima koji na drugom testiranju ne dostignu standard kursa rade retest (popravni test).

Da bi polaznici uspješno završili kurs i dobili certifikat, potrebno je da ostvare sljedeće rezultate po nivoima:

- početni nivo 30+,
- niži srednji nivo 45+,
- srednji nivo 61+,
- viši srednji nivo 71+,
- napredni nivo 81+.

Oficir za kontrolu testiranja (Testing Control Officer – TCO) je odgovaran za kompletan proces testiranja kao i za određivanje testa koji će se raditi na svim lokacijama gdje se vrši testiranje. Na svakoj lokaciji će postojati i oficir za testiranje (Testing Officer – TO) koji će biti direktno odgovorni oficiru za kontrolu testiranja. Također, određuje se i alternativni oficir za kontrolu testiranja (Alternate Test Control Officer – ATCO) kao i alternativni oficir za testiranje (Alternate Testing Officer – ATO).

➤ **Retest** (popravni test):

Ovaj test se organizuje nakon što polaznik ne položi ALCPT test. Postoji samo jedan retest. Retest je ponovljeni ALCPT test koji je obavezno druge forme. Retest se radi sedam dana nakon redovnog ALCPT testa kojeg polaznik nije položio. Ukoliko polaznik ne položi retest, neće dobiti certifikat o završenom kursu.

(Elaborat Odsjeka engleskog jezika, novembar 2019. godine)

3.5.3. Test STANAG 6001

Testom STANAG 6001 (Standardization Agreement) će biti testirani pripadnici Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, a u skladu sa instrukcijama Ministarstva odbrane BiH. To je opšti test poznavanja engleskog ili bilo kojeg drugog svjetskog jezika, u skladu sa standardom STANAG 6001, kojim se određuje nivo jezičkog znanja kandidata³². U Oružanim snagama BiH, testom STANAG 6001 organizuje se testiranje i ocjenjivanje poznavanja engleskog, francuskog, njemačkog, turskog i grčkog jezika. Test je namijenjen ocjenjivanju jezičkih vještina: slušanje, govor, čitanje i pisanje, u skladu sa specifičnim kriterijima i nivoima koje je odredila NATO Agencija za standardizaciju, dok je za implementaciju ovog standarda u

³² STANAG 6001 testira opštu jezičku sposobnost kandidata iz jezičkih vještina: slušanja, čitanja, govora i pisanja, tako da svaki STANAG 6001 test u sebi sadrži zapravo četiri zasebna testa za svaku od ovih vještina. Nakon polaganja testa, svaki kandidat dobija certifikat sa jedinstvenim jezičkim profilom, koji se zvanično naziva SLP (Standardized Language Profile), i koji se sastoji od četiri broja. Svaki od ovih brojeva označava nivo vladanja određenom jezičkom vještinom, i do njega se dolazi testiranjem svake od vještina posebno.

različitim zemljama zadužen Biro za međunarodnu jezičku koordinaciju³³ (Bureau for International Language Co-ordination – BILC). Nakon položenog ispita kandidat dobija svoj Standardni jezički profil (Standardized Language Profile – SLP) i to pojedinačno za svaku vještinu prema specifikacijama testa i kreću se u rasponu 0, 0+, 1, 1+, 2, 2+, 3. Testom se vrši ocjenjivanje jezičkih vještina kandidata u komunikaciji u vojnom, profesionalnom, društvenom i svakodnevnom okruženju, neovisno o postojećim programima učenja stranih jezika u i van Oružanih snaga BiH. Nivoi testa STANAG 6001 ne mogu se uporediti s rezultatima postignutim na bilo kojem drugom testu stranih jezika u i van Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.

BH STANAG 6001 je službeni naziv testa iz poznavanja engleskog jezika u Ministarstvu odbrane i Oružanih snaga BiH i jedini je mjerodavan za određivanje nivoa znanja istih. Test BH STANAG 6001 realizuje Odjeljenje za ocjenjivanje poznavanja stranih jezika (STANAG 6001 Testing Team), koje se nalazi u sastavu Uprave za personal Zajedničkog štaba OS BiH. Svi pripadnici Odjeljenja za ocjenjivanje poznavanja stranih jezika su završili odgovarajuće edukacije i certifikovani su od strane BILC-a. Kao ispomoć u testiranju angažuju se i instruktori Odjeljenja stranih jezika koji su certifikovani od strane BILC-a. Test STANAG 6001 iz poznavanja francuskog, njemačkog, turskog i grčkog jezika realizuje se u saradnji sa ovlaštenim predstavnicima partnerskih zemalja u skladu sa planovima bilateralne saradnje. Rezultat ostvaren na testu STANAG 6001 je validan tri godine. Svi uslovi, postupci i odgovornosti za testiranje stranih jezika u skladu sa STANAG 6001, te način selekcije kandidata i njihova priprema za testiranje uređeni su Pravilnikom o ocjenjivanju poznavanja engleskog jezika.

➤ „Izrada i administriranje testa:

- (1) Odjeljenje za ocjenjivanje poznavanja stranih jezika ZŠ OS BiH je nosilac izrade, administriranja i ocjenjivanja testa.
- (2) Tokom razvoja testa, Odjeljenje za ocjenjivanje poznavanja stranih jezika slijedi smjernice definisane specifikacijama testa³⁴ koje donosi načelnik ZŠ OS BiH.
- (3) Test prolazi provjere pouzdanosti i validnosti prije svakog administriranja.

³³ BILC je savjetodavno tijelo NATO-a u Marshall Centru (Garmisch-Partenkirchen, Njemačka). Bavi se međunarodnim normiranjem, interpretacijom jezičkih deskriptora, obukom ocjenjivača i kontrolom sprovođenja jezičkog standarda.

³⁴ U Specifikaciji testa poznavanja engleskog jezika STANAG 6001 za svaku sekciju (slušanje, govor, čitanje i pisanje), propisani su: sadržaj, vrste tekstova, ciljna populacija, teme, format testa i vrijeme, kriteriji za postizanje standarda, bodovanje, leksička pomoć, test metoda, instrukcije i pitanja, skala ocjenjivanja, dijalekat i stil, dužina testa i broj zadataka. U Aneksu Specifikacije testa poznavanja engleskog jezika STANAG 6001 nalazi se opis jezičkih nivoa, u kojem je za svaku jezičku vještinu detaljno opisano koje standarde kandidat treba da postigne za svaki jezički nivo. (Specifikacija testa poznavanja engleskog jezika STANAG 6001, ZŠ OS BiH, Sarajevo, decembar 2008. godine)

(4) Postupak izrade testa uključuje sljedeće:

- a) standardizaciju kriterija za izradu testa i provođenje testiranja,
- b) timsku izradu pitanja,
- c) pilotiranje³⁵ pitanja za vještine slusanje i čitanje sa kandidatima u inozemstvu,
- d) statističku obradu rezultata i izbor, modifikaciju i doradu pitanja nakon statističke analize.

(5) Pilotiranje testa se vrši u inozemstvu kako bi se osigurala tajnost i sigurnost istog.

(6) Kandidat potpisuje test identifikacijskim brojem, a ne svojim imenom.

(7) Svaka varijanta testa se koristi samo jednom.“

(Pravilnik o ocjenjivanju poznavanja stranih jezika u MO i OS BiH, Član 12.)

➤ „Nadležnosti i odgovornosti Zajedničkog štaba OS BiH su:

- a) planiranje, koordinacija, priprema i izvođenje testiranja kandidata iz poznavanja stranih jezika, u skladu sa uspostavljenim standardima testiranja i ocjenjivanja poznavanja stranih jezika koji se izučavaju u MO BiH i OS BiH,
- b) kroz planove bilateralne odbrambene saradnje sa partnerskim oružanim snagama, predlaže MO BiH;
 - 1) realizaciju pilotiranja BiH STANAG 6001 testova u inozemstvu,
 - 2) realizaciju pilotiranja STANAG 6001 testova partnerskih oružanih snaga u MO BiH i OS BiH,
 - 3) testiranje pripadnika partnerskih oružanih snaga testom BiH STANAG 6001 u BiH ili inozemstvu,
 - 4) testiranje pripadnika MO BiH i OS BiH koje provode partnerske oružane snage ili organizacije testom STANAG 6001 ili drugim testom iz poznavanja stranih jezika,
- c) izrađuje prijedlog finansiranja predloženih događaja i nabavki na godišnjem nivou,
- d) izrađuje godišnji plan testiranja iz poznavanja stranih jezika OS BiH,
- e) planira i predlaže MO BiH kroz planove bilateralne i multilateralne saradnje,

³⁵ Pilotiranje je probno testiranje (predtestiranje) i sastavni je dio procedura za izradu testa engleskog jezika u skladu sa STANAG 6001. Nakon provedenog testiranja vrši se statistička analiza kompletnog testa slušanja i čitanja. Rezultati se statistički obrađuju zbog održavanja kvaliteta i propisanog standarda, a zadaci koji ne zadovoljavaju kriterijume valjanosti se odbacuju. Prije nego što se zvanično pusti u opticaj, test prolazi kroz stroge provjere valjanosti i pouzdanosti i na kraju se izrađuje konačna verzija testa. Pilotiranje testa se vrši u inostranstvu kako bi se osigurala tajnost i sigurnost istog. Kroz planove bilateralne saradnje, pilotiranje BH STANAG 6001 testova se realizuje sa partnerskim oružanim snagama u Hrvatskoj, Bugarskoj i Crnoj Gori, a STANAG timovi navedenih partnerskih oružanih snaga pilotiranje svojih STANAG 6001 testova realizuju u Odjeljenju stranih jezika Centra za profesionalni razvoj.

sudjelovanje pripadnika MO i OS BiH na godišnjim BILC konferencijama, seminarima, radionicama i drugim aktivnostima vezanim za obuku i osposobljavanje iz oblasti testiranja i ocjenjivanja poznavanja stranih jezika,

- f) izrađuje testove poznavanja stranih jezika prema potrebama, mogućnostima i raspoloživim resursima MO BiH i OS BiH, a u skladu sa STANAG 6001 standardima i važećim procedurama,
- g) pravovremeno započinje proces priprema za testiranje i osigurava realizaciju istih, u skladu sa Godišnjim planom obuke (GPO) OS BiH i važećim procedurama.
- h) Osigurava objektivno ocjenjivanje poznavanja stranih jezika, u skladu sa važećim standardima,
- i) izrađuje, potpisuje i distribuira uvjerenja u Glavnu evidenciju personala (GEP) i u Sektor za upravljanje personalom MO BiH, a rezultate evidentira u elektronsku bazu podataka,
- j) neprekidno osigurava tačnost i dostupnost statističkih podataka o testiranom broju pripadnika MO BiH i OS BiH i nivou postignutih rezultata.“

(Pravilnik o ocjenjivanju poznavanja stranih jezika u MO i OS BiH, Član 10.)

3.6. Odsjek njemačkog jezika

3.6.1. Opšti opis Odsjeka njemačkog jezika

U skladu sa Politikom učenja stranih jezika i opredjeljenjem BiH za pristupanje punopravnom članstvu u NATO, te u skladu sa potrebama i mogućnostima, u institucijama odbrane BiH se izučavaju jezici koji su u službenoj upotrebi u NATO-u. Navedenom politikom, njemački jezik je označen kao drugi prioritet u učenju stranih jezika u Oružanim snagama BiH. Samo pokretanje, odnosno uvođenje njemačkog jezika bilo je usko povezano sa radom Jezičkog institututa njemačkih oružanih snaga (Bundessprachenamt). Rad Odsjeka njemačkog jezika je utemeljen kako na znanju i stručnosti instruktora, tako i metodama, načelima, dokumentacijskoj i informatičko-tehničkoj podršci, koja se dobija od strane Jezičkog instituta njemačkih oružanih snaga, a sve u cilju postizanja što veće kompatibilnosti sa sistemom u navedenom Jezičkom institutu.

Cjelokupni program učenja njemačkog jezika sadržan je u šest knjiga (Schritte international A1/1, A1/2, A2/1 i A2/2, B1/1 i B1/2) koje su hronološki poredane redoslijedom složenosti. Svaka knjiga sadrži po neki dio od svih komponenti i funkcija jezika (vokabular; gramatiku, vještine slušanja, govora, čitanja i pisanja; funkcije jezika). Takođe, dvije knjige (A1/1 i A1/2,

A2/1 i A2/2 i B1/1 i B1/2) tematski i prema složenosti čine jednu cjelinu i čine jedan nivo kursa. Obično zahvataju oblasti našeg svakodnevnog života. Lekcije su sadržajne i interesantne, a popraćene su velikim brojem vježbi. Svaka od knjiga sadrži i materijal za samostalni rad, kao i vježbe provjere prije zvaničnog ispita. Kurs njemačkog jezika u Oružanim snagama BiH se planira i izvodi po nivoima:

- Osnovni nivo (1. nivo) – knjige Schritte International A1/1 i A1/2,
- Niži srednji nivo (2. nivo) – knjige Schritte International A2/1 i A2/2,
- Srednji nivo (3. nivo) – knjige Schritte International B1/1 i B1/2,
- Kurs kondicioniranja njemačkog jezika.

Osnovni, niži srednji i srednji nivo kursa traje 15 sedmica sa ukupno 480 nastavnih sati. Za svaki nivo kursa propisani su standardi po vještinama koje polaznik mora ispuniti da bi uspješno završio kurs.

➤ **Osnovni nivo**

Osnovni nivo je dizajniran da kod polaznika razvije osnovne jezičke vještine (slušanje, govor, čitanje i pisanje), te na taj način priprema polaznike za niži srednji nivo.

Slušanje: Polaznici mogu razumjeti poznate riječi i osnovne fraze koje se odnose na njih, njihovu porodicu i neposrednu okolinu, ukoliko su izgovoreni polahko i razgovijetno.

Čitanje: Mogu prepoznati poznata imena, riječi i vrlo jednostavne rečenice, npr. na oglasima postavljenim na javnim mjestima, plakatima ili u katalogima.

Govor: Mogu voditi jednostavan razgovor uz uslov da je sagovornik spreman sporije govoriti i koristiti poznate riječi i jednostavnije fraze. Mogu postavljati i odgovarati na jednostavna pitanja o dobro poznatim temama ili da bi zadovoljio svoje neposredne potrebe. Mogu koristiti jednostavne fraze i rečenice kako bi opisali sebe, svoju porodicu, mjesto gdje žive i osobe koje poznaju.

Pisanje: Mogu napisati kratku, jednostavnu poruku. Mogu popuniti obrasce sa ličnim podacima.

➤ **Niži srednji nivo**

Niži srednji nivo je dizajniran tako da kod polaznika unaprijedi jezičke vještine razvijene na osnovnom nivou u području slušanja, govora, čitanja i pisanja. Ovaj nivo priprema polaznike za polaganje ispita STANAG 6001 SLP 111X i priprema polaznike za srednji nivo.

Slušanje: Polaznici mogu razumjeti fraze i najčešće korištene riječi iz područja od neposrednog ličnog interesa (npr. jednostavne informacije o sebi i porodici, informacije vezane uz kupovinu, neposrednu okolinu, posao).

Čitanje: Mogu čitati vrlo kratke, jednostavne tekstove. Mogu pronaći određenu, predvidivu informaciju u jednostavnim, svakodnevnim pisanim materijalima kao što su oglasi, prospekti, jelovnici i vozni redovi, te mogu razumjeti kratka, jednostavna lična pisma.

Govor: Mogu komunicirati u jednostavnim i uobičajenim situacijama koje zahtijevaju jednostavnu i neposrednu razmjenu informacija o poznatim temama i aktivnostima. Mogu sudjelovati u vrlo kratkim razgovorima iako obično ne razumiju dovoljno da bi sami podržavali konverzaciju.

Pisanje: Mogu pisati kratke, jednostavne bilješke i poruke. Mogu napisati vrlo jednostavno lično pismo, npr. pismo zahvale.

➤ **Srednji nivo**

Srednji nivo je dizajniran tako da kod polaznika unaprijedi i podigne na veći nivo jezičke vještine razvijene na nižem srednjem nivou u području slušanja, govora, čitanja i pisanja.

Slušanje: Polaznici mogu razumjeti glavne misli jasnog standardnog razgovora o poznatim temama s kojima se redovno susreću u svakodnevnom životu. Mogu razumjeti glavne poruke mnogih radijskih i televizijskih programa o tekućim događajima ili temama od ličnog i profesionalnog interesa ako su iskazane relativno polako i razumljivo.

Govor: Mogu se snalaziti u većini situacija koje se mogu pojaviti tokom putovanja kroz područje na kojemu se taj jezik govori. Mogu se, bez pripreme, uključiti u razgovor o temama koje su im poznate, koje su od ličnog interesa ili se odnose na svakodnevni život (npr. na porodicu, hobi, posao, putovanja i tekuće događaje).

Čitanje: Mogu razumjeti tekstove koji su uglavnom pisani običnim jezikom ili jezikom njihove struke. Mogu razumjeti opis događaja, osjećaja i želja u ličnim pismima.

Pisanje: Mogu napisati jednostavan vezani tekst o poznatoj temi ili temi od ličnog interesa. Mogu napisati lično pismo opisujući svoje doživljaje i utiske.

➤ **Kurs kondiciranja**

Kurs kondiciranja njemačkog jezika je namjenjen pripadnicima Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH koji već imaju određeni nivo znanja njemačkog jezika. Kurs obezbjeđuje u relativno kratkom vremenu obnavljanje već postojećeg znanja njemačkog jezika kao i sticanje novih, prvenstveno komunikacijskih sposobnosti. Kurs kondiciranja, može poslužiti i

kao priprema polaznika za upućivanje na dalje školovanje i kursiranje u zemlje njemačkog govornog područja i kao priprema za polaganje ispita STANAG 6001, (SLP 2 ili 3). Kurs traje četiri sedmice sa ukupno 128 nastavnih sati.

3.6.2. Testiranja na Odsjeku njemačkog jezika

Voditelj Odsjeka njemačkog jezika u saradnji sa instruktorima priprema periodične testove provjere znanja u skladu sa pređenim gradivom i usvojenim znanjem polaznika. Probni i završni ispiti su standardizovani i dobijeni od strane Jezičkog instituta njemačkih oružanih snaga. Na kursu kondicioniranja nema testiranja dok se na osnovnom, nižem srednjem i srednjem nivou provode sljedeća testiranja:

➤ Periodični testovi provjere znanja

Testiranje polaznika vrši se nakon dvije pređene lekcije (svakih 14 dana). Na svakom nivou radi se ukupno sedam periodičnih testova. Da bi se test smatrao uspješnim, polaznik mora ostvariti minimalno 60% tačnosti. Ukoliko polaznik kursa ostvari negativan rezultat (ispod 60%) obavezan je raditi retest. Periodični test koji je polaznik propustio zbog opravdanog odsustva mora se nadoknaditi, a prilikom davanja testa 70% pitanja za ovakav test moraju biti različita u odnosu na test koji su radili ostali polaznici.

➤ Retest

Ovaj test se realizuje nakon što polaznik ne položi periodični test provjere znanja. Retest će sadržavati pitanja iz iste tematike sadržane u redovnom testu, ali 70% pitanja moraju biti različita u odnosu na redovan test. Retest se radi sedam dana nakon što polaznik ne položi redovni test. Ukoliko polaznik uspješno položi retest, bez obzira na postignuti rezultat (u rasponu od 60-100%), kao zvaničan priznat će mu se rezultat 60%. Ukoliko polaznik ne položi retest, otpušta se s kursa zbog akademskog neuspjeha. Polaznik ima pravo tri puta izaći na retest tokom pohađanja osnovnog, nižeg srednjeg i srednjeg nivoa. U slučaju da polaznik i četvrti put ne položi redovni test nema pravo ponovno izaći na retest i otpušta se s kursa zbog akademskog neuspjeha.

➤ Probni ispit

Dvije sedmice prije završnog ispita (niži srednji nivo) radi se probni test, koji je sličan završnom ispitu, a cilj mu je upoznavanje i priprema polaznika za završni ispit. Test je standardizovan i dobijen je iz Jezičkog instituta njemačkih oružanih snaga. Test pokazuje generalno poznavanje njemačkog jezika za I stepen i vrlo je bitan pokazatelj napretka polaznika. Sastoji se iz dva dijela: razumijevanje slušanjem i razumijevanje čitanjem. Oba

dijela sadrže po 15 pitanja. Za prolaz je potrebno 60% tačnosti iz obje vještine. Rezultat testa ne ulazi u završnu ocjenu, niti se uvodi u matičnu knjigu.

➤ **Završni ispit**

Osnovni nivo

Završni ispit na osnovnom nivou se sastoji iz dva dijela (dvije vještine): razumijevanje slušanjem i razumijevanje čitanjem. Završni ispit se realizuje u posljednjoj sedmici kursa i za svrhu ima utvrđivanje dostignutog nivoa poznavanja njemačkog jezika i kao kvalifikacija za niži srednji nivo. Za prolaz je potrebno 60% tačnosti iz obje vještine.

Niži srednji nivo

Završni ispit na nižem srednjem nivou se sastoji iz četiri dijela (četiri vještine): razumijevanje slušanjem, razumijevanje čitanjem, pismeni (pisanje diktata i pisma) i usmeni dio. Prva dva dijela sadrže po 30 pitanja. Test traje ukupno 100 minuta (razumijevanje slušanjem 40 min i razumijevanje čitanjem 60 minuta). Pismeni dio ne zahtijeva ocjenu SLP-1 (kao ostali), jer prema STANAG poznavanju njemačkog jezika SLP-1 pisanje se uvijek ocjenjuje za jedan stepen niže. Na usmenom dijelu ispita potrebno je prisustvo minimalno dva instruktora zbog objektivnijeg ocjenjivanja. Instruktori koji realizuju usmeni dio ispita dužni su u protokol usmenog ispita unijeti svoja zapažanja i postignute rezultate na ispitu. Da bi se završni ispit smatrao uspješnim potrebno je da polaznik ostvari minimalno 60% tačnosti testa. Polaznik koji na završnom ispitu ostvari negativan rezultat (ispod 60%) iz segmenta razumijevanje čitanjem, razumijevanje slušanjem ili usmenog dijela ispita, nema mogućnost ponovnog izlaska na ispit (retest) iz segmenta iz kojeg nije ostvario pozitivan rezultat. Nakon testiranja polaznicima se objavljuju rezultati, ali im se ne dopušta analiza test materijala. Bez obzira da li je položio sve četiri vještine polaznik dobija uvjerenje sa upisanim postignutim rezultatom. Ispit se vrši po NATO standardu STANAG 6001, a cilj ispita je SLP 111X (prvi stepen).

Srednji nivo

Završni ispit na srednjem nivou se sastoji iz dva dijela (dvije vještine): razumijevanje slušanjem i razumijevanje čitanjem. Završni ispit se realizuje u posljednjoj sedmici kursa i ima za svrhu utvrđivanje dostignutog nivoa poznavanja njemačkog jezika i kao kvalifikacija za moguće testiranje po STANAG 6001 SLP-2. Za prolaz je potrebno 60% tačnosti iz obje vještine.

3.6.3. Određivanje nivoa poznavanja njemačkog jezika

Nivo poznavanja njemačkog jezika se određuje na osnovu testiranja polaznika na završnom ispitu na nižem srednjem nivou. Ispit se vrši po standardu STANAG 6001 i polaznik može dostići nivo SLP 111X. Za nivo SLP 2221 (SLP-2) i SLP 3332 (SLP-3) se polaže u Saveznoj Republici Njemačkoj i Republici Austriji. Za pripadnike Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH koji su položili STANAG test u Njemačkoj i Austriji, svake godine na Odsjeku njemačkog jezika, organizuje se ispit za produženje validnosti certifikata STANAG 6001. Testiranje provodi predstavnik Jezičkog instituta iz Beča.

➤ *Nivo 1 (SLP-1)*

Polaznik na ovom nivou ima mogućnost sudjelovati u kratkim konverzacijama, odgovara na postavljena pitanja, priča o sebi, porodici, životopisu, i rješava svakodnevne situacije. Polaznik komunicira i sklapa sam rečenice (ne samo fraze) i faktički sam kreira svoj njemački jezik. Jezički izrazi su kratki i jednostavni. Česte su greške u izražavanju (izgovor, vokabular i gramatika). Koriste se gotove fraze, jednoznačni sadržaji i izrazi za svakodnevnu upotrebu, kao npr. u sredstvima javnog prijevoza, u trgovini ili na radnom mjestu. Sagovornik priča sporo i mora se često ponavljati. Tekstovi koji se slušaju iz medija ili razgovora izvornih govornika mogu se u pravilu razumjeti samo ako su sadržajno jednostavni. Sadržajno jednostavni tekstovi se mogu u globalu razumjeti, a pojedine informacije se mogu prepoznati tek selektivnim čitanjem i upotrebom dvojezičnog rječnika.

➤ *Nivo 2 (SLP-2)*

Na ovom nivou polaznik ima mogućnost sudjelovati u dijalogu u malim grupama. Komunikacija je ograničena na svakodnevne i poslovne teme (npr. okolina, obrazovanje, posao) i sposoban je opisati, objasniti i izreći vlastito mišljenje o nekoj temi. Greške u izgovoru, vokabularu i gramatici se još uvijek pojavljuju i ponekad je primoran zamoliti sagovornika da ponovi što je rekao. Sposoban je uz pomoć dvojezičnog rječnika čitati tekstove o poznatim općim i stručnim temama iz novina, stručnih časopisa i službenih dopisa. Pisana komunikacija je moguća o poznatim općim i poslovnim temama. Sposoban je za sastavljanje privatnih pisama, službenih dopisa, kratkih izvještaja i zabilješki. Rečenice su u pravilu jednostavno strukturirane i primjerene temi i povodu pisanja.

(Elaborat Odsjeka njemačkog jezika, novembar 2019. godine)

3.7. Kurs francuskog jezika

3.7.1. Opšti opis Kurasa francuskog jezika

U skladu sa generalnim opredjeljenjem Oružanih snaga BiH, francuski jezik je jedan od prioritetnih faktora približavanja Oružanih snaga BiH modernim armijama svijeta, a posebno NATO-u.³⁶ U vezi s tim Ministarstvo BiH je poduzelo aktivnosti pokretanja kursa francuskog jezika. Samo pokretanje je bilo usko povezano uz ostale segmente saradnje Oružanih snaga BiH sa Republikom Francuskom, preko Ambasade Republike Francuske u Sarajevu. Principi, metode, literatura i tehnička podrška, potiču iz Francuske jezičke kuće. Rad laboratorija francuskog jezika je utemeljen na najsavremenijim metodama za učenje jezika. Trenutna u upotrebi je metoda „alter ego+.“ Cjelokupni program kursa izvodi se pomoću nastavno-didaktičke literature sa kojom raspolaže Kurs francuskog jezika i softverskog programa (Tell me More), s ciljem obuhvatanja četiri jezičke vještine (slušanje, govor, čitanje, pisanje). Sve teme obično zahvataju oblast svakodnevnog života. Tekstovi su sadržajni i interesantni, a i popraćeni su sa velikim brojem vježbi. U zavisnosti od nivoa kursa, polaznici savladavaju i usvajaju različite jezičke tehnike koje će im kasnije služiti u njihovom daljem osposobljavanju u francuskom govornom području i u mirovnim misijama.

Teme koje se obrađuju na Kursu francuskog jezika, kroz nastavne metode, raspoređene su na četiri nivoa i pokrivaju nivoe od A1 do B2 standarda Vijeća Europe za učenje stranih jezika. Svaki nivo sadrži knjigu za instruktore, knjigu za učenike, vježbanku i audio-video materijale. Sve metode učenja francuskog jezika su podijeljene na određen broj nastavnih cjelina iz svakodnevnog života, a redoslijed istih je od jednostavnijih ka složenim. U svakoj cjelini koriste se jezičke vještine usmeno razumijevanje, usmeno izražavanje, pisano razumijevanje, pisano izražavanje, civilizacija, leksika i gramatika. Metode se mijenjaju u zavisnosti od toga koje su metode prihvatljivije za potrebe Oružanih snaga BiH i koje su više korisne kod usvajanja potrebnog znanja francuskog jezika. Softverski program „Tell me More“ koristi se kao prošireni nivo poznavanja francuskog jezika, a koriste se oni dijelovi koji su u vezi sa nastavnom metodom koja se koristi tokom nastave. Ti nivoi po svojoj sadržajnosti pokrivaju nivoe prema Zajedničkom evropskom referentnom okviru za jezike, tako da nivo I odgovara nivou A1, nivo II nivou A2, nivo III nivou B1 i nivo IV nivou B2. Kurs francuskog jezika ima podršku od strane Ministarstva odbrane Republike Francuske, a ta podrška se ogleda u doniranju informatičke opreme, udžbenika i ostale nastavne literature, angažovanju spoljnog predavača (državljanin Republike Francuske) i upućivanju instruktora francuskog jezika na edukaciju i usavršavanje u Školu jezika u Rošforu (Rocheffort), Republika Francuska. Za

³⁶ Francuski jezik je pored engleskog, jedan od dva radna i službena jezika u NATO-u.

svaki nivo kursa propisani su standardi po vještinama koje polaznik mora ispuniti da bi uspješno završio kurs. Kurs francuskog jezika u Oružanim snagama BiH se planira i izvodi po nivoima:

- Osnovni nivo (1. nivo),
- Niži srednji nivo (2. nivo),
- Srednji nivo (3. nivo),
- Kurs kondiciranja francuskog jezika.

Osnovni, niži srednji i srednji nivo kursa traju po 16 sedmica sa po 512 nastavnih sati. Za svaki nivo kursa propisani su standardi po vještinama koje polaznik mora ispuniti da bi uspješno završio kurs.

➤ **Osnovni nivo**

Osnovni nivo ima za cilj razvijanje osnovnih vještina u području slušanja, govora, čitanja i pisanja. Ovaj nivo pokriva osnove fonetike, prostih gramatičkih rečenica, te daje naglasak na osnovne slogove u rečenicama i frazama i priprema polaznike za niži srednji nivo.

Slušanje: Polaznici mogu razumjeti poznate riječi i osnovne fraze koje se odnose na njih, njihovu porodicu i neposrednu okolinu. Mogu shvatiti osnovno značenje kratkih, jasnih i jednostavnih poruka i javnih obavještenja, ukoliko su izgovoreni polako i razgovjetno.

Čitanje: Mogu prepoznati poznata imena, riječi i vrlo jednostavne rečenice, npr. na oglasima postavljenim na javnim mjestima, plakatima ili u katalozima.

Govor: Mogu da razmjenjuju informacije na jednostavan način ukoliko je druga osoba spremna da ponovi ili preformuliše svoju rečenicu manjom brzinom govora i da im pomogne da formulišu ono što pokušavaju da kažu. Mogu da postavljaju i odgovaraju na jednostavna pitanja u oblastima od neposredne važnosti ili u vezi sa veoma poznatim temama. Mogu koristiti jednostavne fraze i rečenice da bi opisali sebe, svoju porodicu, gdje žive i osobe koje poznaju.

Pisanje: Mogu napisati kratku, jednostavnu poruku, npr. poslati čestitku za praznike. Mogu popuniti obrasce sa ličnim podacima, npr. napisati svoje ime, državljanstvo i adresu na hotelskoj prijavnici.

➤ **Niži srednji nivo**

Niži srednji nivo je dizajniran tako da kod polaznika unaprijedi jezičke vještine razvijene na osnovnom nivou u području slušanja, govora, čitanja i pisanja. Ovaj nivo priprema polaznike za polaganje testa STANAG 6001, SLP 1111 minimalno i priprema polaznike za srednji nivo.

Slušanje: Polaznici mogu razumjeti fraze i najčešće korištene riječi iz područja od neposrednog ličnog interesa (npr. jednostavne informacije o sebi i porodici, informacije vezane uz kupovanje, neposrednu okolinu, posao). Mogu shvatiti osnovno značenje kratkih, jasnih i jednostavnih poruka i javnih obavijesti.

Govor: Mogu komunicirati u jednostavnim i uobičajenim situacijama koje zahtijevaju jednostavnu i neposrednu razmjenu informacija o poznatim temama i aktivnostima. Mogu sudjelovati u vrlo kratkim razgovorima premda obično ne razumiju dovoljno da bi sami podržavali konverzaciju.

Čitanje: Mogu čitati vrlo kratke, jednostavne tekstove. Mogu pronaći određenu, predvidivu informaciju u jednostavnim, svakodnevnim pisanim materijalima kao što su oglasi, prospekti, jelovnici i vozni redovi, te mogu razumjeti kratka, jednostavna lična pisma.

Pisanje: Mogu pisati kratke, jednostavne bilješke i poruke. Mogu napisati vrlo jednostavno lično pismo, npr. pismo zahvale.

➤ **Srednji nivo**

Srednji nivo je dizajniran tako da kod polaznika unaprijedi i podigne na veći nivo jezičke vještine. Ovaj nivo priprema polaznike za polaganje testa STANAG 6001, SLP 2222 minimalno, i za školovanje u zemljama francuskog govornog područja.

Slušanje: Polaznici mogu razumjeti glavne misli jasnog standardnog razgovora o poznatim temama s kojima se redovno susreću na poslu, u školi, u slobodno vrijeme itd. Mogu razumjeti glavne poruke mnogih radijskih i televizijskih programa o tekućim događajima ili temama od ličnog i profesionalnog interesa ako su iskazane relativno polako i razumljivo.

Govor: Mogu se snalaziti u većini situacija koje se mogu pojaviti tokom putovanja kroz područje na kojemu se taj jezik govori. Mogu se bez pripreme uključiti u razgovor o temama koje su im poznate, koje su od ličnog interesa ili se odnose na svakodnevni život (npr. na porodicu, hobi, posao, putovanja i tekuće događaje).

Čitanje: Mogu razumjeti tekstove koji su uglavnom pisani običnim jezikom ili jezikom njihove struke. Mogu razumjeti opis događaja, osjećaja i želja u ličnim pismima.

Pisanje: Mogu napisati jednostavan vezani tekst o poznatoj temi ili temi od ličnog interesa. Mogu napisati lično pismo opisujući svoje doživljaje i utiske.

➤ **Kurs kondiciranja**

Kurs kondiciranja francuskog jezika je namijenjen pripadnicima Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH koji već imaju određeni nivo znanja francuskog jezika. Kurs može poslužiti kao priprema polaznika koji se upućuju na daljnje školovanje u zemlje francuskog

govornog područja ili kao priprema za polaganje testa STANAG 6001. Kurs obezbjeđuje u relativno kratkom vremenu obnavljanje već postojećeg znanja francuskog jezika kao i sticanje novih, prvenstveno komunikacijskih sposobnosti. Kurs traje četiri sedmice sa ukupno 128 nastavnih sati. Uspješnim završetkom navedenih kurseva francuskog jezika polaznici stiču osnovna znanja i vještine potrebne za pravilnu komunikaciju na francuskom jeziku, te stiču kvalifikacije za dalje školovanje u zemljama francuskog govornog područja i mogu da odgovore zahtjevima Oružanih snaga BiH kada se za to ukaže potreba. Krajnji cilj koji je potrebno da polaznik kursa postigne nakon završenog kompletnog ciklusa je dostizanje standarda neophodnog za dobijanje diplome francuskog vojnog jezika, tj. nivoa koji odgovara ispitu STANAG 6001, SLP 2222. Vojna lica koja su u okviru podrške vojne obuke predviđena za školovanje u Republici Francuskoj trebaju da steknu znanje francuskog jezika što će i dokazati na ulaznom testu poznavanja francuskog jezika koje provodi vojni ataše ispred Ambasade Republike Francuske u BiH.

3.7.2. Testiranja na Kursu francuskog jezika

Na kursu kondiciranja nema testiranja dok se na osnovnom, nižem srednjem i srednjem nivou provode sljedeća testiranja:

➤ Periodični test

Testiranje polaznika se vrši periodično nakon prelaska određenog broja lekcija. Da bi se test smatrao uspješnim, polaznik mora da ostvari minimalno 70% tačnosti na testu. Ukoliko polaznik kursa ne dostigne minimalni nivo (ostvari rezultat ispod 70%) na testu, obavezan je raditi retest. Periodični test koji je polaznik propustio zbog opravdanog odsustva mora se nadoknaditi, a prilikom davanja testa 70% pitanja za ovakav test moraju biti različita u odnosu na test koji su radili ostali polaznici.

➤ Retest

Ovaj test se realizuje nakon što polaznik ne položi periodični test provjere znanja, odnosno polaznici koji ostvare rezultat manji od 60. Retest se radi sedam dana nakon realizacije redovnog testa. Retest će sadržavati pitanja iz iste tematike sadržane u redovnom testu, ali pitanja moraju biti različita u odnosu na redovan test. Polaznik koji na retestu ima ostvaren rezultat od 60 i više, smatra se da je prošao. Polazniku koji je prošao na retestu, bez obzira na rezultat retesta upisuje se ocjena 60 umjesto negativne ocjene koju je ostvario na redovnom testu. Ukoliko polaznik ne položi retest, otpušta se s kursa zbog akademskog neuspjeha.

Polaznik ima pravo dva puta izaći na retest tokom jednog kursa. U slučaju da polaznik i treći put ne položi redovni test nema pravo ponovno izaći na retest i otpušta se s kursa zbog akademskog neuspjeha.

➤ **Završni test TEF (Test d'évaluation du français)**

Da bi polaznik mogao pristupiti završnom testu TEF, treba položiti sve periodične testove. Završnim testom se određuje stepen poznavanja francuskog jezika, a shodno standardima Zajedničkog evropskog referentnog okvira za jezike polaznik ostvaruje nivoe A1, A2, B1, B2, C1 ili C2. U slučaju da polaznik ne zadovolji standard za pohađani nivo smatrat će se da nije uspješno završio kurs.

Polaznik koji ne zadovolji standard za pohađani nivo nema pravo ponovo polagati, tj. završni test nema retesta. Struktura završnog testa TEF je sljedeća:

- Tri obavezna testa:
 - čitanje s razumijevanjem (60 minuta),
 - slušanje s razumijevanjem (40 minuta),
 - jezička struktura i vokabular (30 minuta).
- Dva dodatna ispitivanja:
 - pisanje (60 minuta),
 - govor (35 minuta).

Zahtijevani izlazni TEF rezultati na završnom testiranju:

- Osnovni nivo A1: 69- 203,
- Niži srednji nivo A2: 204 - 360,
- Srednji nivo B1: 361 - 540,
- Viši srednji nivo B2: 541 - 698,
- Napredni nivo C1: 699 – 83, C2: 834 - 900.

3.7.3. Određivanje nivoa poznavanja francuskog jezika

Nivoi određivanja poznavanja francuskog jezika su određeni prema Zajedničkom evropskom referentnom okviru za jezike (CFRL). Jednom godišnje za pripadnike Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, neovisno o pohađanju kursa, organizuje se testiranje iz poznavanja francuskog jezika testom TEF, s ciljem određivanja nivoa poznavanja francuskog jezika. Testiranje se realizuje na Kursu francuskog jezika, a realizuju ga instruktori francuskog jezika. (Elaborat Kurasa francuskog jezika, novembar 2019. godine)

3.8. Kurs turskog jezika

3.8.1. Opšti opis Kurasa turskog jezika

U skladu sa generalnim opredjeljenjem Oružanih snaga BiH, turski jezik je jedan od prioritetnih faktora približavanja Oružanih snaga BiH modernim armijama svijeta, a posebno NATO-u. U vezi s tim, Ministarstvo odbrane BiH je preduzelo aktivnosti pokretanja Kurasa turskog jezika. Samo pokretanje usko je povezano uz ostale segmente saradnje Oružanih snaga BiH sa Oružanim snagama Republike Turske. Principi, metode, literatura i dio tehničke podrške potiču iz Škole jezika Oružanih snaga Republike Turske koja se nalazi u Istanbulu i Instituta Yunus Emre koji se nalazi u Sarajevu. Rad Kurasa turskog jezika je utemeljen kako na znanju i stručnosti, tako i na metodama, principima, dokumentacijskoj i informatičko-tehničkoj podršci, koji su slični već uhodanom sistemu Škole jezika Oružanih snaga Republike Turske u Istanbulu. Na taj način se poštuje usaglašenost naših uslova obrazovanja sa zahtjevima koji proističu iz precizno definisanog programa i metodologije učenja turskog jezika po materijalima i metodama Škole jezika Oružanih snaga Republike Turske u Istanbulu. Većina opreme i literature je iz Republike Turske što je i dio samog programa. Od strane Ambasade Republike Turske, na nastavi su angažovani i spoljni predavači koji su državljani Republike Turske i koji uglavnom drže časove konverzacije što Kursu turskog jezika daje jedan dodatni kvalitet.

Učionice su opremljene potrebnim pomagalicama, kako za audio, tako i za vizuelan rad (tabla piši-briši, interaktivna tabla, TV, računar uvezan sa TV-om i interaktivnom tablom, internet konekcija, digitalna antena, DVD-player i CD-player). U sklopu Kurasa turskog jezika se nalazi i multimedijalna laboratorija kapaciteta od 14 mjesta sa internet konekcijom koja je opremljena potrebnom tehnikom, kako za audio tako i za vizuelan rad. Kurs turskog jezika raspolaže sa potrebnom udžbeničkom literaturom predviđenom za svakog polaznika i instruktora kao i ostalu potrebnu literaturu za izvođenje nastave (knjige gramatike, rječnike, knjige vježbi i raznovrsni sadržaji na DVD i CD diskovima). Kurs turskog jezika posjeduje i biblioteku sa literaturom na turskom jeziku koja sadrži veliki broj knjiga različitog sadržaja. Posebno je značajna mogućnost praćenja turskih kanala i gledanja programa na turskom jeziku, kao i gledanje raznih sadržaja putem interneta koji omogućuju polaznicima da po savladanom dijelu jezičkog gradiva, odmah slušaju i pravilno uvježbaju izgovor.

Program po kojem se realizuje nastava na Kursu turskog jezika „Yedi İklim Türkçe“ sadržan je u četiri knjige (A1, A2, B1 i B2), koje su hronološki poredane redoslijedom nivoa i redoslijedom složenosti. Svaka knjiga sadrži po dio od svih komponenti jezika (vokabular,

gramatika, vještine, funkcije). Isto tako, svaka knjiga je tematski zaokružena u jednu cjelinu. Cjeline zahvataju oblast svakodnevnog života. Uz svaku knjigu koriste se vježbanka, prateći CD kao i ostala nastavna pomagala. Na naprednom kursu turskog jezika, radi se i knjiga „Askeri Terminoloji” (Vojna terminologija) u kojoj su obuhvaćene oblasti iz vojničkog života i organizacije Oružanih snaga Republike Turske. Tekstovi su sadržajni i interesantni, a popraćeni su sa vježbama. Kurs turskog jezika u Oružanim snagama BiH se planira i izvodi po nivoima:

- Osnovni nivo (1. nivo),
- Napredni nivo (2. nivo),
- Kurs kondiciranja turskog jezika.

Osnovni i napredni nivo traju 16 sedmica sa po 512 nastavnih sati. Kurs kondiciranja turskog jezika traje četiri sedmice sa ukupno 128 nastavnih sati.

➤ **Osnovni nivo**

Osnovni nivo je dizajniran da nauči polaznike osnovne jezičke vještine (slušanje, govor, čitanje, i pisanje) te da na taj način pripremi polaznike za rad na naprednom nivou. Teme koje se obrađuju na početnom nivou su: turski alfabet, pravila čitanja, osnovi fonetike, osnovi turske gramatike, jednostavnije i složenije nastavne lekcije, proste i složenije rečeničke konstrukcije.

➤ **Napredni nivo**

Napredni nivo je dizajniran da kod polaznika pojača osnovne jezičke vještine (slušanje, govor, čitanje i pisanje), te da na taj način pripremi polaznike za rad na daljem školovanju u Republici Turskoj. Teme koje se obrađuju na naprednom nivou su: složene nastavne lekcije, složena turska gramatika, složene rečeničke konstrukcije i vojna terminologija.

➤ **Kurs kondiciranja**

Nivo je dizajniran tako da polaznici obnove i prošire stečena znanja iz osnovnih jezičkih vještina (slušanje, govor, čitanje i pisanje) i pripremi polaznike za rad na daljem školovanju u Republici Turskoj. Teme koje se ponavljaju na kondiciranju su: složene nastavne lekcije, složena gramatika, složene rečeničke konstrukcije i vojna terminologija. Pored toga, velika važnost se daje konverzaciji te vježbama slušanja i pisanja.

3.8.2. Testiranja na Kursu turskog jezika

Na kursu kondiciranja nema testiranja dok se na osnovnom i naprednom nivou provode sljedeća testiranja:

➤ **Periodični testovi**

Testiranje polaznika vrši se svakih 14 dana i to naizmjenično, test čitanje – razumijevanje i test slušanje – razumijevanje. Test čitanje – razumijevanje je test tekstualnog tipa koji se radi u cilju ocjenjivanja vještine pisanja i razumijevanja pročitano­g teksta kao i poznavanja gramatike turskog jezika. Test slušanje – razumijevanje je test koji se radi u cilju ocjenjivanja vještine slušanja i razumijevanja turskog jezika. Ovaj test se realizuje u multimedijalnoj laboratoriji. Da bi se test smatrao uspješnim, polaznik mora ostvariti minimalno 60% tačnosti. Ukoliko polaznik kursa ostvari negativan rezultat (ispod 60%), obavezan je raditi retest. Periodični test koji je polaznik propustio zbog opravdanog odsustva mora se nadoknaditi i taj test mora biti različit od testa koji su polaznici radili na redovnom testu.

➤ **Retest**

Ovaj test se realizuje nakon što polaznik ne položi periodični test provjere znanja, odnosno polaznici koji ostvare rezultat manji od 60. Retest se radi sedam dana nakon realizacije redovnog testa. Retest će sadržavati pitanja iz iste tematike sadržane u redovnom testu, ali pitanja moraju biti različita u odnosu na redovan test. Polaznik koji na retestu ima ostvaren rezultat od 60 i više, smatra se da je prošao. Polazniku koji je prošao na retestu, bez obzira na rezultat retesta upisuje se ocjena 60 umjesto negativne ocjene koju je ostvario na redovnom testu. Ukoliko polaznik ne položi retest, otpušta se s kursa zbog akademskog neuspjeha. Polaznik ima pravo dva puta izaći na retest tokom jednog kursa. U slučaju da polaznik i treći put ne položi redovni test nema pravo ponovno izaći na retest i otpušta se s kursa zbog akademskog neuspjeha.

➤ **Završni test – test četiri vještine (Dört Beceri Sinavı)**

To je test koji se realizuje na kraju osnovnog i naprednog nivoa kursa i sastoji iz četiri dijela:

- *Test čitanje-razumijevanje* – to je test tekstualnog tipa koji se radi u cilju ocjenjivanja vještine čitanja i razumijevanja pročitano­g teksta kao i poznavanja gramatike turskog jezika.
- *Test slušanje-razumijevanje* – to je test koji se radi u cilju ocjenjivanja vještine slušanja i razumijevanja turskog jezika. Ovaj test se realizuje u multimedijalnoj laboratoriji.
- *Test pismeno izražavanje* – to je test koji se radi u cilju ocjenjivanja vještine pisanja na turskom jeziku tako što polaznici pišu sastav na zadanu temu (esej).
- *Test usmeno izražavanje* – to je test koji se radi u cilju ocjenjivanja konverzacije tj. vještine govora.

Za test četiri vještine nije predviđena mogućnost izlaska na retest tako da je uslov za uspješan završetak kursa minimalna ocjena od 60% iz svake vještine. Polaznik koji dobije ocjenu manju od 60% na jednoj ili više vještina, nije uspješno završio kurs i on će dobiti uvjerenje o pohađanju kursa.

3.8.1. Određivanje nivoa poznavanja turskog jezika

Nivo poznavanja turskog jezika se određuje na osnovu ostvarenog rezultata na testu STANAG 6001 koji se realizuje jednom godišnje u Institutu Yunus Emre³⁷ u Sarajevu. Testiranje provode uposlenici Instituta koji su državljani Republike Turske i profesori turskog jezika i književnosti. Rezultate testiranja Institut dostavlja Odjeljenju za ocjenjivanje poznavanja stranih jezika u ZŠ OS BiH. Nakon položenog ispita kandidat dobija svoj Standardni jezički profil (SLP) i to pojedinačno za svaku vještinu prema specifikacijama testa. (Elaborat Kurasa turskog jezika, novembar 2019. godine).

3.9. Kurs grčkog jezika

3.9.1. Opšti opis Kurasa grčkog jezika

U skladu sa generalnim opredjeljenjem Oružanih snaga BiH, grčki jezik je jedan od faktora približavanja Oružanih snaga BiH modernim vojskama, a posebno NATO-u. Iz tog razloga Ministarstvo odbrane BiH je poduzelo aktivnosti pokretanja kursa grčkog jezika. Samo pokretanje kursa je bilo usko povezano uz ostale segmente saradnje Oružanih snaga BiH i Oružanih snaga Republike Grčke, preko Ambasade Republike Grčke u Sarajevu. Rad Kurasa grčkog jezika je utemeljen na najsavremenijim metodama za učenje jezika kako na znanju i stručnosti, tako i na metodama, principima, dokumentacijskoj i informatičko-tehničkoj podršci, koji su slični već uhodanom sistemu Grčke jezičke kuće. Od strane Ambasade Republike Grčke, na nastavi je angažovan i spoljni predavač koji je državljanin Republike Grčke što kursu grčkog jezika daje jedan dodatni kvalitet. Do kraja 2012. godine, kurs se realizovao na dvije lokacije, u Sarajevu i u Banjoj Luci, a od 2013. godine kurs se realizuje na lokaciji Banja Luka.

³⁷ Institut Yunus Emre je institucija Vlade Republike Turske i radi na promicanju turske kulture, održavanju kurseva turskog jezika na različitim stepenima i namijenjenih različitim grupama polaznika. Osim opštih kurseva turskog jezika organizuju se kursevi poslovnog turskog, turskog za djecu, radionice prevođenja, turski jezik za štampu i medije i sl., učenja turskog jezika na daljinu, testiranja poznavanja turskog jezika, seminari i programi usavršavanja turskog jezika za nastavnike turskog jezika u BiH, organizovanje ljetne škole u Turskoj za studente turskog jezika i književnosti u BiH i polaznike kurseva turskog u Institutu i niz drugih edukativnih aktivnosti.

Kurs grčkog jezika u Oružanim snagama BiH se planira i izvodi po nivoima:

- Nivo I (Osnovni nivo),
- Nivo II (Srednji nivo),
- Nivo III (Napredni nivo),
- Kurs kondiciranja grčkog jezika.

Nivo I, II i III traju po 16 sedmica sa po 512 nastavnih sati. Kurs kondiciranja grčkog jezika traje četiri sedmice sa ukupno 128 nastavnih sati.

Pored navedenih kurseva, po potrebi se organizuju i specijalistički kursevi i to:

- Kurs za pripremu pripadnika Oružanih snaga BiH koji se upućuju na vojnostručno usavršavanje u škole u Oružane snage Republike Grčke,
- Kurs za pripremu za polaganje ispita STANAG 6001 koji organizuje i provodi personal Vlade Republike Grčke.

➤ **Nivo I** (Osnovni nivo)

Ovaj nivo ima za cilj razvijanje osnovnih vještina u području razumijevanja, govora, čitanja i pisanja. Radi se na knjizi „Komunicirajmo grčki 1“ (*ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ 1*) i ova knjiga obuhvata osnove fonetike, morfologije i sintakse. Razumijevanje i govor se praktikuju kroz dijaloge koji sadrže pitanja i odgovore, vježbe uloga, rad u grupama i razgovor na određenu temu koji podrazumijeva aktivno učešće svih polaznika. Vještina pisanja se uvježbava tokom obrade lekcije kroz razne vrste vježbi, kao i kroz pisane radove koji polaznici pišu samostalno van nastave. Posebna pažnja se posvećuje pravopisu koji se vježba putem diktata.

➤ **Nivo II** (Srednji nivo)

Na ovom nivou se radi knjiga „Komunicirajmo grčki 2“ (*ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ 2*) i ovaj nivo predstavlja viši razvoj jezičkih vještina iz prve knjige. Izgovor u ovom nivou se uvježbava kroz izgovore riječi i rečenica, kao i kroz fonetske vježbe. I dalje se uči osnovni naglasak, intonacija, pauza i fonološka veza sa susjednim riječima. Razumijevanje i govorne vještine i dalje se uvježbavaju kroz dijaloge koji sadrže pitanja i odgovore na pitanja, vježbe uloga, rad u grupama i razgovor na određenu temu koji podrazumijeva aktivno učešće svih polaznika. Uvježbavaju se različite situacije iz svakodnevnog života. I dalje se vještina pisanja uvježbava tokom obrade lekcije kroz razne vrste vježbi, kao i kroz pisane radove koji polaznici pišu samostalno van nastave. Posebna pažnja se posvećuje pravopisu koji se vježba putem diktata.

➤ **Nivo III** (Napredni nivo)

Na ovom nivou se radi knjiga „*Komunicirajmo grčki 3*“ (*ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ 3*) i ovaj nivo predstavlja viši razvoj jezičkih vještina iz druge knjige. Izgovor u ovom nivou se uvježbava kroz izgovore riječi i rečenica, kao i kroz fonetske vježbe. Razumijevanje i govorne vještine i dalje se uvježbavaju kroz dijaloge koji sadrže pitanja i odgovore na pitanja, vježbe uloga, rad u grupama i razgovor na određenu temu koji podrazumijeva aktivno učešće svih polaznika. Teme obrađene u ovoj knjizi podrazumijevaju da su savladane osnovne vještine usmenog i pismenog izražavanja i prelazi se na viši nivo jezika. I dalje se vještina pisanja uvježbava tokom obrade lekcije kroz razne vrste vježbi, kao i kroz pismene radove koji polaznici pišu samostalno van nastave. Posebna pažnja se posvećuje pravopisu koji se vježba putem diktata.

➤ **Kurs kondiciranja**

Kurs kondiciranja grčkog jezika je namijenjen za polaznike koji su uspješno završili Nivo III, a u međuvremenu nisu išli na vojno-stručno usavršavanje u Republiku Grčku. Na ovom kursu se radi na ponavljanju određenih nastavnih sadržaja iz knjiga „*Komunicirajmo grčki*“ (*ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ*) kao i na obnavljanju znanja iz usmenog i pismenog izražavanja. Posebna pažnja se posvećuje pravopisu koji se vježba putem diktata.

➤ **Kurs za pripremu pripadnika Oružanih snaga BiH koji se upućuju na vojnostručno usavršavanje u škole Oružanih snaga Republike Grčke**

Na ovaj kurs se upućuju pripadnici Oružanih snaga BiH koji su uspješno završili Nivo III. Na ovom kursu se radi na ponavljanju određenih nastavnih sadržaja iz knjiga „*Komunicirajmo grčki*“ (*ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ*), kao i na obnavljanju znanja iz usmenog i pismenog izražavanja. Posebna pažnja se posvećuje vojnoj terminologiji.

➤ **Kurs za pripremu za polaganje ispita STANAG 6001 koji organizuje i provodi Vlada Republike Grčke**

Na ovaj kurs se upućuju pripadnici Oružanih snaga BiH koji su postigli zapažene rezultate na Nivou III. Na ovom kursu se radi na ponavljanju određenih nastavnih sadržaja iz knjiga „*Komunicirajmo grčki*“ (*ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ*) kao i na obnavljanju znanja iz usmenog i pismenog izražavanja i pravopisu.

3.9.2. Testiranja na Kursu grčkog jezika

Na kursu kondiciranja, kursu za pripremu pripadnika Oružanih snaga BiH koji se upućuju na vojnostručno usavršavanje u škole Oružanih snaga Republike Grčke i kursu za pripremu za polaganje ispita STANAG 6001, koji organizuje i provodi Vlada Republike Grčke nema testiranja dok se na nivou I, II i III provode sljedeća testiranja:

➤ **Periodični testovi**

Na nivoima I, II i III rade se ukupno po četiri periodična testa tekstualnog tipa (test pisanje). Test se radi u cilju ocjenjivanja vještine pisanja i razumijevanja pročitanoog teksta kao i poznavanja gramatike grčkog jezika. Da bi se test smatrao uspješnim, polaznik mora ostvariti minimalno 60% tačnosti. Ukoliko polaznik kursa ostvari negativan rezultat (ispod 60%), obavezan je raditi retest. Periodični test koji je polaznik propustio zbog opravdanog odsustva mora se nadoknaditi i taj test mora biti različit od testa koji su polaznici radili na redovnom testu.

➤ **Retest**

Ovaj test se realizuje nakon što polaznik ne položi periodični test provjere znanja, odnosno polaznici koji ostvare rezultat manji od 60. Retest se radi sedam dana nakon realizacije redovnog testa. Retest će sadržavati pitanja iz iste tematike sadržane u redovnom testu, ali pitanja moraju biti različita u odnosu na redovan test. Polaznik koji na retestu ima ostvaren rezultat od 60 i više, smatra se da je prošao. Polazniku koji je prošao na retestu, bez obzira na rezultat retesta upisuje se ocjena 60 umjesto negativne ocjene koju je ostvario na redovnom testu. Ukoliko polaznik ne položi retest, otušta se s kursa zbog akademskog neuspjeha.

➤ **Završni test**

To je test koji se realizuje na kraju nivoa I, II i III i sastoji iz dva dijela:

- *Test pisanje* – to je test tekstualnog tipa koji se radi u cilju ocjenjivanja vještine čitanja i razumijevanja pročitanoog teksta kao i poznavanja gramatike grčkog jezika.
- *Test usmeno izražavanje* – to je test koji se radi u cilju ocjenjivanja konverzacije tj. vještine govora. Ovaj test provodi spoljni predavač koji je državljanin Republike Grčke.

Za završni test nije predviđena mogućnost izlaska na retest tako da je uslov za uspješan završetak kursa minimalna ocjena od 60% iz obje vještine. Polaznik koji dobije ocjenu manju od 60% na jednoj ili obje vještine, nije uspješno završio kurs i on će dobiti uvjerenje o pohađanju kursa.

3.9.3. Određivanje nivoa poznavanja grčkog jezika

Nivo poznavanja grčkog jezika se određuje na osnovu ostvarenog rezultata na testu Elinomatia (Ελληνομάθεια). To je ispit koji se realizuje jednom godišnje na nivou Oružanih snaga BiH i kojeg provodi personal Ambasade Republike Grčke. Ispit se sastoji iz više dijelova (pismeni, usmeni, slušanje i čitanje). Težina ispita zavisi od nivoa koji se polaže. Testovi i audio snimak sa usmenog ispita se šalju u Grčku na pregled. Kandidati koji polože test dobijaju certifikat o znanju grčkog jezika koji je priznat u cijelom svijetu po standardima Zajedničkog evropskog referentnog okvira za jezike – CFRL.

3.10. Ostale aktivnosti Odjeljenja stranih jezika

Pored misijom i LOZM-om definisanih zadataka, Odjeljenje stranih jezika realizuje i druge aktivnosti a to su:

- realizacija neintenzivnih kurseva engleskog jezika za deklarisanе jedinice (jedinice EOD, vojne policije, logistike) u cilju pripreme za odlazak u operacije podrške miru,³⁸
- realizacija neintenzivnih kurseva engleskog jezika metodom „1 na 1“, za državne službenike Ministarstva odbrane BiH i za ključno osoblje Ministarstva odbrane BiH, Oružanih snaga BiH i Ministarstva sigurnosti BiH,
- testiranje iz poznavanja engleskog jezika standardizovanim testom ALCPT:
 - pripadnika MO i OS BiH, a u cilju ažuriranja elektronske baze podataka (redovno testiranje se provodi dva puta godišnje i vanredna testiranja po potrebi),
 - pripadnika drugih institucija BiH (uglavnom se radi o pripadnicima Ministarstva sigurnosti BiH),
 - kandidata za školovanje kadeta na vojnim akademijama u partnerskim zemljama (SAD, Velika Britanija, Njemačka, Austrija, Italija, Turska, Grčka, Srbija, Hrvatska, Sjeverna Makedonija),
 - kandidata za prijem u početni čin oficira i podoficira Oružanih snaga BiH,
 - kandidata za sve vrste edukacija u inostranstvu gdje je radni jezik engleski,
 - kandidata za upućivanje u operacije podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu,

³⁸ Nakon uspješno realizovane jezičke edukacije u Odjeljenju stranih jezika, jedinice EOD su upućivane u misiju u Irak, a deklarisanе jedinice i jedinice vojne policije u misiju u Afganistan.

- prevođenje NATO doktrinarnih publikacija sa engleskog jezika na jedan od službenih jezika u BiH,
- prevođenje ostalih pisanih materijala za potrebe Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH,
- konsektivno prevođenje³⁹ raznih događaja na kojima je radni jezik engleski: razne vrste specijalističkih kurseva, seminari, radionice, međunarodne vježbe, brifinzi, radni sastanci, prevođenje i protokolarni aktivnosti prilikom posjete inostranih vojnih delegacija Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama BiH,
- testiranje iz poznavanja njemačkog, francuskog, turskog i grčkog jezika kandidata za upućivanje na vojnu edukaciju u Njemačku, Austriju, Francusku, Tursku i Grčku,
- podrška testiranju engleskog jezika Odjeljenju za ocjenjivanje poznavanja stranih jezika testom BH STANAG 6001,
- podrška pilotiranjima testa engleskog jezika STANAG 6001 koja se provode u Odjeljenju stranih jezika, timovima partnerskih zemalja (Bugarska, Hrvatska, Crna Gora).

3.11. Evaluacija obuke u Odjeljenju stranih jezika

Nakon početnog pisma koje je ministar odbrane BiH uputio pomoćniku generalnog sekretara za političke odnose i sigurnosnu politiku NATO-a, sa zahtjevom za pridruživanje Programu za unapređenje edukacije u oblasti odbrane (Defence Education Enhancement Programme – DEEP). Ekspertni tim Programa za unapređenje edukacije u oblasti odbrane (u daljnjem tekstu NATO DEEP tim), realizovao je početnu evaluacijsku posjetu Ministarstvu odbrane BiH, Zajedničkom štabu Oružanih snaga BiH, Komandi za obuku i doktrinu, Centru za profesionalni razvoj, Odjeljenju vojnih kurseva CPR i Odjeljenju stranih jezika CPR, u aprilu 2019. godine. NATO DEEP tim posjetio je Odjeljenje stranih jezika s ciljem evaluacije obuke a na osnovu potreba i zahtjeva Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, za pružanje stručne pomoći i resursa za implementaciju DEEP projekta. Ranije su NATO DEEP timu, a na njihov zahtjev, dostavljene sve informacije o Odjeljenju stranih jezika i nastavna dokumentacija (na engleskom jeziku) svih jezičkih kurseva. NATO DEEP tim u sastavu od četiri člana, tokom posjete koja je trajala dva dana, realizovao je sljedeće aktivnosti:

³⁹ Konsektivno prevođenje je proces prevođenja u kojem prevodilac usmeno prevodi govornikove riječi na ciljani jezik u trenutku govornikove pauze a nakon završene rečenice ili misaone cjeline. Kako bi olakšao prevođenje, prevodilac može voditi bilješke. Poželjno je da prevodilac barem jedan dan prije prevođenja dobije tematiku o kojoj će biti govora kako bi se adekvatno pripremio.

- informativni brifing o Centru za profesionalni razvoj od strane komandanta Centra,
- informativni brifinzi svih jezičkih kurseva od strane voditelja Odsjeka (Kurseva),
- diskusija nakon prezentacije informativnih brifinga,
- obilazak radnih prostorija svih kurseva i sagledavanje uslova u kojima se radi,
- razgovor sa polaznicima svih kurseva,
- razgovor sa instruktorima,
- povratni brifing.

Nakon detaljnog sagledavanja stanja na svim jezičkim kursevima, na kraju drugog dana posjete, održan je povratni brifing na kojem su članovi NATO DEEP tima konstatovali sljedeće:

- Posjeta je bila veoma produktivna.
- Instruktori su posvećeni radu, puni su entuzijazma i veoma su zauzeti.
- Pozitivno je što svi jezički kursevi rade sa donacijama od država čiji jezici se podučavaju i te države im pružaju podršku u radu.
- Pozitivna stvar je angažovanje spoljnih predavača.
- Nastavni materijal koji se koristi je dobar i nije zastario, a dobijen je od strane država čiji jezici se podučavaju.
- Odlično je što su svi kursevi intenzivni što nije slučaj u dosta drugih zemalja.
- Jezički program je dosta dobro organizovan.
- Dobra stvar je da postoji politika za polaznike koji nemaju progres i otpuštaju se s kursa.
- Dobra stvar je što polaznici imaju priliku da napreduju od najnižeg do najvišeg nivoa.
- NATO DEEP tim je impresioniran sa brojem polaznika s kojima se radi.
- NATO DEEP tim je impresioniran znanjem instruktora o testu STANAG.
- NATO DEEP tim je impresioniran što se radi sa drugim agencijama što znači da se dobro radi i da je to prepoznato od strane drugih institucija BiH.
- Dobra stvar je što instruktori engleskog jezika, a i drugih jezika idu na usavršavanje vani.
- NATO DEEP tim je impresioniran onim što se radi u odnosu na mnoge druge zemlje koje su posjetili.
- Bonus je da država obezbjeđuje obuku iz ovoliko jezika.
- NATO DEEP tim je impresioniran što postoje dobri materijali, prostorije i profesionalni instruktori za razliku od mnogih drugih zemalja.
- Polaznici su motivisani što su na kursu i mali je broj otpuštanja s kursa.

Preporuke NATO DEEP tima za poboljšanje obuke su:

- Dobro bi bilo povećati broj spoljnih predavača a pogotovo na engleskom jeziku. Oni bi se mogli angažovati iz Kancelarije za odbrambenu saradnju (ODC) , NATO štaba u Sarajevu i Centra za obuku za operacije podrške miru.
- Na višem srednjem i naprednom nivou engleskog jezika, dobro bi bilo angažovati spoljne predavače a da bude nastava sa vojnom tematikom.
- Razmisliti o uvođenju kursa vojne terminologije iz engleskog jezika.
- Instruktori su veoma zauzeti. Koriste se i kao prevodioci. Uzeti u razmatranje da se formira odjeljenje samo za prevođenje kako pisanog materijala tako i konsektivnog prevođenja. U nekim državama postoje takva odjeljenja.
- Neki razredi su prekobrojni. Optimalno bi bilo do 12 polaznika u razredu.
- Uspostaviti digitalnu biblioteku, prvenstveno na vojnim kursevima a kasnije i na jezičkim.
- Planirati jezičku obuku za instruktore, omogućiti im razvoj i napredovanje da bi se stvorio veći broj instruktora.

Na kraju, NATO DEEP tim je najavio sljedeću posjetu Odjeljenju stranih jezika nakon 2-3 godine, kako bi ponovo sagledali stanje i vidjeli šta je urađeno po njihovim preporukama.

U oktobru 2021. godine, NATO DEEP tim je realizovao drugu posjetu Ministarstvu odbrane BiH, Zajedničkom štabu Oružanih snaga BiH, Komandi za obuku i doktrinu, Centru za profesionalni razvoj, Odjeljenju vojnih kurseva CPR i Odjeljenju stranih jezika CPR. Ciljevi posjete su bili sljedeći:

- BiH i NATO da evaluiraju napredak u saradnji od početne evaluacijske posjete do sada,
- BiH da pruži povratnu informaciju o svakoj pojedinačnoj aktivnosti koja je provedena u okviru programa i koje su promjene uvedene,
- NATO strana da pruži zapažanja i preporuke o programu do sada,
- BiH i NATO da identifikuju novu podršku potrebnu za preostale nedostatke i razgovaraju o akcionom planu za ostatak 2021. i 2022. godinu,

NATO DEEP timu koji je brojao jedanaest članova, prezentovan je brifing od strane načelnika Odjeljenja stranih jezika. Brifing je bio fokusiran na aktuelne aktivnosti, realizovane/nerealizovane preporuke iz početne posjete 2019. godine, kao i razgovor o budućim aktivnostima i prijedlozima. Prema preporukama NATO DEEP tima iz 2019. godine prezentovano je sljedeće:

- *Planiranje jezičke obuke u razvoju instruktora* – Jezička obuka instruktora se realizuje predviđenom dinamikom a na osnovu bilateralne saradnje sa partnerskim zemljama. Trenutno su četiri instruktora engleskog jezika na edukaciji u SAD-u po programu školovanja za strane vojne studente (International Military Education and Training – IMET), a pet ih je planirano za edukaciju u 2022. godini. Šest instruktora engleskog jezika će u 2022. godini proći jezičku edukaciju u organizaciji BILC-a.
- *Neka odjeljenja su bila prekobrojna, optimalno je do 12 polaznika* – Smanjen je broj polaznika i sada je prema preporuci optimalan.
- *Razmotriti uvođenje kursa vojne terminologije iz engleskog jezika* – Prikupljena je literatura i planirana je radionica u januaru 2022. godine za izradu nastavne dokumentacije kursa. Kurs bi trajao dvije sedmice i realizovao bi se dva puta godišnje.
- *Uspostaviti digitalnu biblioteku* – Svi jezički kursevi imaju nastavnu literaturu u PDF formatu ali je ne mogu uvesti u digitalnu biblioteku zbog problema sa autorskim pravima.
- *Razmotriti formiranje odjeljenja samo za prevođenje kao u nekim drugim zemljama* – Nije u nadležnosti Odjeljenja stranih jezika i još uvijek je pitanje koje zahtijeva dodatno vrijeme i resurse i odvaja instruktore od nastave.
- *Napredovanje instruktora* – Nije u nadležnosti Odjeljenja stranih jezika i zapažanja tima je da je ista situacija kao i drugdje u sistemu obuke i edukacije u Oružanim snagama BiH.

Iz navedene prezentacije može se konstatovati da je Odjeljenje stranih jezika realizovalo sve aktivnosti po preporukama NATO DEEP tima iz 2019. godine, osim uvođenja kursa vojne terminologije iz engleskog jezika, a i ta aktivnost je pri samom kraju realizacije. U januaru 2022. godine u Sarajevu, realizovana je trodnevna radionica na kojoj je predavač bio oficir sa Jezičkog instituta Oružanih snaga Republike Austrije, ekspert za vojnu terminologiju koji je i saradnik BILC-a. Učesnici radionice su bili načelnik Odjeljenja stranih jezika, voditelji početnog i naprednog nivoa Odsjeka engleskog jezika, instruktori engleskog jezika i predstavnik Zajedničkog štaba Oružanih snaga BiH. Na radionici je razvijen Kurs vojne terminologije engleskog jezika i urađena kompletna nastavna dokumentacija (po NATO standardima), tako da je Odjeljenje stranih jezika u potpunosti spremno za izvođenje navedenog kursa a njegova realizacija je predviđena od sljedeće godine. Pored toga, predavač je Odjeljenju stranih jezika ustupio i nastavni materijal iz vojne terminologije u elektronskoj verziji koji će se koristiti na kursu, a takođe će biti postavljen u digitalnu biblioteku Oružanih snaga BiH te će biti u svakom trenutku dostupan svim oficirima i podoficirima za njihov

individualni rad i lično usavršavanje. Takođe, dogovorena je buduća saradnja Odjeljenja stranih jezika sa Jezičkim institutom Oružanih snaga Republike Austrije, gdje će instruktori engleskog jezika biti upućivani na seminare iz vojne terminologije. Započinjanjem realizacije kursa vojne terminologije engleskog jezika, Odjeljenje stranih jezika će napraviti značajan iskorak u obučavanju pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH te njihov lakši rad u multinacionalnom okruženju. U svom izvještaju prema Ministarstvu odbrane, Nato DEEP tim je dao svoje preporuke za konkretne aktivnosti DEEP akcionog plana za 2022. godinu:

1. Šest instruktora engleskog jezika uputiti na pohađanje kombinovanog naprednog kursa za instruktore engleskog jezika u Njemačkoj (BILC) u periodu 10.01.-03.02.2022. godine.
2. Istražiti mogućnost za učešće na prilagođenim radionicama za razvoj instruktora u Bugarskoj i Sloveniji tokom 2022. godine.
3. Identifikovati NATO BILC da prisustvuju radionici za razvoj kursa vojne terminologije u januaru 2022. godine.
4. Istražiti mogućnost upućivanja učesnika iz BiH na Konferenciju o vojnoj terminologiji čiji su domaćin Oružane snage Republike Slovenije, 05.04.-07.04.2022. godine.
5. BILC će obaviti ličnu savjetodavnu misiju u Odjeljenju stranih jezika u aprilu 2022. godine. (Izvještaj NATO DEEP tima Ministarstvu odbrane BiH, januar 2022. godine)

Slika 4. Jedna od biblioteka u Odjeljenju stranih jezika



Slika 5. Savremena multimedijalna jezička laboratorija u Odjeljenju stranih jezika



3.12. Produkti Odjeljenja stranih jezika u periodu od 2017. do 2021. godine

3.12.1. Produkti Odsjeka engleskog jezika

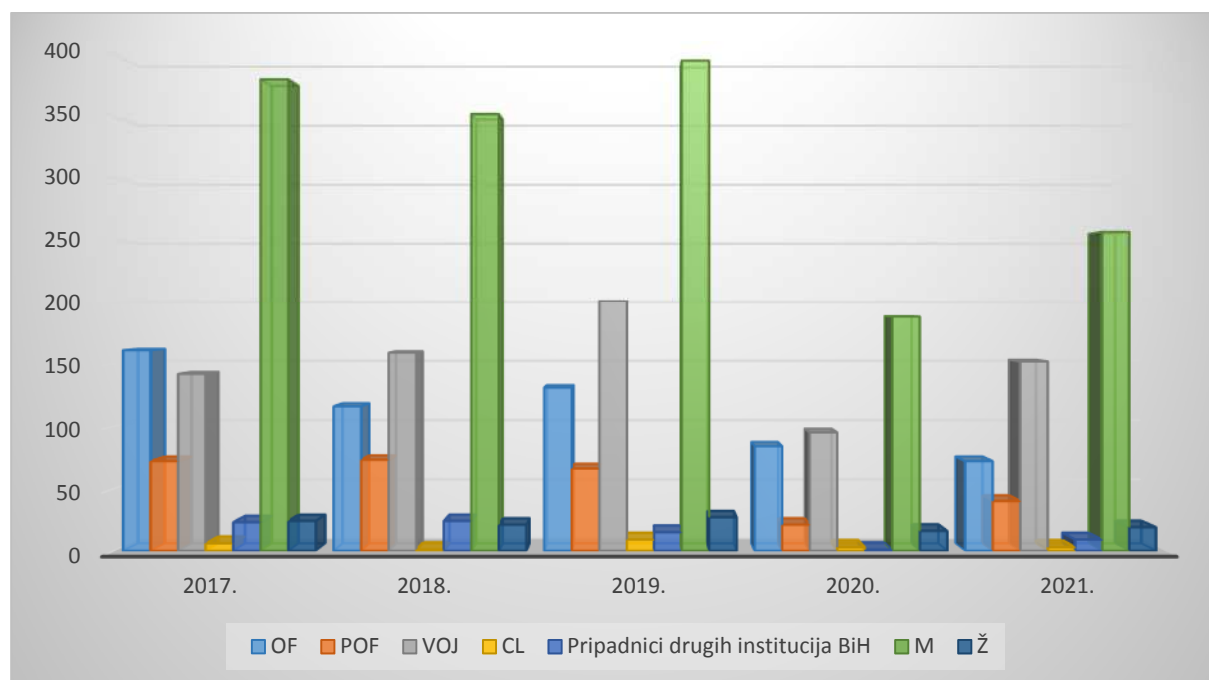
Kurs engleskog jezika, od 2008. godine pa zaključno sa 2021. godinom, ukupno je završilo preko 6500 pripadnika Ministarstva odbrane BiH, Oružanih snaga BiH i drugih institucija BiH, što u prosjeku na godišnjem nivou iznosi oko 460 polaznika. U ovu cifru ulaze intenzivni kursevi engleskog jezika (od 1. do 5. nivoa) koje je ukupno završilo preko 5240 polaznika i specijalistički kursevi koje je završilo oko 1260 polaznika. U tabeli i grafikonu u nastavku teksta prikazani su produkti Odsjeka engleskog jezika za period istraživanja od 2017. do 2021. godine.

Tabela 1. Produkti Odsjeka engleskog jezika u periodu 2017.-2021.

GODINA	UKUPNO	OF	POF	VOJ	CL	Pripadnici drugih inst. BiH	M	Ž	
2017.	404	161	72	142	6	23	380	24	
2018.	373	116	73	159	1	24	352	21	
2019.	422	131	66	201	9	15	395	27	
2020.	204	84	21	95	3	1	188	16	
2021.	276	72	40	152	3	9	257	19	
UKUPNO ZAVRŠILO KURS	1679	564	272	749	22	72	1572	107	
OF-oficiri		POF-podoficiri		VOJ-vojnici		CL-civilna lica		M-muškarci	Ž-žene

Na osnovu prikazanih podataka u tabeli i grafikonu, može se vidjeti da je u navedenom periodu istraživanja, jedan od kurseva engleskog jezika ukupno završilo 1679 pripadnika Ministarstva odbrane BiH, Oružanih snaga BiH i predstavnika drugih institucija BiH, uglavnom iz Ministarstva sigurnosti BiH (Direkcija za koordinaciju policijskih tijela, Granična policija, Služba za poslove sa strancima, Ministarstvo unutrašnjih poslova Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta, Sudska policija u Federaciji BiH, Univerzitet u Sarajevu), što je u prosjeku 335,8 polaznika na godišnjem nivou. Od toga zastupljenost oficira je 33,6%, podoficira 16,2%, vojnika 44,6%, civilnih lica (civilna lica i državni službenici iz sastava Ministarstva odbrane i civilna lica iz sastava Oružanih snaga BiH) 1,3% i predstavnika drugih institucija 4,3%. Zastupljenost spolova je 93,6% muškaraca i 6,4% žena.

Grafikon 1. Produkti Odsjeka engleskog jezika u periodu 2017.-2021.



Zbog pandemije Covid-19, obuka u 2020. godini je reducirana tako da je realizovana sa 50% od planiranog godišnjeg plana. Takođe, u 2021. godini zbog pandemije Covid-19, znatno manji broj polaznika je upućen na napredni kurs kondicioniranja engleskog jezika koji je priprema za polaganje testa STANAG 6001, jer je data mogućnost da se produži vrijeme trajanja sertifikata na dodatnu godinu dana (STANAG sertifikat važi tri godine). Pored toga, u 2021. godini, veći broj polaznika intenzivnih kurseva zbog opravdanih razloga nije završilo kurs jer su bili pozitivni na Covid-19, ili su bili u izolaciji tako da su odsustvovali s nastave više od dozvoljenog opravdanog odsustvovanja. Važno je i istaći da se 2020. i 2021. godine,

kada je pandemija Covid-19 bila na svom vrhuncu, jednim dijelom prešlo i na online nastavu i da je Odjeljenje stranih jezika prva organizacijska cjelina u Oružanim snagama BiH koja je započela i uspješno realizovala projekat učenja na daljinu. Zahvaljujući tome, nije bilo grupisanja ljudstva na malom prostoru što je znatno smanjilo mogućnost zaraze virusom Covid-19, a jedan broj polaznika koji je bio zaražen izvan kasarne i imao lakše simptome, nesmetano je mogao pratiti nastavu od kuće. Prelaskom na online nastavu, Oružane snage BiH su pokazale da posjeduju tehničke resurse i obučeni personal za izazove i ove vrste i sigurno bi daleko manji broj polaznika završio kurs da nije bilo prelaska na online nastavu.

Još jedan faktor koji je uticao da u 2020. i 2021. godini manji broj polaznika završi jedan od kurseva u odnosu na prethodne godine je taj što je smanjen broj polaznika, a po preporuci NATO DEEP tima, u jednom razredu na maksimalno 12, (u prethodnim godinama broj polaznika je dostizao cifru i do 16 u jednom razredu). Poređenja radi, u periodu od 2017. do 2019. godine, godišnji prosjek na kursu je 400 polaznika, dok je period 2020. i 2021. godina godišnji prosjek 240 polaznika.

Na kraju, može se zaključiti da je broj polaznika kurseva engleskog jezika, u prvim godinama od formiranja Oružanih snaga BiH bio znatno veći, iz razloga što je mali procenat oficira i podoficira imao znanje iz engleskog jezika (uglavnom se radi o ratnom kadru koji se školovao u bivšem sistemu gdje je preovladavalo učenje ruskog jezika), a Oružane snage BiH su imale potrebu da što veći broj njenih pripadnika, pogotovo oficira, nauči engleski jezik kako bi mogli raditi u multinacionalnom okruženju. U kasnijim godinama, postepeno je dolazilo do podmlađivanja oficirskog i podoficirskog kadra, a jedan od uslova za prijem u početni čin oficira i podoficira je poznavanje određenog nivoa engleskog jezika, tako da se smanjila potreba za upućivanjem većeg broja oficira i podoficira na kurs engleskog jezika. Iz tog razloga data je mogućnost i mladim vojnicima da izučavaju engleski jezik, a što je benefit za mlade vojnike, kako na profesionalnom planu jer im se pruža mogućnost za napredovanje u službi, tako i u privatnom životu.

3.12.2. Produkti Odsjeka njemačkog jezika

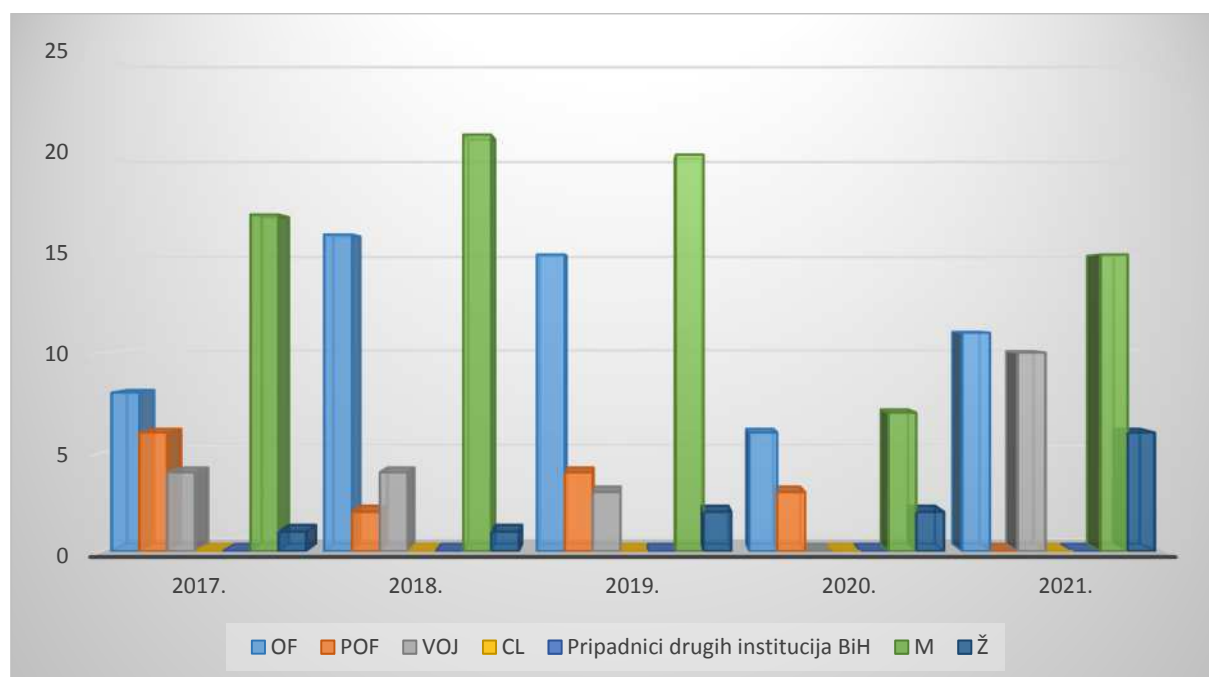
Kurs njemačkog jezika, od 2008. godine pa zaključno sa 2021. godinom, ukupno je završilo 316 pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH što u prosjeku na godišnjem nivou iznosi nešto manje od 23 polaznika. U ovu cifru ulaze intenzivni kursevi njemačkog jezika (od 1. do 3. nivoa) koje je ukupno završilo 238 polaznika i kurs kondiciranja koji je završilo 78 polaznika. U tabeli i grafikonu u nastavku teksta prikazani su produkti Odsjeka njemačkog jezika za period istraživanja od 2017. do 2021. godine.

Tabela 2. Produkti Odsjeka njemačkog jezika u periodu 2017.-2021.

GODINA	UKUPNO	OF	POF	VOJ	CL	Pripadnici drugih inst. BiH	M	Ž
2017.	18	8	6	4	0	0	17	1
2018.	22	16	2	4	0	0	21	1
2019.	22	15	4	3	0	0	20	2
2020.	9	6	3	0	0	0	7	2
2021.	21	11	0	10	0	0	15	6
UKUPNO ZAVRŠILO KURS	92	56	15	21	0	0	80	12
OF-oficiri POF-podoficiri VOJ-vojnici CL-civilna lica M-muškarci Ž-žene								

Na osnovu prikazanih podataka u tabeli i grafikonu, može se vidjeti da je u navedenom periodu istraživanja, jedan od kurseva njemačkog jezika ukupno završilo 92 pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, što je u prosjeku 18,4 polaznika na godišnjem nivou. Od toga zastupljenost oficira je 60,9%, podoficira 16,3%, vojnika 22,8%. Na kursu nije bilo civilnih lica ni predstavnika drugih institucija BiH. Zastupljenost spolova je 87% muškaraca i 13% žena. Zbog pandemije Covid-19, u 2020. godini kurs nije završio predviđeni broj polaznika iz opravdanih razloga jer su bili pozitivni na Covid-19 ili su bili u izolaciji. Važno je napomenuti da je jedan duži period bila slaba zainteresovanost za učenje njemačkog jezika iz razloga jer se veoma mali broj starješina upućuje na školovanje vani ali trenutno je interesovanje daleko veća od postojećih kapaciteta OSJ-a, a razlozi su više privatne prirode.

Grafikon 2. Produkti Odsjeka njemačkog jezika u periodu 2017.-2021.



3.12.3. Produkti Kurza francuskog jezika

Kurs francuskog jezika, od 2008. godine pa zaključno sa 2021. godinom, ukupno je završilo 253 pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, kao i predstavnika Ministarstva sigurnosti BiH, što u prosjeku na godišnjem nivou iznosi nešto više od 18 polaznika. U ovu cifru ulaze intenzivni kursevi francuskog jezika (od 1. do 3. nivoa) koje je ukupno završilo 174 polaznika, kurs kondicioniranja koji je završilo 71 polaznika i kurs vojne terminologije 8 polaznika. U tabeli i grafikonu u nastavku teksta prikazani su produkti Kurza francuskog jezika za period istraživanja od 2017. do 2021. godine.

Tabela 3. Produkti Kurza francuskog jezika u periodu 2017.-2021.

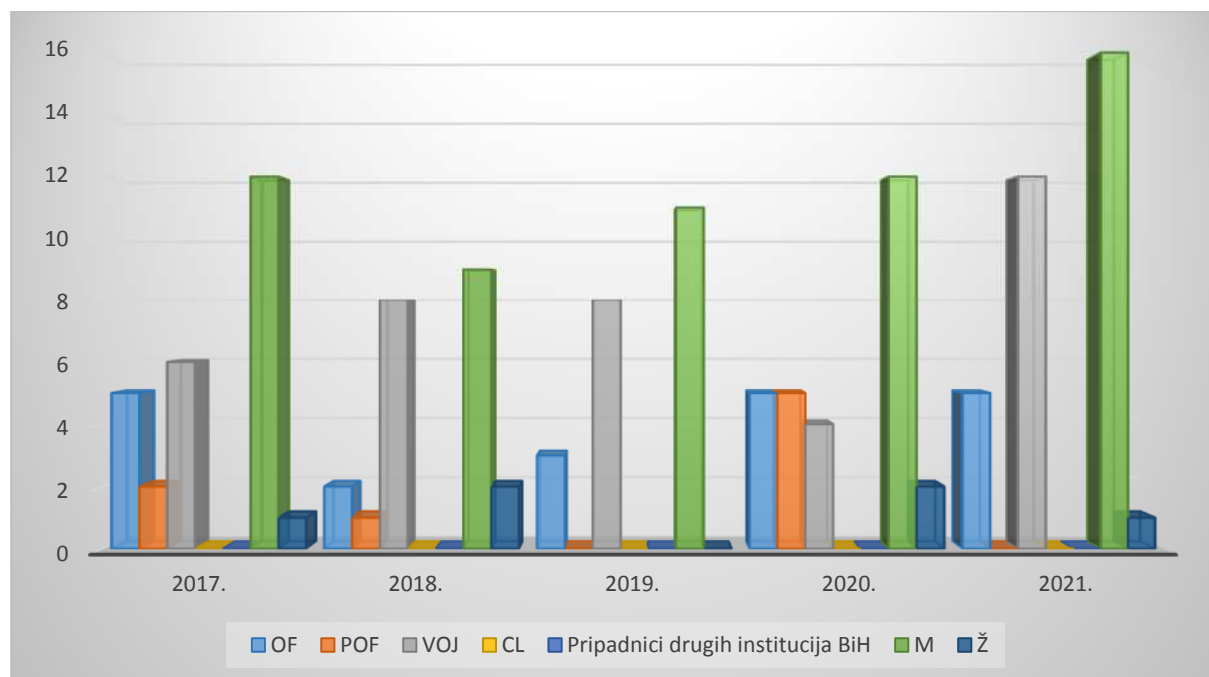
GODINA	UKUPNO	OF	POF	VOJ	CL	Pripadnici drugih inst. BiH	M	Ž
2017.	13	5	2	6	0	0	12	1
2018.	11	2	1	8	0	0	9	2
2019.	11	3	0	8	0	0	11	0
2020.	14	5	5	4	0	0	12	2
2021.	17	5	0	12	0	0	16	1
UKUPNO ZAVRŠILO KURS	66	20	8	38	0	0	60	6

OF-oficiri POF-podoficiri VOJ-vojnici CL-civilna lica M-muškarci Ž-žene

Na osnovu prikazanih podataka u tabeli i grafikonu, može se vidjeti da je u navedenom periodu istraživanja, jedan od kurseva francuskog jezika ukupno završilo 66 pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, što je u prosjeku 13,2 polaznika na godišnjem nivou. Od toga zastupljenost oficira je 30,3%, podoficira 12,1%, vojnika 57,6%. Na kursu nije bilo civilnih lica ni predstavnika drugih institucija BiH. Zastupljenost spolova je 90,9% muškaraca i 9,1% žena.

Treba naglasiti da je najslabija zainteresovanost pripadnika Oružanih snaga BiH za učenjem francuskog jezika iz razloga što država Bosna i Hercegovina, a samim tim i Oružane snage BiH nisu u fokusu zanimanja Republike Francuske tako da su vrlo rijetka upućivanja starješina Oružanih snaga BiH na edukaciju u Republiku Francusku. Ovu činjenicu potkrepljuje i podatak da je vojni ataše Republike Francuske za Bosnu i Hercegovinu nerezidentni, i stalno je smješten u Ambasadi Republike Francuske u Republici Srbiji. Ambasada Republike Francuske u Sarajevu je jedina od svih država čiji se jezici izučavaju u Oružanim snagama BiH koja nema svog vojnodiplomatskog predstavnika.

Grafikon 3. Produkti Kurasa francuskog jezika u periodu 2017.-2021.



3.12.4. Produkti Kurasa turskog jezika

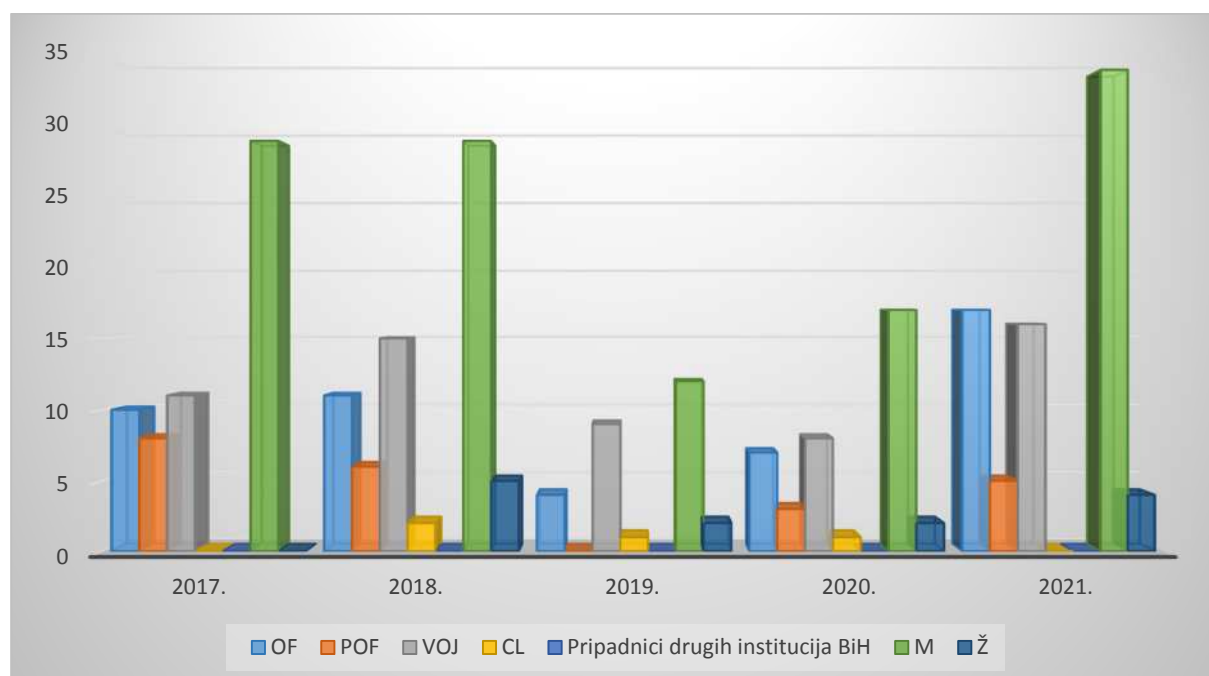
Kurs turskog jezika, od 2008. godine pa zaključno sa 2021. godinom, ukupno je završilo 404 pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, što u prosjeku na godišnjem nivou iznosi nešto manje od 29 polaznika. U ovu cifru ulaze intenzivni kursevi turskog jezika (osnovni i napredni nivo) koje je ukupno završilo 307 polaznika i kurs kondiciranja koji je završilo 97 polaznika. U tabeli i grafikonu u nastavku teksta prikazani su produkti Kurasa turskog jezika za period istraživanja od 2017. do 2021. godine.

Tabela 4. Produkti Kurasa turskog jezika u periodu 2017.-2021.

GODINA	UKUPNO	OF	POF	VOJ	CL	Pripadnici drugih inst. BiH	M	Ž
2017.	29	10	8	11	0	0	29	0
2018.	34	11	6	15	2	0	29	5
2019.	14	4	0	9	1	0	12	2
2020.	19	7	3	8	1	0	17	2
2021.	38	17	5	16	0	0	34	4
UKUPNO ZAVRŠILO KURS	134	49	22	59	4	0	121	12
OF-oficiri POF-podoficiri VOJ-vojnici CL-civilna lica M-muškarci Ž-žene								

Na osnovu prikazanih podataka u tabeli i grafikonu, može se vidjeti da je u navedenom periodu istraživanja, jedan od kurseva turskog jezika ukupno završilo 134 pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, što je u prosjeku 26,8 polaznika na godišnjem nivou. Od toga zastupljenost oficira je 36,6%, podoficira 16,4%, vojnika 44% i civilnih lica 3%. Na kursu nije bilo predstavnika drugih institucija BiH. Zastupljenost spolova je 90,3% muškaraca i 9,7% žena. Zainteresovanost za učenje turskog jezika je uvijek bila veća od kapaciteta OSJ-a iz razloga što se starije Oružanih snaga BiH u najvećem broju upućuju na razne vidove edukacije u Republiku Tursku te na taj način stižu razne benefite u okviru Oružanih snaga, a i privatno zbog velike popularnosti turskog jezika kako u zemlji, zemljama regiona tako i u svijetu.

Grafikon 4. Produkti Kurasa turskog jezika u periodu 2017.-2021.



3.12.5. Produkti Kurasa grčkog jezika

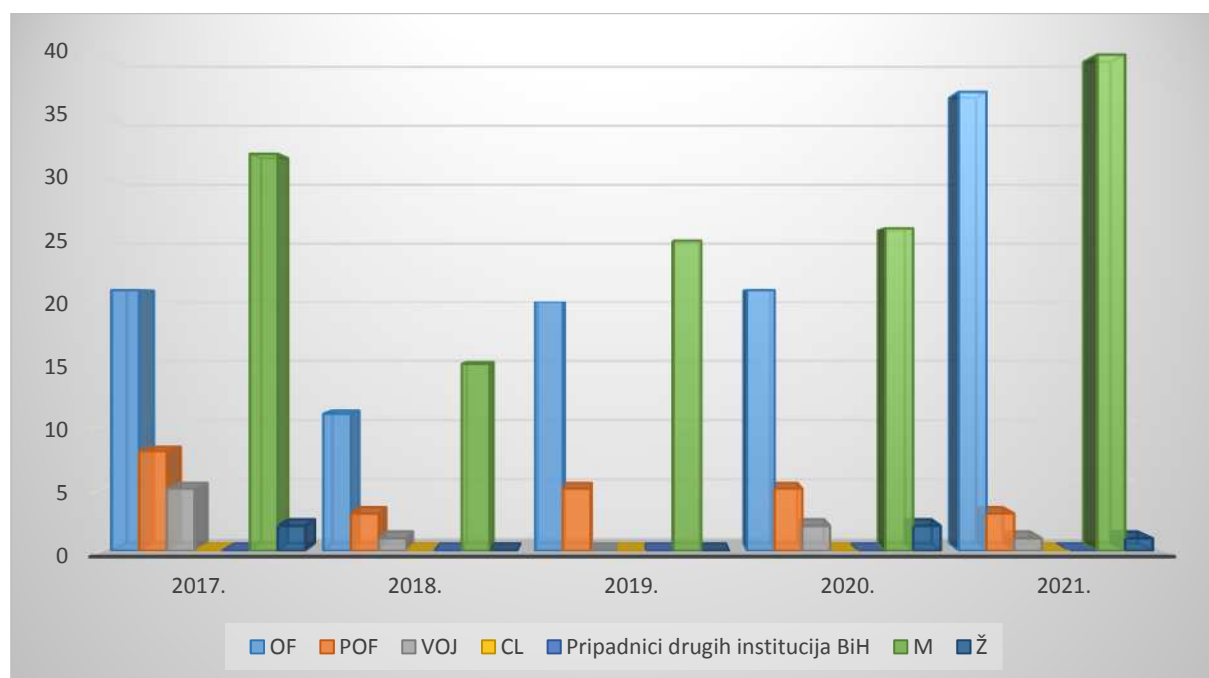
Kurs grčkog jezika, od 2008. godine pa zaključno sa 2021. godinom, ukupno je završilo 355 pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, što u prosjeku na godišnjem nivou iznosi nešto više od 23 polaznika. U ovu cifru ulaze intenzivni kursevi grčkog jezika (od 1. do 3. nivoa) koje je ukupno završilo 257 polaznika, i kurs kondiciranja, pripremni kursevi za polaganje testa i upućivanja na školovanje u Republiku Grčku koje je završilo 98 polaznika. U tabeli i grafikonu u nastavku teksta prikazani su produkti Kurasa grčkog jezika za period istraživanja od 2017. do 2021. godine.

Tabela 5. Produkti Kursa grčkog jezika u periodu 2017.-2021.

GODINA	UKUPNO	OF	POF	VOJ	CL	Pripadnici drugih inst. BiH	M	Ž
2017.	34	21	8	5	0	0	32	2
2018.	15	11	3	1	0	0	15	0
2019.	25	20	5	0	0	0	25	0
2020.	28	21	5	2	0	0	26	2
2021.	41	37	3	1	0	0	40	1
UKUPNO ZAVRŠILO KURS	143	110	24	9	0	0	138	5
OF-oficiri POF-podoficiri VOJ-vojnici CL-civilna lica M-muškarci Ž-žene								

Na osnovu prikazanih podataka u tabeli i grafikonu, može se vidjeti da je u navedenom periodu istraživanja, jedan od kurseva grčkog jezika ukupno završilo 143 pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, što je u prosjeku 28,6 polaznika na godišnjem nivou. Od toga zastupljenost oficira je 76,9%, podoficira 16,8%, vojnika 6,3%. Na kursu nije bilo civilnih lica ni predstavnika drugih institucija BiH. Zastupljenost spolova je 96,5% muškaraca i 3,5% žena. Zainteresovanost za učenje grčkog jezika uvijek bila veća od kapaciteta OSJ-a iz razloga što se starije u zadovoljavajućoj mjeri upućuju na školovanje u Republiku Grčku. Treba naglasiti da je od svih stranih jezika koji se izučavaju u Oružanim snagama BiH, procentualno najveća zastupljenost oficira na kursu grčkog jezika.

Grafikon 5. Produkti Kursa grčkog jezika u periodu 2017.-2021.



3.12.6. Produkti Odjeljenja stranih jezika

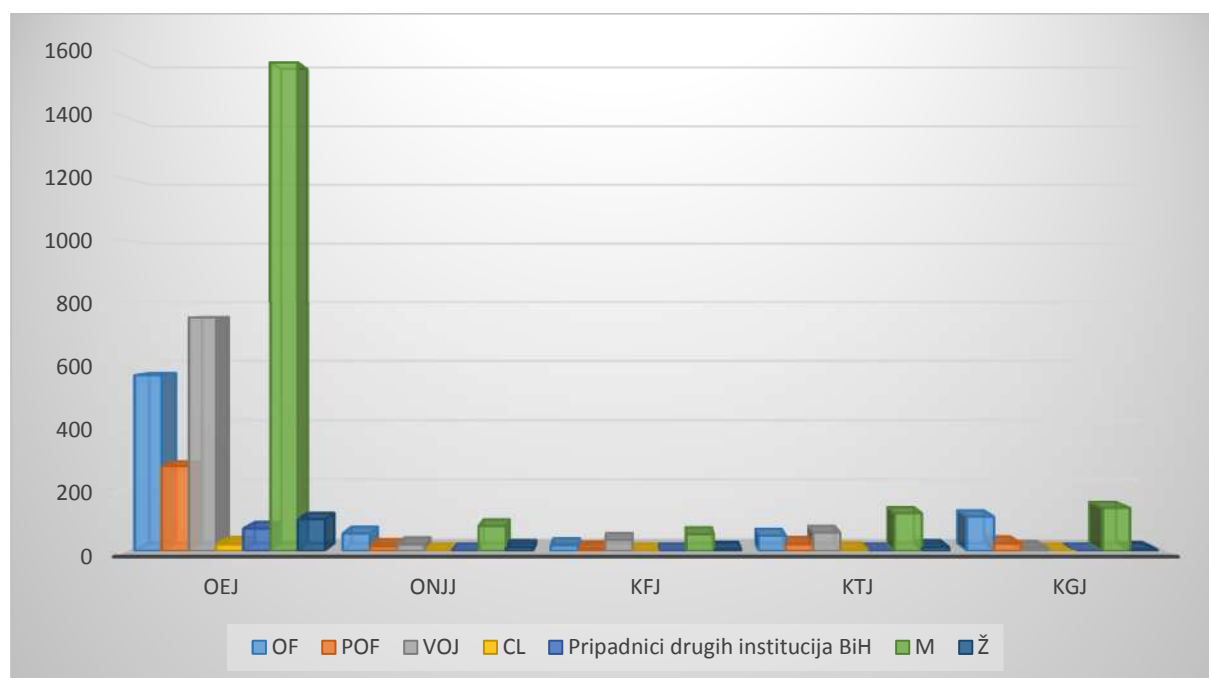
Od formiranja Odjeljenja stranih jezika Centra za profesionalni razvoj Oružanih snaga BiH 2008. godine, pa zaključno sa 2021. godinom, kurseve stranih jezika ukupno je završilo više od 7820 pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, kao i predstavnika drugih institucija BiH, što na godišnjem nivou iznosi oko 559 polaznika. U tabeli i grafikonu u nastavku teksta prikazani su produkti svih kurseva stranih jezika, tj. Odjeljenja stranih jezika u cjelini, za period istraživanja od 2017. do 2021. godine.

Tabela 6. Produkti Odjeljenja stranih jezika u periodu 2017.-2021.

GODINA	UKUPNO	OF	POF	VOJ	CL	Pripadnici drugih inst. BiH	M	Ž
OEJ	1679	564	272	749	22	72	1577	102
ONJJ	92	56	15	21	0	0	80	12
KFJ	60	18	7	35	0	0	54	6
KTJ	134	49	22	59	4	0	121	12
KGJ	143	110	24	9	0	0	138	5
UKUPNO ZAVRŠILO KURS	2108	797	340	873	22	72	1970	137

OF-oficiri POF-podoficiri VOJ-vojnici CL-civilna lica M-muškarci Ž-žene

Grafikon 6. Produkti Odjeljenja stranih jezika u periodu 2017.-2021.



Na osnovu prikazanih podataka u tabeli i grafikonu, može se vidjeti da je u navedenom periodu istraživanja, kurseve stranih jezika ukupno završilo 2108 pripadnika Ministarstva odbrane BiH, Oružanih snaga BiH i predstavnika drugih institucija, što je u prosjeku 421,6 polaznika na godišnjem nivou. Zastupljenost oficira je 37,8%, podoficira 16,1%, vojnika 41,4%, civilnih lica 1% i predstavnika drugih institucija 3,4%, a zastupljenost spolova je 93,5% muškaraca i 6,5% žena.

Poznavanje jednog od stranih jezika donosi razne benefite za pripadnike Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH i jedan je od osnovnih uslova za učešće u operacijama podrške miru, operacijama kolektivne sigurnosti, operacije upravljanja krizama, vojno i vojnodiplomatsko predstavljanje zemlje, obuci, seminarima, radionicama, vježbama i svim drugim aktivnostima u multinacionalnom okruženju gdje se zahtjeva poznavanje stranih jezika.

Operacije podrške miru su jedan od najznačajnijih segmenata u okviru koje zemlje kandidati za punopravno članstvo u NATO-u imaju priliku pokazati koliko im je stalo do kolektivne sigurnosti i gdje pripadnici oružanih snaga više zemalja i nacionalnosti rade u partnerstvu kako bi ostvarili zajednički cilj, a to je kolektivna sigurnost koja je u suštini i razlog postojanja NATO saveza. Upućivanjem u NATO, UN i EU misije, postepeno dobijamo sve veći broj pripadnika Oružanih snaga BiH koji posjeduju znanja i iskustva u radu u internacionalnom okruženju i isti nam, kao rezultat pospješuju i na određen način ubrzavaju put Oružanih snaga ka NATO-u. Takođe, učešćem u misijama ovakvog tipa, šalje se poruka da su Oružane snage BiH kredibilan partner, koji i na terenu želi u potpunosti doprinijeti uspjehu i rezultatima kada su NATO, UN i EU misije u pitanju. Zaključno sa 2021. godinom, 1808 pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH je bilo angažovano u sljedećim misijama u inostranstvu: posmatračka misija UN u Demokratskoj Republici Kongo – MONUSCO, posmatračka misija UN u Etiopiji i Eritreji – UNMEE, multidimenzionalna integrirana stabilizacijska misija UN u Republici Mali – MINUSMA, misija obuke EU u Centralnoafričkoj republici (EU TM RCA), angažovanje jedinice Oružanih snaga BiH za uništavanje NUS-a u operaciji „Iračka sloboda“, angažovanje jedinice Oružanih snaga BiH za osiguranje lokacija u operaciji „Iračka sloboda 1“, angažovanje štabnih oficira u operaciji „ISAF“ i angažovanje jedinice Oružanih snaga BiH za osiguranje lokacija u operaciji „ISAF“.

U međunarodnom okruženju svaki pojedinac je u određenom smislu ambasador svoje države. Tako pripadnici Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH svojim aktivnim učešćem predstavljaju svoju državu. Kroz njihovu sposobnost da odgovore dodijeljenim zadacima formira se mišljenje o cjelokupnim Oružanim snagama i državi u cjelini, te iste dobijaju ili gube na ugledu. Bosna i Hercegovina ima sljedeća vojna i vojnodiplomatska predstavništva u

inostranstvu: stalna misija BiH pri UN, Njujork, SAD - vojni savjetnik; vojnodiplomatsko predstavništvo BiH u SAD, - vojni predstavnik BiH; vojni dio misije BiH pri NATO, Kraljevina Belgija, Brisel, šef Vojnog dijela misije BiH pri NATO, ujedno vojni predstavnik BiH pri EU; zamjenik šefa Vojnog dijela misije BiH pri NATO, ujedno i vojni ataše u Kraljevini Belgiji, Brisel; štabni oficir Vojnog dijela misije BiH pri NATO, Brisel, Belgija; vojni predstavnik BiH pri NATO SHAPE u vojnodiplomatskoj misiji BiH pri NATO, Mons, Belgija; Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, London - vojni ataše; vojnodiplomatsko predstavništvo BiH u Republici Turskoj, Ankara - vojni predstavnik; Savezna Republika Njemačka, Berlin - vojni ataše; vojnodiplomatsko predstavništvo BiH u Republici Austriji, Beč - vojni ataše; vojnodiplomatsko predstavništvo BiH u Republici Hrvatskoj, Zagreb - vojni ataše; vojnodiplomatsko predstavništvo BiH u Republici Srbiji, Beograd - vojni ataše; komande i štabovi NATO-a, Republika Italija, Napulj - vojni predstavnik BiH pri NATO komandi u Napulju; oficir za vezu sa Saveznom državom Maryland - pomoćnik vojnom predstavniku BiH u SAD-u, Washington; Savezna Republika Njemačka, Oberammer - vojni predstavnik u NATO školi Oberammergau; Centar za sigurnosnu saradnju – RACVIAC, Bestovje, Hrvatska; Balkanske medicinske snage - BMTF (Balkan Medical Task Force) Sjeverna Makedonija, Skoplje - vojni predstavnik.

Postizanje NATO interoperabilnosti je jedan od najvažnijih ciljeva Oružanih snaga BiH. Interoperabilnost će omogućiti da Oružane snage BiH mogu uspješno izvoditi operacije sa snagama NATO-a, koalicionih i prijateljskih zemalja. Dostizanje interoperabilnosti je od suštinske važnosti za ostvarivanje postavljenih vojnih ciljeva. Ona se ostvaruje upotrebom usklađenih i usaglašenih procedura, postupaka i aktivnosti uz mogućnosti zajedničkog efikasnog operativnog djelovanja sa snagama NATO-a, koalicionim i prijateljskim snagama. Interoperabilnost podrazumijeva i usaglašenost doktrine, komandno-informacionog sistema, a poznavanja engleskog jezika je od suštinske važnosti za uspješno i ravnopravno učešće Oružanih snaga BiH u međunarodnim operacijama.

Bosna i Hercegovina je svojom odlukom da deklariše u bazen snaga NATO-a bataljonsku grupu lahke pješadije (INF-L-BNG) koja broji oko 800 ljudi sa pratećom opremom što čini gotovo 10% ljudskih resursa Oružanih snaga BiH, pokazala opredjeljenje za euroatlantske integracije te samim time i ozbiljnost za davanje dodatnog doprinosa u izgradnji i čuvanju mira u svijetu. Bataljonska grupa lahke pješadije mora proći četiri nivoa ocjenjivanja u trogodišnjem ciklusu obuke i ocjenjivanja kako bi dobila certifikat kojim se potvrđuje da je u potpunosti osposobljena, interoperabilna i spremna za angažovanje u operacijama podrške miru pod vođstvom NATO, UN i EU snaga. Prvostepeno ocjenjivanje SEL-1 (Self Evaluation

Level – 1), podrazumijeva samostalnu procjenu tj. samoprocjenjivanje prvog nivoa od strane obučanih i certificiranih ocjenjivača iz Oružanih snaga BiH, a uz nadzor ocjenjivača iz NATO monitoring tima i partnerskih zemalja. Ocjenjivanje svih nivoa se provode na vojnom poligonu „Manjača“. U septembru 2019. godine bataljonska grupa lahke pješadije je uspješno realizovala četverodnovnu vježbu i zadovoljila propisane norme i standarde, a u cilju SEL-1 ocjenjivanja koje za cilj ima provjeru stepena spremnosti i interoperabilnosti bataljonske grupe lahke pješadije u izvršenju zadataka u misijama podrške miru.

Drugostepeno ocjenjivanje, NEL-1 (NATO Evaluation Level 1) ili NATO procjena nivoa 1, provedeno je u septembru 2020. godine i ovo je prvi put da jedinicu ocjenjuju NATO ocjenjivači. Bataljonska grupa lahke pješadije je pokazala visok stepen obučenosti i interoperabilnost u skladu sa NATO normama i standardima i pokazala punu sposobnost za buduće NATO vođene operacije što je na kraju i rezultiralo pozitivnom ocjenom od strane Vrhovne komande Savezničkih snaga u Evropi.

U septembru 2021. godine realizovano je i trećestepeno ocjenjivanje SEL-2 (Self Evaluation Level – 2) od strane ocjenjivača iz Oružanih snaga BiH uz monitoring ocjenjivača iz NATO-a i partnerskih zemalja. Cilj SEL-2 ocjenjivanja je da izvrši provjeru i ocjenu operativne sposobnosti deklarisanе jedinice, odnosno da se u realnom vremenu izvrši uvježbavanje tehnike i procedura koje se odnose na eventualno učešće u međunarodnim operacijama podrške miru i izgradnju borbene spremnosti Oružanih snaga BiH sa NATO standardima. Bataljonska grupa lahke pješadije je i ovu kvalifikacijsku kapiju uspješno savladala.

U septembru 2022. godine planirano je finalno ocjenjivanje (četvrti nivo) od strane NATO-a, (NATO Evaluation Level – 2) i u toj završnoj fazi Oružane snage BiH bi trebale imati interoperabilnu i potpuno spremnu i obučenu jedinicu nivoa lahkog pješadijskog bataljona, koja bi trebala biti spremna za upućivanje u bazu NATO snaga i biti spremna za angažovanje u operacijama podrške miru pod vođstvom NATO-a, Evropske unije i Ujedinjenih nacija. U dosadašnjem periodu realizacije vježbi po NATO Konceptu operativnih sposobnosti (Operational Capability Concept Evaluation & Feedback – OCC E&F), koji je jedan od oblika saradnje Bosne i Hercegovine i NATO-a u okviru programa Partnerstva za mir, i provedenom ocjenjivanju, Oružane snage BiH su pokazale visok nivo obučenosti, interoperabilnosti i operativne sposobnosti za sudjelovanje u izgradnji i očuvanju mira u svijetu.

Oružane snage BiH redovno učestvuju na međunarodnim vježbama a po svom obimu najveća je bila zajednička vježba sa Oružanim snagama SAD-a pod imenom „Brzi odgovor 21“ koja je realizovana od 17. maja do 2. juna 2021. godine na vojnim poligonima „Manjača“ i

„Glamoč“ te na lokaciji kasarne „Dubrave“ u Tuzli. Pripadnici bataljonske grupe lahke pješadije Oružanih snaga BiH i američke nacionalne garde Floride i Alabame demonstrirali su integrirano borbena djelovanja uz upotrebu oklopnih transportera, lahke artiljerije i helikopterske podrške zračnih snaga i protivzračne odbrane Oružanih snaga BiH i borbene avijacije Kopnene vojske SAD-a. Ova vježba je dio mnogo šire i veće vježbe „Branilac Evrope 21“. Oružane snage BiH su pokazale svoju sposobnost i spremnost kao kredibilan partner na kojeg se može računati za ravnopravno učestvovanje u složenim zajedničkim operacijama svih vidova i rodova i integraciju u šire sigurnosne i odbrambene strukture te time dati značajan doprinos međunarodnom miru i sigurnosti.

Pored pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, i predstavnici Ministarstva sigurnosti BiH daju svoj doprinos miru u svijetu kroz učešće u operacijama podrške miru. Preko 300 policijskih službenika svih policijskih agencija u BiH, do sada su učestvovali u UN mirovnim misijama u državama: Istočni Timor - UNMISET, Haiti - MINUSTAH, Sudan - Južni Sudan - UNMIS, Liberija - UNMIL i Kipar - UNFICYP, te time dali doprinos sigurnosti i stabilnosti država koje su zahvaćene različitim sigurnosnim prijetnjama, a istovremeno su Bosnu i Hercegovinu učinili aktivnim subjektom u kontekstu međunarodnih nastojanja na unapređenju globalne sigurnosti. Odjeljenje stranih jezika dalo je svoj doprinos u edukaciji policijskih službenika iz engleskog i francuskog jezika. Takođe, Odjeljenje stranih jezika svake godine vrši i testiranje iz poznavanja engleskog jezika policijskih službenika koji apliciraju za predmisione obuke. Ministarstvo sigurnosti BiH je prepoznalo rad Odjeljenja stranih jezika i ministar sigurnosti Bosne i Hercegovine je 2015. godine uručio zahvalnicu Odjeljenju stranih jezika za značajan doprinos u stvaranju preduslova za učešće policijskih agencija u mirovnim misijama.

Sve naprijed navedeno nam govori koliko je bitno poznavanje bar jednog stranog jezika i kolika važnost se pridaje učenju stranih jezika u Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama BiH. Učenje stranih jezika ne prestaje završetkom institucionalne jezičke edukacije. Da bi se očuvalo i unaprijedilo stečeno znanje stranog jezika, potrebno je nastaviti individualno učiti jer je jezik živa materija te ga je potrebno permanento koristiti i usavršavati do kraja života. Na kraju, s pravom se može konstatovati da je učenje stranih jezika jedna od najbitnijih aktivnosti u vojnoj edukaciji pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH.

Zaključna razmatranja

Vojna edukacija pruža mogućnost vojnim licima da se pripremaju za nove uloge koje ih očekuju u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine. Glavni zadatak vojne edukacije je da osposobi vojna lica da neprestano unapređuju svoj rad i život, a time osiguraju i neprekidan samorazvoj, razvoj vojne organizacije, kao i društva u cjelini. Potrebe za vojnom edukacijom stalno rastu iz razloga sve složenije i naprednije tehnike koja se koristi u novim oblicima operacija, kako ratnim tako i neratnim. Na početku vojne karijere se izučavaju elementarne stvari neophodne za realizaciju redovnih zadataka, međutim, postepeno se nameću novi izazovi sa kojima se jednostavno mora konstantno ići ukorak.

Cjeloživotno učenje i obrazovanje zauzima izuzetno važno mjesto u razvoju Oružanih snaga BiH kao bitnog i relevantnog faktora za odbranu i prosperitet države. Potreba cjeloživotnog učenja odnosi se na sve kategorije vojnih lica i predstavlja jedan permanentan proces jer opstojnost vojne organizacije se temelji na kontinuiranoj obuci i usavršavanju. Profesionalni razvoj oficira i podoficira je intenzivan i oni su uključeni u kontinuiran proces individualne i kolektivne edukacije što podrazumijeva vojnostručno usavršavanje kroz razne vidove školovanja i kursiranja, učešća na seminarima i radionicama u zemlji i inostranstvu, kao i opšteg usavršavanja iz različitih oblasti kao što su učenje stranih jezika, usavršavanje na polju informatike i niz drugih aktivnosti koje imaju važnu ulogu u kontekstu cjeloživotnog učenja. Pošto sistem edukacije u okviru kapaciteta Oružanih snaga BiH, trenutno ne zadovoljava sve potrebe, vojna edukacija se provodi i u inostranstvu kroz bilateralne ugovore sa partnerskim zemljama, a to su prevashodno SAD, Velika Britanija, Turska, Njemačka, Austrija, Hrvatska, Srbija, Sjeverna Makedonija, Grčka, Kanada, Italija, Pakistan, Bugarska, Češka, Francuska i niz drugih zemalja.

Pored navedenih aktivnosti po pitanju vojne edukacije u inostranstvu, poznavanje stranih jezika, a prvenstveno engleskog jezika, osnovni je uslov i za druge aktivnosti u multinacionalnom okruženju kao što su: priprema i osposobljavanje pripadnika Oružanih snaga i Ministarstva odbrane BiH za vojno i vojnodiplomatsko predstavljanje zemlje u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine, u NATO komandnim strukturama, multinacionalnim, međunarodnim i inostranim vojnim komandama, te NATO, UN, EU i drugim multinacionalnim, međunarodnim i inostranim organizacijama i institucijama, postizanje NATO interoperabilnosti i osposobljavanje pripadnika Oružanih snaga, Ministarstva odbrane i jedinica Oružanih snaga BiH za zajedničko djelovanje sa NATO snagama u NATO vođenim i drugim međunarodno odobrenim operacijama podrške

miru, operacijama kolektivne sigurnosti, operacijama upravljanja krizama, kao i NATO vježbama u zemlji i u inostranstvu. Učenje stranih jezika je bitan segment budućeg razvoja savremenih Oružanih snaga BiH i predstavlja jedan stalan ciklus koji je neophodan za nastavak saradnje i koordinacije sa modernim i savremenim državama.

U ovom istraživanju potvrđene su generalna i izvedbene hipoteze koje upućuju na važnost učenja stranih jezika u Odjeljenju stranih jezika Centra za profesionalni razvoj Oružanih snaga Bosne i Hercegovine jer u značajnoj mjeri doprinosi stvaranju uslova da Bosna i Hercegovina ispuni preuzete međunarodne obaveze.

Da bi se izvršile međunarodne obaveze potrebna je infrastruktura koja mora biti materijalno, tehnički i personalno osposobljena da realizuje aktivnosti proistekle iz tih obaveza. U ovom dijelu potrebno je naglasiti personalnu infrastrukturu koja planira, dogovara, ugovara i provodi obaveze Bosne i Hercegovine u svim sferama međunarodnog djelovanja i okruženja. Da bi se ovi zadaci što bolje i potpunije realizovali na pozicijama se mora nominovati adekvatan personal koji mora poznavati potreban strani jezik.

Ministarstvo odbrane i Oružane snage BiH su državne institucije koje provode jedan veoma bitan segment međunarodnih obaveza, a koji je definisan i u Zakonu o odbrani BiH, a tiče se učešća u operacijama podrške miru. Kada pored ove međunarodne obaveze, u kojima prevashodno učestvuju pripadnici Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, dodamo i druge aktivnosti koje proizilaze iz međunarodnih obaveza BiH u kojima učestvuju i pripadnici drugih sigurnosnih struktura, dobivamo široku lepezu „diplomatskih“ mjesta koja se moraju popuniti personalom sa adekvatnim poznavanjem stranog jezika, prevashodno engleskog jezika.

U trećem poglavlju ovog rada precizno su navedeni podaci o produktima Odjeljenja stranih jezika, iz kojih se jasno vide brojčani pokazatelji o broju pripadnika Ministarstva odbrane BiH, Oružanih snaga BiH i drugih sigurnosnih struktura BiH, koji su uspješno završili učenje engleskog jezika jer je to prioritet broj jedan u učenju stranih jezika na putu Bosne i Hercegovine prema euroatlantskim integracijama i ispunjavanju preuzetih međunarodnih obaveza. Pripadnici sigurnosnih struktura koji su završili kurseve engleskog jezika u velikom procentu su nominirani i izvršavali su dužnosti koje proizilaze iz međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.

Poseban aspekt priključenja Bosne i Hercegovine euroatlantskim integracijama je priključenje NATO savezu. Jedan od glavnih zadataka Bosne i Hercegovine ka ispunjenju ovog cilja je ostvarenje što bolje interoperabilnosti Oružanih snaga BiH sa NATO-om. Ovaj zadatak se

može ispuniti samo sa dovoljnim brojem personala koji imaju potreban stepen poznavanja engleskog jezika.

Pokazatelji o broju pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH koji su završili kurseve engleskog jezika u Odjeljenju stranih jezika Centra za profesionalni razvoj nam u potpunosti dokazuju opravdanost prve izvedbene hipoteze, u kojoj se kaže da „Jezička obuka u Odjeljenju stranih jezika Centra za profesionalni razvoj Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u kvantitativnom i kvalitativnom smislu značajno doprinosi interoperabilnosti Oružanih snaga Bosne i Hercegovine sa NATO-om“. U ovom dijelu možemo još dodati i da Oružane snage BiH bez izučavanja engleskog jezika ne bi mogle ostvariti interoperabilnost sa NATO-om, jer se svi zadaci na putu ispunjenja ovog cilja realizuju na engleskom jeziku. Najbolji dokaz za ispunjenje misije Odjeljenja stranih jezika u ovom segmentu su terenske vježbe koje se posljednje tri godine realizuju na vojnom poligonu „Manjača“, na kojima je izvršeno ocjenjivanje bataljonske grupe lahke pješadije. Monitoring i ocjenjivanje provode eksperti iz zemalja članica NATO saveza i partnerskih zemalja. Sva dosadašnja ocjenjivanja terenskih vježbi su provedena uz potpunu upotrebu engleskog jezika, a ocjene koje su dali eksperti su najviše moguće.

Učenje drugih stranih jezika u Odjeljenju stranih jezika doprinosi kvalitativno u ostvarenju interoperabilnosti Oružanih snaga BiH sa NATO-om jer se na specijalističke kurseve u zemljama govornog područja tih jezika upućuju pripadnici Oružanih snaga BiH koji stiču znanja i vještine potrebne za ostvarenje ovog cilja. Iz tog razloga smatramo da je Odjeljenje stranih jezika jedno od najvažnijih organizacijskih cjelina u Oružanim snagama BiH, koje izvršenjem svoje misije u potpunosti i na veoma kvalitetan način doprinosi ispunjenju međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine, a koje su vezane za pristupanje NATO savezu. Važno je opet ponoviti da je jedan od glavnih zadataka koji se moraju ispuniti na tom putu postizanje interoperabilnosti Oružanih snaga BiH sa NATO-om koji se ne može izvršiti bez poznavanja engleskog jezika.

Druga važna činjenica koja je pokazala naučnu i društvenu opravdanost ovog istraživanja je vezana za drugu izvedbenu hipotezu koja glasi: „Saradnja sa drugim institucijama u sistemu odbrane na jezičkoj edukaciji doprinosi saradnji za izvršavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine“.

Pošto je sistem sigurnosti svake zemlje jedan kompleksan sistem koji se sastoji od niza sigurnosnih elemenata sa određenim ulogama u društvu, njihova međusobna saradnja je bitan činilac ostvarenja sveukupne sigurnosti jedne zemlje. U cilju ispunjenja svih obaveza sigurnosnih elemenata postoji potreba za stalnim usavršavanjem personala u svim aspektima

njihovog djelovanja. Postoji potreba da sigurnosne institucije međusobno koodiniraju aktivnosti i sarađuju unutar društva pošto je svijet postao jedna globalna cjelina i zajednica sa puno sigurnosnih izazova. Uzimajući u obzir i činjenicu da trenutni sigurnosni izazovi u svijetu ne utiču samo na jednu zemlju, područje ili region, nego automatski predstavljaju sigurnosne izazove za kontinente i cijeli svijet, dolazi do izražaja potreba za što boljom koordinacijom i saradnjom sigurnosnih elemenata na globalnom nivou. Ova saradnja zahtijeva kvalifikovan personal sa veoma dobrim poznavanjem engleskog i drugih stranih jezika kada do izražaja dolazi potreba da svaki sigurnosni element u društvu u svom sastavu ima personal koji poznaje strane jezike. Činjenica je da su sigurnosni elementi u BiH postigli dogovore o međusobnoj saradnji u procesu usavršavanja kadrova. Ministarstvo odbrane i Oružane snage BiH su ostalim sigurnosnim strukturama ponudili učenje stranih jezika kao jedan od oblika međusobne saradnje. U trećem poglavlju ovog rada su naglašeni produkti Odjeljenja stranih jezika u kome se jasno vide podaci o broju pripadnika drugih sigurnosnih struktura u BiH čiji su pripadnici pohađali i uspješno završili kurs engleskog jezika. Iz podataka o učešću pripadnika sigurnosnih agencija u međunarodnim aktivnostima i saradnji se jasno vidi da je većina onih koji su završili kurs engleskog jezika učestvovala u izvršavanju međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine što nam jasno dokazuje opravdanost i druge izvedbene hipoteze, tj. da saradnja Odjeljenja stranih jezika sa drugim institucijama u i izvan sistema odbrane na jezičkoj edukaciji doprinosi saradnji za izvršavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.

Cijeneći naprijed navedene elemente ovog istraživanja, u potpunosti možemo potvrditi da učenje stranih jezika u Odjeljenju stranih jezika značajno doprinosi u pripremi sigurnosnih struktura u izvršavanju njenih međunarodnih obaveza, a uz elemente i parametre do kojih smo došli u istraživanju možemo zaključiti da Odjeljenje stranih jezika Centra za profesionalni razvoj Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, sa svojim kapacitetima može ponuditi još bolju saradnju i mogućnosti za usavršavanje pripadnika svih sigurnosnih struktura u Bosni i Hercegovini u cilju što boljeg ispunjavanja međunarodnih obaveza.

Skraćenice

ALC – Kurs američkog engleskog jezika (engl. American Language Course)

ALCPT – Test za određivanje nivoa poznavanja američkog engleskog jezika (engl. American Language Course Placement Test)

A R BiH – Armija Republike Bosne i Hercegovine

ASOP – Administrativne standardne operativne procedure

ATCO – Alternativni oficir za kontrolu testiranja (engl. Alternate Test Control Officer)

ATO – Alternativni oficir za testiranje (engl. Alternate Testing Officer)

BiH – Bosna i Hercegovina

BILC – Biro za međunarodnu jezičku koordinaciju (engl. Bureau for International Language Co-ordination)

brTP – Brigada taktičke podrške

brZSiPZO – Brigada zračnih snaga i protivzračne odbrane

BQ – Test koji se polaže nakon svake završene knjige (engl. BOOK QUIZ)

CBO – Centar za borbenu obuku

CBS – Centar za borbene simulacije

CBT – Program za obuku na kompjuteru (engl. Computer Based Training)

CEFRL – Zajednički evropski referentni okvir za jezike (engl. Common European Framework of Reference for Languages)

COOPM/PSOTC – Centar za obuku za operacije podrške miru (engl. Peace Support Operations Training Centre)

CPMD i UNUS – Centar za protivminsko djelovanje i uništavanje neeksplozivnih ubojitih sredstava

CPR – Centar za profesionalni razvoj

4.pbr – Četvrta pješadijska brigada

DLI – Odbrambeni jezički institut (engl. Defense Language Institute)

DP – Doktrinarne publikacije (engl. Doctrinal Publications)

DRC – Komisiju za reformu odbrane u BiH (engl. Defence Reform Commission)

EDWG – Radna grupa za razvoj edukacije (engl. Education Development Working Group)

EOD – Uništavanje eksplozivnih sredstava (engl. Explosive Ordnance Disposal)

EU TM RCA – Misija obuke Evropske Unije u Centralnoafričkoj republici (engl. European Union Training Mission in the Central African Republic)

GEP – Glavna evidencija personala

GPO – Godišnji plan obuke

HVO – Hrvatsko vijeće obrane

IMET – Program školovanja za strane vojne studente (engl. International Military Education and Training)

IMI – Interaktivne multimedijske instrukcije (Interactive Multimedia Instruction)

INF-L BNG – Bataljonska grupa lahke pješadije

ISAF – Misija Međunarodnih snaga za pružanje pomoći (engl. International Security Assistance Force)

JCATS – Zdužena taktičko-borbena simulacija (engl. The Joint Conflict and Tactical Simulation)

KBG/QFX – Kvalifikacijsko bojevo gađanje (engl. Qualification Firing Exercise)

KFJ – Kurs francuskog jezika

KGJ – Kurs grčkog jezika

KL – Komanda logistike

KoV – Kopnena vojska

KP OS BiH – Komanda za podršku Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

KUP – Komanda za upravljanje personalom

KTJ – Kurs turskog jezika

KOid – Komanda za obuku i doktrinu

KPV/CAX – Kompjuterski podržana vježba (engl. Computer Assisted Exercise)

LLA – Slušne jezičke aktivnosti (engl. Listening Language Activities)

LOZM – Lista osnovnih zadataka misije

LŠG – Lična štabna grupa

MINUSMA – Multidimenzionalna integrirana stabilizacijska misija UN u Republici Mali (engl. The United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali)

MINUSTAH – Stabilizacijska misija Ujedinjenih nacija na Haitiju (engl. United Nations Stabilization Mission in Haiti)

MO BiH – Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine

MONUSCO – Posmatračka stabilizacijska misija Ujedinjenih nacija u Demokratskoj Republici Kongo (engl. United Nations Organization Stabilization Mission in the DR Congo)

NATO – Sjevernoatlantski savez (engl. North Atlantic Treaty Organisation)

NATO DEEP tim – NATO tim za program unapređenja edukacije u oblasti odbrane (engl. NATO Defence Education Enhancement Program)

NEL-1 – NATO procjena nivoa 1 (engl. NATO Evaluation Level 1)

NEL-2 – NATO procjena nivoa 2 (engl. NATO Evaluation Level 2)

NPIP – Nastavni plan i program

NSA – NATO agencija za standardizaciju (engl. NATO Standardization Agency)

OCC E&F – Koncept operativnih sposobnosti ocjenjivanja i povratnih informacija (engl. Operational Capability Concept Evaluation & Feedback)

ODC – Kancelarija za odbrambenu saradnju (engl. Office of the Disciplinary Counsel)

OEJ – Odsjek engleskog jezika

OK OS BiH – Operativna komanda Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

ONJJ – Odsjek njemačkog jezika

OPFOR – Suprotstavljene snage (engl. Opposing Force)

OPM – Operacije podrške miru

OS BiH – Oružane snage Bosne i Hercegovine

OSJ – Odjeljenje stranih jezika

PAA – Post-akcijska analiza

PBO – Program borbene obuke

5.pbr – Peta pješadijska brigada

PfP – Partnerstvo za mir (engl. Partnership for Peace)

PVS – Profesionalna vojna služba

RACVIAC – Regionalni centar za pomoć u verifikaciji i provođenju kontrole naoružanja (engl. Regional Arms Control Verification and Implementation Assistance Centre)

RZ i PZO – Ratno zrakoplovstvo i protivzračna odbrana

SEL-1 – Samoocjenjivanje nivoa 1 (engl. Self Evaluation Level 1)

SEL-2 – Samoocjenjivanje nivoa 2 (engl. Self Evaluation Level 2)

SHAPE – Vrhovna komanda savezničkih snaga za Evropu (engl. Supreme Headquarters Allied Powers Europe)

SKVP – Stalni komitet za vojna pitanja

SLP – Standardni jezički profil (engl. Standardized Language Profile)

SOP – Standardne operativne procedure

STANAG 6001 – Agencija za standardizaciju (engl. Standardization Agreement)

STV/STX – Situacijska trening vježba (engl. Situational Training Exercise)

6.pbr – Šesta pješadijska brigada

TCO – Oficir za kontrolu testiranja (engl. Testing Control Officer)

TeV/FTX – Terenske vježbe (engl. Field Training Exercise)

TO – Oficir za testiranje (engl. Testing Officer)

UN – Ujedinjene nacije

UNFICYP – Mirovna misija Ujedinjenih naroda za održavanje mira na Cipru (engl. United Nations Peacekeeping Force in Cyprus)

UNMEE – Posmatračka misija Ujedinjenih nacija u Etiopiji i Eritreji (engl. United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea)

UNMIL – Misija Ujedinjenih nacija u Liberiji (engl. United Nations Mission in Liberia)

UNMIS – Misija Ujedinjenih nacija u Sudanu-Južnom Sudanu (engl. United Nations Mission in the Sudan)

UNMISSET – Mirovna misija u Istočnom Timoru (engl. United Nations Mission of Support in East Timor)

VBG/LFX – Vježbe bojevog gađanja (engLive Fire Exercise)

VKM/CPX – Vježba komandnog mjesta (engl. Command Post Exercise)

VVO – Vježbe vanjskog ocjenjivanja

ZŠ OS BiH – Zajednički štab Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

Popis shema

Shema 1. Odbrambena struktura Bosne i Hercegovine

Shema 2. Razmještaj i lokacije jedinica Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

Shema 3. Lanac komandovanja i kontrole Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

Shema 4. Oznake činova u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine

Shema 5. Organizacijska struktura Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine

Shema 6. Organizacijska struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

Shema 7. Komanda za obuku i doktrinu u odbrambenoj strukturi Bosne i Hercegovine

Shema 8. Organizacijska struktura Centra za profesionalni razvoj

Shema 9. Organizacijska struktura Odjeljenja stranih jezika

Shema 10. Organizacijsko-formacijska struktura Odjeljenja stranih jezika

Popis slika

Slika 1. Odjeljenje stranih jezika - lokacija „Rajlovac“ Sarajevo

Slika 2. Odjeljenje stranih jezika - lokacija „Kozara“ Banja Luka

Slika 3. Savremeno opremljena učionica u Odjeljenju stranih jezika

Slika 4. Jedna od biblioteka u Odjeljenju stranih jezika

Slika 5. Savremena multimedijalna jezička laboratorija u Odjeljenju stranih jezika

Popis tabela

Tabela 1. Produkti Odsjeka engleskog jezika u periodu 2017.-2021.

Tabela 2. Produkti Odsjeka njemačkog jezika u periodu 2017.-2021.

Tabela 3. Produkti Kursa francuskog jezika u periodu 2017.-2021.

Tabela 4. Produkti Kursa turskog jezika u periodu 2017.-2021.

Tabela 5. Produkti Kursa grčkog jezika u periodu 2017.-2021.

Tabela 6. Produkti Odjeljenja stranih jezika u periodu 2017.-2021.

Popis grafikona

Grafikon 1. Produkti Odsjeka engleskog jezika u periodu 2017.-2021.

Grafikon 2. Produkti Odsjeka njemačkog jezika u periodu 2017.-2021.

Grafikon 3. Produkti Kursa francuskog jezika u periodu 2017.-2021.

Grafikon 4. Produkti Kursa turskog jezika u periodu 2017.-2021.

Grafikon 5. Produkti Kursa grčkog jezika u periodu 2017.-2021.

Grafikon 6. Produkti Odjeljenja stranih jezika u periodu 2017.-2021.

Literatura

a) Knjige

- 1) Andrilović, Vlado, Matijević, Milan, Pastuović, Nikola, Pongrac, Silvije, Špan, Maja (1985) *Andragogija*, Školska knjiga, Zagreb
- 2) Anđelković, Radoslav, Damljanović, Dragoljub, Damljanović, Predrag, Kolar, Zdravko, Lazović, Momčilo (1997) *Vojna andragogija*, Centar vojnih škola Vojske Jugoslavije, Beograd
- 3) Bajramović, Zlatan (2016) *Upravljanje ljudskim resursima sigurnosnog sektora Bosne i Hercegovine*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
- 4) Beridan, Izet (2008) *Politika i sigurnost*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
- 5) Cikotić, Selmo (2010) *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo
- 6) Cikotić, Selmo (2017) *Liderstvo teorija i praksa*, „Šahinpašić“, Sarajevo
- 7) Gudjons, Herbert (1994) *Pedagogija: temeljna znanja*, Educa, Zagreb
- 8) Karić, Esed, Osmić, Ibrahim, Tomić, Ruža (2006) *Pedagogija*, Denfas, Tuzla
- 9) Kozina, Andrija (2020) *Prilozi vojnoj pedagogiji*, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb
- 10) Osmić, Ibrahim, Tomić, Ruža (2008) *Didaktika*, Selimpex, Srebrenik
- 11) Pastuović, Nikola (1999) *Edukologija: integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*, Nakladničko preduzeće „Znamen“, Zagreb
- 12) Polić, Milan (1993) *Odgoj i svijest*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb
- 13) Samolovčev, Borivoj (1976) *Teorijske osnove vojnog vaspitanja i obrazovanja*, Vojno-izdavački zavod, Beograd
- 14) Savićević, Dušan (2000) *Koreni i razvoj andragoških ideja*, Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta i Andragoško društvo Srbije, Beograd.
- 15) Termiz, Dževad (2006) *Statističke tehnike i postupci u politološkim istraživanjima*, Grafit, Lukavac
- 16) Termiz, Dževad (2009) *Metodologija društvenih nauka*, NIK „Grafit“, Lukavac

b) Naučni i stručni članci

- 1) Bergovec, Marina (2007) *Zajednički europski referentni okvir za jezike - prednosti i ograničenja*, LAHOR – 4, (str. 330-335)
- 2) Maravić, Jasminka (2003) *Informacijska pismenost*, Zagreb: CARNet – Časopis Edupoint III/17., (str. 34)
- 3) Purković, Damir, Bezjak, Jožica (2015) *Kontekstualni pristup učenju i poučavanju u nastavi temeljnog tehničkog odgoja i obrazovanja*, Školski vjesnik 64, (str. 131–152)

c) Leksikoni i rječnici

- 1) Beridan, Izet, Tomić, M. Ivo, Kreso Muharem (2001) *Leksikon sigurnosti*, „DES“, Sarajevo
- 2) Grupa autora (1981) *Vojni leksikon*, Vojnoizdavački zavod, Beograd
- 3) Kasumović, Ahmet, Huseinbašić, Ćamil (2010) *Enciklopedijski rječnik odbrane Bosne i Hercegovine*, Sejtarija, Sarajevo
- 4) Klaić, Bratoljub (1962) *Rječnik stranih riječi*, Zora, Zagreb

d) Vojne doktrinarne publikacije

- 1) Doktrina obuke Oružanih snaga Bosne i Hercegovine OTP 7-0, 2015. godina, Komanda za obuku i doktrinu, Travnik
- 2) Metodika obuke u Oružanim snagama BiH, Komanda za obuku i doktrinu, 2017. godina, Travnik
- 3) NORDCAPS Operacije podrške miru - Taktički priručnik - Knjiga prva (prijevod), Komanda za obuku i doktrinu, 2018. godina, Travnik
- 4) Priručnik – Obuka jedinica, Ministarstvo odbrane BiH, 2008. godina, Sarajevo
- 5) Priručnik - Obuka Oružanih snaga BiH, Ministarstvo odbrane BiH, 2008. godina, Sarajevo
- 6) Vojna strategija Bosne i Hercegovine, Komanda za obuku i doktrinu, 2016. godina, Travnik

e) Politike, strategije, izvještaji

- 1) Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine, juni 2005. godine
- 2) Brošura MO i OS BiH (2008) Ministarstvo odbrane i Oružane snage BiH, Sarajevo: Ured za odnose s javnošću Ministarstva odbrane BiH
- 3) Brošura MO i OS BiH (2013) Ministarstvo odbrane i Oružane snage BiH, Sarajevo: Ured za odnose s javnošću Ministarstva odbrane BiH
- 4) Izvještaj Komisije za reformu odbrane (2005) OS BiH: JEDNA VOJNA SILA ZA 21. VIJEK, Sarajevo: Komisija za reformu odbrane
- 5) Izvještaj Komisije za reformu u oblasti odbrane, PUT U PARTNERSTVO ZA MIR, Sarajevo, septembar 2003. godine: Komisija za reformu u oblasti odbrane
- 6) Izvještaj NATO DEEP tima Ministarstvu odbrane BiH, januar 2022. godine
- 7) NATO Education, Training, Exercise and Evaluation (ETEE) Policy, September 2014.
- 8) Politika obuke i vojne edukacije Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, januar 2009. godine, Ministarstvo odbrane BiH, Sarajevo
- 9) Politika učenja stranih jezika, Sarajevo, decembar 2007. godine, Ministarstvo odbrane BiH, Sarajevo

f) Normativno-pravni i drugi akti

- 1) Administrativne standardne operativne procedure Centra za profesionalni razvoj, oktobar 2019. godine,
- 2) Administrativne standardne operativne procedure Komande za obuku i doktrinu, decembar 2020. godine,
- 3) Elaborat Kursa grčkog jezika, novembar 2019. godine
- 4) Elaborat Kursa francuskog jezika, novembar 2019. godine
- 5) Elaborat Kursa turskog jezika, novembar 2019. godine
- 6) Elaborat Odsjeka njemačkog jezika, novembar 2019. godine
- 7) Elaborat Odsjeka engleskog jezika, novembar 2019. godine
- 8) Specifikacija testa poznavanja engleskog jezika STANAG 6001, ZŠ OS BiH, Sarajevo, decembar 2008.
- 9) Standardne operativne procedure Odjeljenja stranih jezika, novembar 2019. godine
- 10) Pravilnik o ocjenjivanju poznavanja stranih jezika u MO i OS BiH, Zajednički štab Oružanih snaga BiH, Sarajevo, novembar 2017. godine

- 11) Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, broj: 43/03
- 12) Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, broj: 88/05
- 13) Zakon o učešću pripadnika Oružanih snaga, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih uposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu, "Službeni glasnik BiH", broj: 14/05

g) Internet izvori

- 1) Bergovec, Marina, 2007. Zajednicki europski referentni okvir za jezike - prednosti i ograničenja, <https://hrcak.srce.hr/file/34307> (preuzeto 27.12.2021.)
- 2) Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27658 (preuzeto 12.12.2021.)
- 3) Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32385 (preuzeto 14.12.2021.)
- 4) Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41167 (preuzeto 12.12.2021.)
- 5) www.os.mod.gov.ba/vojno-vojna-saradnja/saradnja-sa-nato/default.aspx?id=946&langTag=bs-BA (preuzeto 12.02.2022.)
- 6) www.bak.hr/hr/cjelozivotno-obrazovanje/o-cjelozivotnom-obrazovanju-i-ucenju (preuzeto 19.01.2022.)
- 7) www.mod.gov.ba/o_nama/nadleznosti/?id=21719 (preuzeto 16.05.2021.)
- 8) www.mod.gov.ba/o_nama/Odbrambena_struktura/?id=21715 (preuzeto 16.05.2021.)
- 9) os.mod.gov.ba/vojno-vojna-saradnja/saradnja-sa-nato/default.aspx?id=946&langTag=bs-BA (preuzeto 07.05.2021.)
- 10) www.os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/struktura/razmjestaj-i-lokacije-jedinica-os-bih (preuzeto 16.05.2021.)
- 11) www.os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagamabih/misija/Default.aspx?id=41&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1 (preuzeto 16.05.2021.)
- 12) www.mod.gov.ba/MO_BiH/Struktura/?id=21752 (preuzeto 18.01.2022.)
- 13) www.mod.gov.ba/OS_BIH/Struktura/?id=21870 (preuzeto 18.01.2022.)
- 14) os.mod.gov.ba/obuka-i-vojna-edukacija-u-os-bih/centri-za-obuku-i-vojnu-edukaciju-os-bih/default.aspx?id=104&langTag=bs-BA (preuzeto 18.02.2022.)
- 15) www.struna.ihjj.hr/naziv/doktrinarne-publikacije/33883/ (preuzeto 21.12.2021.)
- 16) www.os.mod.gov.ba/obuka-i-vojna-edukacija-u-os-bih/centri-za-obuku-i-vojnu-edukaciju-os-bih/default.aspx?id=104&langTag=bs-BA (preuzeto 21.12.2021.)
- 17) www.nato.int/nato-welcome/index_hr.html preuzeto (11.05.2021.)
- 18) www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/src1.pdf (preuzeto 25.01.2022.)
- 19) www.unidu.hr/wp-content/uploads/2021/10/Zajedni-ki_referentni_okvir_za_jezike_-_Opis-stupnjeva.pdf (preuzeto 27.12.2021.)